

STICHTING BEDRIJFSTAK-
PENSIOENFONDS VOOR DE
MEUBELINDUSTRIE EN
MEUBILERINGSBEDRIJVEN

JAAERVERSLAG 2017

PENSIOENFONDS MEUBEL

INHOUD

Voorwoord	6
Profiel	8
Organisatie	9
Kerncijfers	11
Bestuursverslag	12
Ontwikkelingen bij het pensioenfonds	13
Missie, visie en strategie	13
Nieuwe pensioenuitvoerder, bestuursondersteuning, adviserend actuaris en fiduciair adviseur	13
Belangrijkste wijzigingen pensioenreglement, uitvoeringsreglement en statuten	14
Financieel	15
Tekortsituatie ultimo 2017	15
Risicohouding	15
Beleid bij verlaging van pensioenaanspraken en pensioenrechten	17
Toeslagbeleid	18
Premiebeleid	19
Actuariële analyse	20
Uitkomsten van de solvabiliteitstoets	20
Oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie	21
Overige ontwikkelingen	21
Toezichthouders AFM en DNB	21
AFM-toezicht in 2017	21
Onderzoeken DNB 2017	21
Wet- en regelgeving	23
Governance	25
Wet versterking bestuur pensioenfondsen	25
Diversiteitsbeleid	25
Geschiktheid	26
Zelfevaluatie bestuur	26
Gedragscode / compliance	26
Klokkenluidersregeling	27
Nevenfuncties bestuursleden	27
Personele wijzigingen en herbenoemingen	27
Code Pensioenfondsen	27
Beloningsbeleid	28
Transparantiedocument	29

Risicomanagement	30
Inleiding	30
Risicobereidheid	30
Het raamwerk van het risicomanagement	31
Ontwikkelingen in het systeem van risicomanagement	32
Rollen en verantwoordelijkheden	33
Risk assessment	34
Control assessment	36
Implicatieprocedure	37
Rapportage	37
Communicatie	38
Digitaal communiceren	38
Communicatiebeleid	38
Aandacht voor heldere communicatie	38
Pensioenfonds ambieert partnerrol	38
In te zetten communicatiemiddelen	39
Uitbreiding customer journeys	39
Campagnes	39
Op Koers	40
Kerdoelstellingen	40
Bouwen aan (zelf)vertrouwen	40
De wettelijke communicatie (efficiënt) op orde	40
Pensioenbewustzijn en pensioenbekwaamheid	40
Risicobewustzijn	41
Tactisch communicatiebeleid	41
Uitvoeringskosten	42
Kosten uitvoering pensioenbeheer (x €1.000,-)	42
Kosten uitvoering vermogensbeheer (x €1.000,-)	46
Beleggingen	48
Terugblik economie en financiële markten	48
Normportefeuille	49
Beleggingsbeginselen (Investment beliefs)	51
Prudent Person	52
Performance	54
Z-score 2017	56
Vooruitblik financiële markten	56
Maatschappelijk verantwoord beleggen	57
Risicoparagraaf	58
De pensioenregeling	62
De inhoud van de pensioenregeling	62

Verantwoordingsorgaan	65
Verklaring van het verantwoordingsorgaan	65
Reactie van het bestuur op de verklaring van het verantwoordingsorgaan:	69
Niet-uitvoerende bestuurders (NUB's)	70
Verslag van de NUB's	70
Over het pensioenfonds	76
Naam en vestigingsplaats	76
Onderlinge verhoudingen van sociale partners en het bestuur van het fonds	76
Solidariteit	76
Samenwerkende organisaties	77
Externe partijen	77
Het bestuur	79
Bestuurlijke commissies	81
Intern toezicht	85
Verantwoordingsorgaan	85
De geschillencommissie	86
Uitbesteding	87
Jaarrekening	89
Overige gegevens	130
Overzicht implementatie Code Pensioenfondsen	141
Begrippenlijst	155
Nevenfuncties bestuur Meubel 2017	158

VOORWOORD

Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag over 2017. Als bestuur van Pensioenfonds Meubel leggen wij met dit jaarverslag verantwoording af over de werkzaamheden, het beleid en de ontwikkelingen binnen het pensioenfonds voor de meubelbranche in het afgelopen jaar. Wij bieden hiermee tevens inzage in de financiële positie en resultaten van het pensioenfonds.

In de media leest u tegenwoordig veel berichtgeving over pensioenen. Mede hierdoor is het een algemeen bekend feit dat het Nederlandse pensioenstelsel onder druk staat in een wereld die snel aan het veranderen is. Wisselende aandelenkoersen en een stijgende levensverwachting maken het pensioenfondsen niet eenvoudig om te verwezenlijken wat zij het liefste willen: het zo goed mogelijk beschermen van deelnemers en de pensioengerechtigden tegen de financiële achteruitgang van hun inkomsten door pensionering en overlijden. Toch doet ook Pensioenfonds Meubel er dagelijks alles aan om dit voor elkaar te krijgen. Daar kunt u op rekenen.

Financiële situatie

Alle pensioenfondsen worden geconfronteerd met de voortdurende lage rente die ook gevolgen heeft voor de dekkingsgraad. De dekkingsgraad laat zien in hoeverre een pensioenfonds financieel gezond is. Bij een dekkingsgraad van 100% heeft het pensioenfonds precies genoeg geld om alle pensioenen (nu en in de toekomst) te kunnen betalen. Om tegenslagen te kunnen opvangen moet een buffer worden aangehouden. Daarom moet de dekkingsgraad van Pensioenfonds Meubel minimaal 104,4% zijn en de vereiste dekkingsgraad 119,5%.

In 2016 was er een tekort. Als de dekkingsgraad lager is moet een pensioenfonds een herstelplan indienen. Wanneer de dekkingsgraad naar verwachting niet voldoende herstelt, moeten pensioenen worden verminderd. Eind 2016 was de dekkingsgraad lager dan het minimum van 104,4%. In 2017 is de dekkingsgraad gestegen, maar de 119,5% is nog niet bereikt. Het herstelplan is daarom geactualiseerd. Daaruit blijkt dat de financiële positie van Pensioenfonds Meubel in 2021 naar verwachting volledig is hersteld. Daarnaast blijkt eruit dat indexatie vanaf 2019 weer deels mogelijk zou kunnen zijn. Dit is een wat positiever beeld dan een jaar geleden, maar het hangt echter af van de financiële situatie en dekkingsgraad of er daadwerkelijk geïndexeerd wordt. De vooruitzichten lijken dus goed, maar veel is nu eenmaal ook afhankelijk van de internationale economische en politieke ontwikkelingen.

Andere uitdaging: nieuwe administrateur

Hierover berichtten wij u ook in het vorige jaarverslag. Syntrus Achmea Pensioenbeheer maakte in het najaar van 2016 bekend dat zij uiterlijk 1 januari 2019 haar dienstverlening aan al haar bedrijfstakpensioenfondsen zou beëindigen. Het pensioenfonds is versneld op zoek gegaan naar een nieuwe pensioenuitvoerder. In de eerste helft van 2017 is gekozen voor Centric Pension & Insurance Solutions B.V. In 2017 en ook in het begin van 2018 is veel aandacht besteed aan de transitie. Inmiddels is deze vrijwel afgerond. Wij verwachten dat deze transitie op termijn zal leiden tot een besparing in de uitvoeringskosten per deelnemer.

Governance

Het jaar 2017 was niet alleen een jaar van transitie maar ook van verfijning van het governance model. Pensioenfonds Meubel werkt sinds 2014 met een omgekeerd gemengd bestuursmodel: er zijn twee onafhankelijke uitvoerende bestuurders en daarnaast zijn er niet uitvoerende bestuurders die worden voorgedragen door de werkgevers- en werknemersorganisaties. De voorzitter is een niet uitvoerend bestuurder en is onafhankelijk. De

niet uitvoerende bestuurders vormen het intern toezicht. In 2017 heeft het fonds vrijwillig deelgenomen aan een onderzoek van De Nederlandsche Bank (DNB). Hieruit bleek dat in de praktijk de bedoeling van het omgekeerd gemengd model nog niet voldoende werd gevolgd. Daarom heeft het bestuur eind 2017 besloten een verfijning van de werkwijze door te voeren, waarbij er beter onderscheid wordt gemaakt tussen de taken van een uitvoerend bestuurder en die van een niet uitvoerend bestuurder.

Vermogensbeheer

In 2017 heeft DNB ook een onderzoek uitgevoerd naar de beleggingen en risicobeheer bij het pensioenfonds. Uit het onderzoek zijn bevindingen gekomen over het beleggingsproces en de beheersing van de risico's in de beleggingscyclus. Het pensioenfonds was zelf al begonnen met veranderingen in het vermogensbeheer. De bevindingen van DNB onderstreepten het belang van deze veranderingen. Veel bestuurlijke inspanning is dan ook gaan zitten in het stapsgewijs opnieuw inrichten van het beleggingsbeleid van het fonds. De begeleiding en implementatie van deze veranderingen loopt door in 2018.

Toekomstige ontwikkelingen

Het bestuur heeft de visie, missie en strategie uitgewerkt in een meerjarenbeleidsplan. Wij onderzoeken de mogelijkheden tot samenwerking met andere pensioenfondsen om zo te komen tot een toekomstbestendige en financieel robuust organisatie. Het bestuur volgt bovendien met interesse de discussie over modernisering van het pensioenstelsel. Wij vinden het van belang dat de verworvenheden van het huidige stelsel overeind blijven. Anderzijds onderkennen wij de noodzaak van een toekomstbestendig systeem dat aansluit bij de arbeidsmarkt van de 21e eeuw. De politiek heeft nog geen standpunt ingenomen over de manier waarop zij de pensioensituatie van zzp-ers wil verbeteren - een maatschappelijk belangrijke discussie die wij als fonds op de voet blijven volgen.

Vaststelling jaarverslag en dankwoord

Het bestuur heeft op 13 juni 2018 het jaarverslag 2017 en de daarbij behorende staten voor De Nederlandsche Bank vastgesteld. Wij willen tot slot iedereen bedanken die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van het pensioenfonds.

Met vriendelijke groet,
Ijsselstein, 13 juni 2018
Het bestuur

P.A. de Bruijn - Nooteboom
voorzitter

R.G.A. van Dijk
uitvoerend bestuurder

P. Priester
uitvoerend bestuurder

S.M.J. Custers
loco voorzitter /
niet-uitvoerend bestuurder

D.A. Roodenrijs
niet-uitvoerend bestuurder

P.W. de Geus
niet-uitvoerend bestuurder

L.C.M. Leisink
niet-uitvoerend bestuurder

H.J. Wuijten
niet-uitvoerend bestuurder Profiel

PROFIEL

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven (hierna: het pensioenfonds) verzorgt een verplichte collectieve pensioenregeling voor medewerkers in de meubelbranche, de tentoonstellingsbouw en de orgelbouw. Met als doel dat deelnemers ook na hun pensioneren een inkomen kunnen genieten dat geen verrassingen kent en zo toereikend mogelijk is.

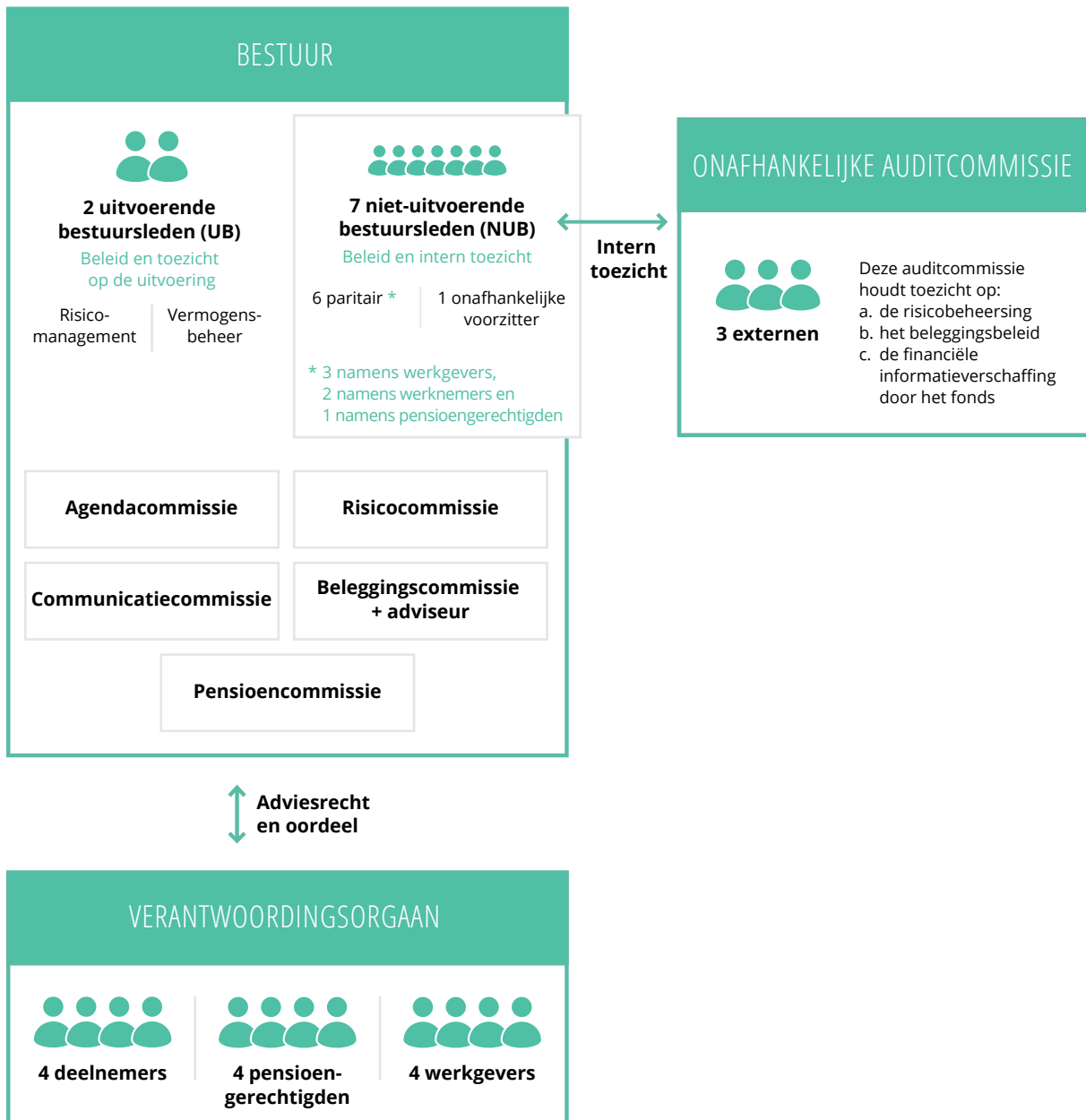
Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleid en de uitvoering van de collectieve pensioenregeling. Het bestuur bestaat uit een onafhankelijk voorzitter, twee uitvoerende bestuurders en zes niet-uitvoerend bestuurders.

Het pensioenfonds kent een verantwoordingsorgaan. Dit orgaan bestaat uit deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan. Het orgaan heeft adviesrecht ten aanzien van een gelimiteerd aantal onderwerpen (zie het hoofdstuk over het verantwoordingsorgaan).

Het pensioenfonds kent tevens een onafhankelijke auditcommissie van 3 personen die toezicht houdt op onder andere de risicobeheersing en het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Daarnaast faciliteert de commissie de niet-uitvoerend bestuurders in hun toezicht. In het hoofdstuk 'Over het pensioenfonds' vindt u een nadere omschrijving van dit orgaan.

ORGANISATIE

Schematisch zag de structuur van het pensioenfonds er in 2017 als volgt uit:

In 2014 is het pensioenfonds overgaan naar het omgekeerd gemengd model. In zelfevaluaties van het bestuur is veel aandacht besteed aan het bespreken van de effectiviteit van de werkwijze in relatie tot het model. Daarnaast zijn bij andere fondsen en de toezichthouder nieuwe inzichten ontstaan over de optimale werking (best practices) die het bestuur heeft meegenomen in de evaluaties. Uit de evaluaties is gebleken dat de huidige structuur van het omgekeerd gemengd model efficiënter kan worden ingericht. Dit heeft ertoe geleid dat het bestuur de eigen werkwijze binnen het omgekeerd gemengd model heeft aangescherpt en verfijnd. Een belangrijke wijziging is om af te stappen van de bestuurscommissies en werkgroepen. Daarvoor in de plaats

komen portefeuillehouders (niet-uitvoerende en uitvoerende bestuursleden) die gekoppeld zijn aan een portefeuille. Er zijn vijf portefeuilles:

1. Governance- en compliance;
2. Pensioenregeling en communicatie;
3. Vermogensbeheer;
4. Financiële opzet;
5. Risicobeheer.

Naast de indeling in portefeuilles is ook een duidelijkere positionering en omschrijving van de taken van de uitvoerende en niet-uitvoerend bestuurders doorgevoerd. Het uitvoerende bestuurslid voert het beleid van het pensioenfonds uit ten aanzien van een portefeuille. Het niet-uitvoerende bestuurslid houdt toezicht op de uitvoering door het uitvoerend bestuurslid en de werkzaamheden die door of namens het pensioenfonds worden uitgevoerd. Met ingang van 1 januari 2018 wordt uitvoering gegeven aan deze verfijning van het bestuursmodel.

KERNCIJFERS

Kerncijfers 2013 - 2017 (bedragen x €1.000)

Aantallen	2017	2016	2015	2014	2013
Werkgevers	2.512	2.476	2.336	2.282	2.258
Deelnemers	19.012	18.191	16.201	16.076	15.861
Gewezen deelnemers	59.111	59.236	60.338	58.685	59.411
Pensioengerechtigden	24.241	23.759	23.492	23.400	23.629 ¹
Financiële gegevens					
Technische voorziening voor risico fonds	2.915.685	2.961.202	2.643.969	2.464.644	2.042.450
Algemene reserve	(292.423)	(505.805)	(499.062)	8.736	(117.247)
Reserve pensioenrisico's	568.972	569.289	528.296	298.513	281.206
Stichtingskapitaal en reserves	276.549	63.484	29.234	307.249	163.959
Belegd vermogen	3.192.932	3.149.037	2.866.527	3.113.821	2.325.813
Vereist vermogen	3.484.657	3.530.491	3.172.265	2.762.875	2.323.656
Beleggingsopbrengsten	173.052	320.049	(93.067)	550.164	10.835
Premie verplichte verzekering	63.015	88.026	56.204	53.716	58.608
Kostendekkende premie	81.992	79.112	58.972	56.163	62.048
Gedempte kostendekkende premie	46.900	51.349	35.155	39.781	40.976
Uitkeringen verplichte verzekering	58.891	57.342	52.197	52.482	49.672
Premie invaliditeitspensioen	0	0	0	0	0
Uitkeringen IP-regeling ²	1.441	1.555	1.500	1.718	1.684
Financiële positie					
Rendement incl. renteafdekking	6,01%	12,2%	-3,1%	24,85%	0,8%
Rendement excl. renteafdekking	7,43%	7,2%	0,94%	6,67%	6,3%
Feitelijke dekkingsgraad	109,5%	102,1%	101,1%	112,5%	108,0%
Beleidsdekkingsgraad	106,8%	98,2%	104,2%	111,7%	n.v.t.
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,4%	104,3%	104,3%	104,3%	104,3%
Vereiste dekkingsgraad	119,5%	119,2%	120,0%	112,1%	113,8%
Z-score ³	0,38	0,61	0,04	0,53	0,27
Score performancetoets ⁴	0,82	0,66	0,05	0,70	0,34
Gemiddelde rekenrente	1,56%	1,42%	1,78%	2,01%	2,87%
Uitvoeringskosten t.o.v. gem. vermogen	0,21%	0,23%	0,20%	0,22%	0,22%
Beleggingskosten t.o.v. gem. vermogen	0,53%	0,53%	0,50%	0,44%	0,47%
Toeslag (per 1 januari 2017)	0,0%	0,0%	0,0%	0,75%	0,0%
Inhaaltoeslag (per 1 januari 2017)	0,0%	0,0%	0,0%	0,78%	0,0%

¹ Met ingang van 2013 worden de pensioengerechtigden op andere wijze berekend .

² Inclusief de eenmalige uitkeringen van de WAO-plus-regeling. Vanaf 2006 zijn hierin ook de periodieke uitkeringen opgenomen van deelnemers die een IVA-uitkering ontvangen. Zij hebben recht op een extra uitkering ter grootte van 5% van de IVA-uitkering.

³ Voor het pensioenfonds wordt de zgn. z-score berekend (zie pagina 54 onder Z-score).

⁴ N.a.v. de brief van de DNB van 11 maart 2013 wordt er in de berekening van de performancetoets vanaf 2012 geen 1,28.

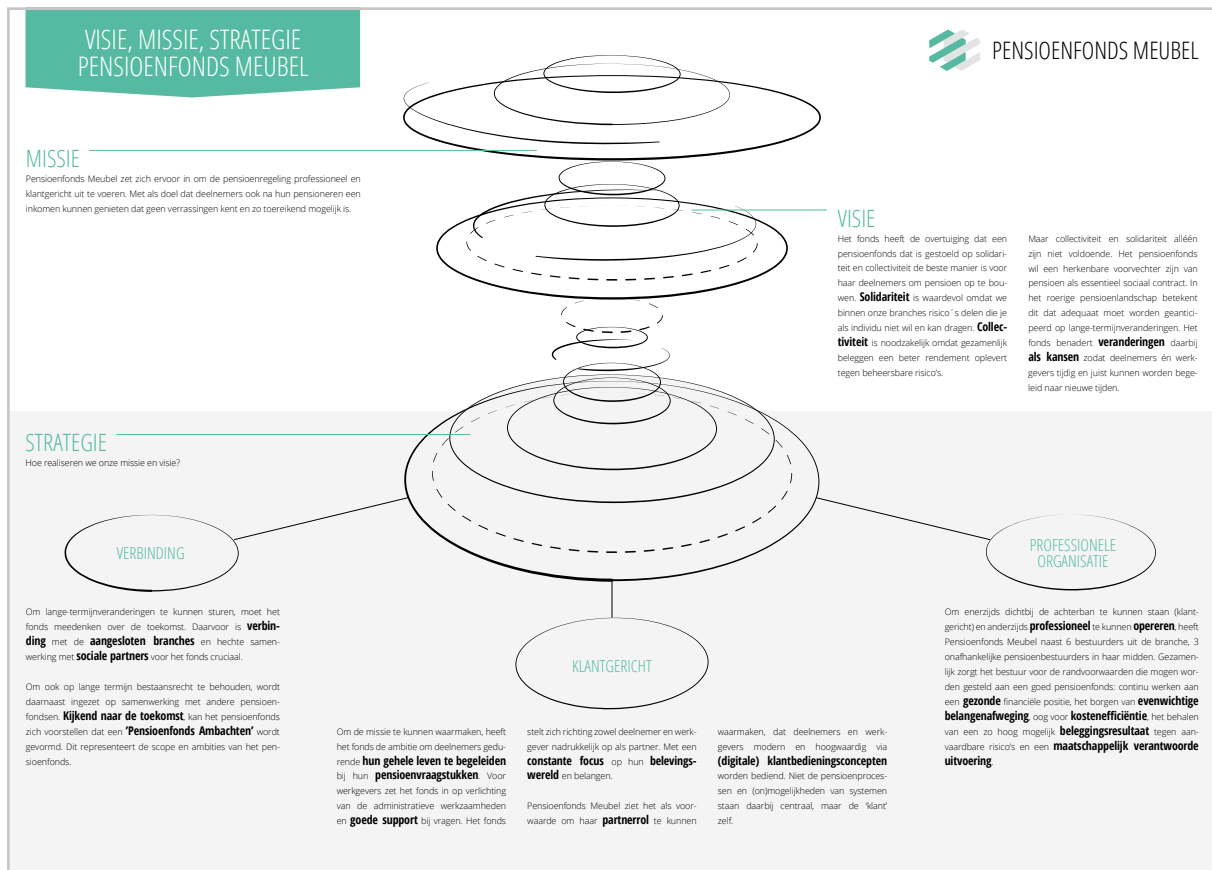
BESTUURSVERSLAG

ONTWIKKELINGEN BIJ HET PENSIOENFONDS

Missie, visie en strategie

Het bestuur stelde begin 2017 haar missie, visie en strategie nader vast.

Meerjarenbeleidsplan

Op basis van de missie, visie en strategie wordt elke vier jaar een meerjarenbeleidsplan vastgesteld. Het meerjarenbeleidsplan is bedoeld als strategisch document in relatie met het verantwoordingsorgaan, de auditcommissie, de sociale partners en de toezichthouders. Daarnaast dient het als leidraad voor de planning en uitvoering door de uitvoerend bestuursleden en het toezicht door de niet-uitvoerend bestuursleden. Het meerjarenbeleidsplan wordt jaarlijks uitgewerkt in verschillende concrete jaarplannen per aandachtsgebied.

Nieuwe pensioenuitvoerder, bestuursondersteuning, adviserend actuaris en fiduciair adviseur

Syntrus Achmea Pensioenbeheer heeft in oktober 2016 bekend gemaakt dat zij uiterlijk 1 januari 2019 haar dienstverlening aan al haar bedrijfstakpensioenfondsbeheer beëindigt. Het pensioenfonds moest dus versneld op

zoek naar een nieuwe pensioenuitvoerder. Eind 2016 is het bestuur daarom een selectieproces opgestart, waarin aanbiedingen van meerdere partijen zorgvuldig zijn beoordeeld en vergeleken. In 2017 heeft het bestuur gekozen voor Centric als nieuwe pensioenuitvoerder. Per 1 september 2017 heeft er een formele overgang naar Centric Pension and Insurance Solutions B.V. plaatsgevonden. Vanaf dat moment is gestart met het transitie, maar worden de feitelijke werkzaamheden nog uitgevoerd door Syntrus Achmea Pensioenbeheer onder verantwoordelijkheid van Centric Pension and Insurance Solutions B.V.

Ook voor het opnieuw onderbrengen van bestuursondersteuning en adviserend actuaris is in 2017 een selectieproces doorlopen. Dit heeft geresulteerd in een wisseling per 1 juli 2017 van de bestuursondersteuning van Syntrus Achmea Pensioenbeheer naar Montae Bestuurscentrum B.V. Met ingang van 10 oktober 2017 is Sprenkels & Verschuren aangesteld als adviserend actuaris.

Tot slot is in 2017 Black Rock aangesteld als fiduciair adviseur ter versteviging van het governance model door onder andere het verzorgen van een grotere countervailing power naar de vermogensbeheerders toe en het evalueren van de performance.

Belangrijkste wijzigingen pensioenreglement, uitvoeringsreglement en statuten

Het bestuur bracht in 2017 de volgende wijzigingen in de pensioenreglementen, het uitvoeringsreglement en de statuten aan.

Pensioenreglementen

In pensioenreglement I zijn de flexibiliseringsfactoren geactualiseerd. Dit zijn factoren waarmee bijvoorbeeld een eerder ingaand pensioen worden berekend. Daarnaast zijn enkele vereenvoudigde fiscale regels doorgevoerd voor een betere uitvoerbaarheid van de pensioenregeling. Zo mag het pensioen weer ingaan op de eerste dag van de maand, is langer doorwerken bij uitstel van het pensioen niet meer nodig en verdwijnt de 100%-toets waardoor het ouderdompensioen boven het laatste loon mag uitkomen.

De aanpassingen in pensioenreglement II betroffen voornamelijk verduidelijkingen van reeds bestaande bepalingen inzake de einddatum van de IVA-uitkering en het recht op de WAO-plus en de WAO-min uitkering.

Uitvoeringsreglement

In het uitvoeringsreglement was al bepaald dat bestuurders van werkgevers hoofdelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld bij achterblijvende betaling van pensioenpremies. Daar zijn voorwaarden aan toegevoegd die gelden indien een werkgever zich wil beroepen op een (tijdelijke) betalingsonmacht.

Statuten

In de statuten zijn de bepalingen voor benoeming, schorsing en ontslag van bestuursleden meer met elkaar in lijn gebracht.

FINANCIEEL

Tekortsituatie ultimo 2017

Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, is sprake van een tekortsituatie. Het pensioenfonds stelt dan verplicht een herstelplan op, waarin wordt aangetoond dat het pensioenfonds in maximaal 10 jaar herstelt tot de vereiste dekkingsgraad. Het herstel vindt voornamelijk plaats door verwachte beleggingsopbrengsten, premie-inkomsten, vrijval solvabiliteit bij verleende uitkeringen en het (deels) achterwege blijven van indexaties. Wanneer herstel evenwel onvoldoende blijkt, dan is nominaal korten het uiterste redmiddel om het benodigde herstel te realiseren. Het is toegestaan - en het pensioenfonds heeft ook daartoe besloten - om een korting te spreiden over een periode van maximaal 10 jaar, waarbij de korting voor het eerste jaar onvoorwaardelijk dient te worden doorgevoerd. Bij de eerst volgende jaarlijkse evaluatie / actualisering van het herstelplan zal blijken of de korting voor dat jaar daadwerkelijk moet worden doorgevoerd.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds (106,8%) ligt eind 2017 lager dan de vereiste dekkingsgraad (119,5%). Het pensioenfonds bevindt zich hierdoor in een situatie van een reservetekort. Dit betekent dat het herstelplan per 1 januari 2018 geactualiseerd diende te worden. Uit deze actualisatie is gebleken dat de financiële positie van het pensioenfonds in 2021 naar verwachting volledig is hersteld. Herstel wordt dus verwacht binnen de gestelde hersteltermijn van 10 jaar en zonder aanvullende maatregelen. Daarnaast bleek uit de actualisatie dat indexatie naar verwachting vanaf 2019 weer deels mogelijk zou kunnen zijn. Of er dan daadwerkelijk kan worden geïndexeerd, hangt af van de financiële situatie en de dekkingsgraad van het pensioenfonds.

De fiscale pensioenrichtleeftijd is per 1 januari 2018 omhoog gegaan van 67 jaar naar 68 jaar. Het pensioenfonds heeft echter de pensioenrichtleeftijd gehouden op 67 jaar bij een gelijkblijvend opbouwpercentage van 1,8. Daarom is in het herstelplan gerekend met een pensioenrichtleeftijd van 67 jaar.

Het geactualiseerd herstelplan is vóór 1 april 2018 bij DNB ingediend en door DNB goedgekeurd.

Risicohouding

Elk pensioenfonds was verplicht om uiterlijk 1 oktober 2015 de risicohouding op te nemen en uit te werken in de fondsdocumenten. Voor de korte termijn komt de risicohouding tot uitdrukking in de hoogte van het vereist vermogen of een bandbreedte hiervoor.

De risicohouding van een pensioenfonds, bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet, wordt gedefinieerd als:

- De mate waarin een pensioenfonds, na overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds, bereid is risico's te lopen én
- De mate waarin het pensioenfonds risico's loopt, gegeven de kenmerken van het pensioenfonds.

Deze wettelijk voorgeschreven risicohouding van het pensioenfonds komt voor de korte termijn tot uitdrukking in de hoogte van het vereist eigen vermogen of een bandbreedte hiervoor en voor de lange termijn in de door het fonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets (zie hierna bij Haalbaarheidstoets).

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets is een onderdeel van het financieel toetsingskader (FTK). De haalbaarheidstoets is een wettelijk voorgeschreven berekening die inzicht geeft in de samenhang tussen de financiële opzet van het pensioenfonds, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden.

De haalbaarheidstoets bestaat uit een aanvangshaalbaarheidstoets en een jaarlijkse haalbaarheidstoets. In de aanvangshaalbaarheidstoets worden ondergrenzen afgesproken voor het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in slecht weer.

De afgesproken ondergrenzen hebben een signaalfunctie. Wanneer bijvoorbeeld onverhoopt de financiële positie verslechtert of wanneer de economische vooruitzichten veranderen, zullen ook het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in slecht weer veranderen. De jaarlijkse haalbaarheidstoets berekent periodiek het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in slecht weer en bekijkt of deze nog boven de afgesproken ondergrenzen liggen. Worden de grenzen overschreden dan geeft dit aanleiding tot overleg tussen bestuur en sociale partners.

In 2017 is de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. Hieruit blijkt dat het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau gelijk is aan 102,4% en de afwijking van het verwacht pensioenresultaat in slechtweerscenario gelijk aan 37,2%. Deze uitkomsten laten zien dat de uitgangspunten nog steeds aansluiten bij de oorspronkelijk afgesproken ambities en risico's. De vastgestelde ambitie is nog steeds haalbaar binnen het vastgestelde risico.

De berekeningen uit de haalbaarheidstoets dienen ook ter grondslag voor communicatie op individuele basis naar deelnemers.

Risicohouding voor de korte termijn

De risicohouding komt voor de korte termijn tot uitdrukking in de hoogte van het vereist eigen vermogen of een bandbreedte hiervoor. De hoogte van het vereist eigen vermogen is onder meer afhankelijk van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds en de stand van de rente:

- Hoe risicovoller het beleggingsbeleid, hoe hoger het vereist eigen vermogen en
- Hoe hoger de rente, hoe hoger het vereist eigen vermogen.

Om inzicht te geven in de hoogte van het vereist eigen vermogen zijn een aantal berekeningen gemaakt. Op basis van het strategisch beleggingsbeleid zijn voor twee niveaus van de rente, de portefeuilles met het meeste en het minste risico passend binnen de toegestane bandbreedtes rondom de strategische mix doorgerekend. De volgende tabel geeft de uitkomsten van de uitgevoerde berekeningen:

Vereiste dekkingsgraad	Minimaal risico	Midden norm	Maximaal risico
DNB RTS	116,5%	118,5%	120,7%
DNB RTS +2%-punt	124,4%	124,6%	125,2%

In de tabel is te zien dat de spreiding rondom het vereist eigen vermogen maximaal 2,2%-punt is, gegeven de stand van de rente. Het bestuur besloot na consultatie met sociale partners een marge in te bouwen en daarom de bandbreedte rondom de vereiste dekkingsgraad vast te stellen op plus en min 2,5%-punt.

Risicohouding voor de lange termijn

Het bestuur heeft de volgende risicohouding voor de lange termijn, met de daaraan gekoppelde ondergrenzen:

- Ondergrens 1: verwacht pensioenresultaat berekend vanuit de vereiste financiële positie: **100%**.
Argumentatie: Als het pensioenfonds voldoende gefinancierd is, moet de ambitie ook realiseerbaar zijn;
- Ondergrens 2: verwacht pensioenresultaat berekend vanuit de feitelijke financiële positie: **100%**.
Argumentatie: Als het verwachte pensioenresultaat lager is dan 100%, wordt de ambitie niet gerealiseerd. Vandaar dat dit een logisch moment is om met sociale partners hierover in overleg te treden;
- Ondergrens 3: Maximale afwijking van pensioenresultaat in slechtweerscenario berekend vanuit de feitelijke financiële positie: **50%**.
Argumentatie: de situatie dat in een slechtweerscenario slechts alleen de nominale aanspraken kunnen worden nagekomen en geen enkele indexatie kan worden gegeven, wordt door het bestuur als ondergrens beschouwd om met sociale partners in overleg te treden. Hierbij hoort een pensioenresultaat van 53%. Dit pensioenresultaat leidt tot een maximale afwijking van 50%.

Bij de vaststelling van de risicohouding zijn de sociale partners geconsulteerd.

Hiermee laat het pensioenfonds tevens zien dat het premiebeleid voldoende realistisch en haalbaar is en dat het pensioenfonds voldoende herstelcapaciteit heeft. De resultaten van de haalbaarheidstoets tonen aan dat hieraan wordt voldaan.

Beleid bij verlaging van pensioenaanspraken en pensioenrechten

Voorwaardelijke korting van aanspraken

Het voorwaardelijk korten van aanspraken geschiedt op basis van de wettelijke eisen zoals gesteld in artikel 134 van de Pensioenwet.

Het pensioenfonds kan de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten uitsluitend verminderen indien uit het herstelplan blijkt dat binnen de gekozen hersteltermijn van 10 jaar de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op basis van het reguliere beleid niet tot de vereiste dekkingsgraad herstelt.

Elk jaar wordt door middel van (de evaluatie van) het herstelplan gekeken hoe hoog de eventuele korting in het eerste jaar wordt en wordt de korting uit het eerste jaar met onmiddellijke ingang (onvoorwaardelijk) doorgevoerd.

Indien uit het herstelplan blijkt dat een korting is benodigd, dan heeft het bestuur bepaald dat deze voorwaardelijke korting over een periode van maximaal 10 jaar wordt uitgesmeerd (gespreid). De benodigde korting wordt echter ten minste tijdsevenredig en onvoorwaardelijk doorgevoerd in het eerste jaar. De korting in het eerste jaar moet daarnaast zijn doorgevoerd binnen één kalenderjaar.

Onvoorwaardelijke korting van aanspraken

Het onvoorwaardelijk korten van aanspraken geschiedt op basis van de wettelijke eisen zoals gesteld in artikel 140 van de Pensioenwet.

Indien de beleidsdekkingsgraad vijf jaar achtereenvolgens onder de minimum vereiste dekkingsgraad ligt én de feitelijke dekkingsgraad op het laatste meetmoment eveneens onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt, dan voert het pensioenfonds een zodanige onvoorwaardelijke korting door, dat na verwerken van deze onvoorwaardelijke korting de actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds gelijk is aan de minimum vereiste

dekkingsgraad. Deze korting wordt in de financiële positie direct doorgevoerd en naar de deelnemers gespreid over een periode van 10 jaar als onvoorwaardelijke kortingen doorgevoerd.

Communicatie over kortingen

Het pensioenfonds informeert de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, de overige belanghebbenden en de werkgever(s) schriftelijk over het besluit tot vermindering van pensioenaanspraken en pensioenrechten (dus zowel bij voorwaardelijke als bij onvoorwaardelijke kortingen). De vermindering kan op zijn vroegst een maand na de in de vorige volzin bedoelde informatieverstrekking worden gerealiseerd.

Herstel van gekorte aanspraken en gemiste toeslagen

Indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds hoger is dan de beleidsdekkingsgraad behorende bij toekenning van de volledige toeslagambitie, is herstel van in het verleden gemiste toeslagen en doorgevoerde kortingen mogelijk. Voor deze inhaaltoeslag en herstel van kortingen is maximaal 20% van het vermogen boven de beleidsdekkingsgraad behorende bij toekenning van de volledige toeslagambitie beschikbaar. Indien het bestuur besluit tot het herstellen van gekorte aanspraken en/of gemiste toeslagen, zal dit plaatsvinden op collectieve basis, waarbij niet expliciet wordt gekeken naar de door de individuele deelnemers individueel gekorte aanspraken en/of gemiste toeslagen.

Toeslagbeleid

Het bestuur heeft samen met sociale partners besloten een voorwaardelijke indexatieambitie op basis van de algemene prijsindex te volgen. Het prijsindexcijfer is het percentage (afgerond op 2 decimalen nauwkeurig) waarmee het prijspeil zoals dat valt af te leiden uit het door het CBS vastgestelde "CPI-Alle huishoudens-afgeleid" is gestegen in de periode vanaf oktober van het voorafgaande boekjaar tot en met september van het lopende boekjaar. De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. De financiële positie is gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad zoals vastgesteld voorafgaand aan de laatste bestuursvergadering van het jaar. De toeslagverlening is voorwaardelijk en voldoet aan de in artikel 137 van de Pensioenwet gestelde eisen. Er bestaat geen recht op jaarlijkse toeslagverlening. De toeslagverlening is voorwaardelijk en moet volledig uit de beleggingsopbrengsten gefinancierd worden.

Het volgende toeslagbeleid wordt als leidraad gehanteerd:

- a) Op grond van de Pensioenwet wordt geen toeslag verleend als de beleidsdekkingsgraad van het fonds minder bedraagt dan 110%;
- b) Als de beleidsdekkingsgraad zich bevindt tussen 110% en de bovengrens waarbij de volledige prijsindex toekomstbestendig kan worden toegekend, wordt gekeken welke toeslag op basis van de wettelijke voorschriften voor toekomstbestendig toeslagverlening kan worden toegekend;
- c) Als de beleidsdekkingsgraad zich bevindt boven de bovengrens wordt volledige toeslag toegekend en zal het bestuur beoordelen of het mogelijk is om een inhaaltoeslag of een herstel van doorgevoerde kortingen toe te kennen;
- d) Indien een inhaaltoeslag of een herstel van doorgevoerde kortingen wordt toegekend, dan zal dit op collectieve wijze plaatsvinden, waarbij niet gekeken wordt naar de in het verleden opgelopen individuele indexatieachterstand en/of doorgevoerde kortingen.

Geen toeslagverlening per 1 januari 2018

Het bestuur heeft in het verslagjaar besloten om per 1 januari 2018 geen toeslag te verlenen. Op basis van het toeslagbeleid kon per 1 januari 2018 niet worden overgegaan tot een verhoging. De beleidsdekkingsgraad lag immers lager dan de minimale benodigde beleidsdekkingsgraad van 110% om over te mogen gaan tot het (gedeeltelijk) verhogen van de pensioenen. Gelet op de huidige financiële situatie bij het fonds (tekortsituatie) en op basis van het herstelplan zal toeslagverlening naar verwachting vanaf 2019 weer mogelijk kunnen zijn. Dit is echter niet zeker. Het hangt af van de financiële situatie en de dekkingsgraad van het fonds of er daadwerkelijk toeslag kan worden verleend.

Het verschil tussen de toeslag volgens de toeslagambitie en de daadwerkelijk toegekende toeslagverlening over de periode vanaf 1 januari 2002 tot en met 1 januari 2018 bedraagt 13,44% (1 januari 2017: 12,24%) voor zowel deelnemers als gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Premiebeleid

Het fonds hanteert vanaf 2016 een gedempte kostendekkende premie op basis van verwacht rendement waarbij als peildatum is gekozen voor 30 september 2015. Het verwacht rendement voor de hoogte van de kostendekkende premie is enerzijds afgeleid van de door DNB per 30-09-2015 gepubliceerde RTS en anderzijds de rendementsverwachtingen die het fonds heeft vastgesteld voor de ALM-studie 2015, met de maximale parameters van de Commissie Parameters als maximum. Hierbij is tevens rekening is gehouden met een koop-som voor toekomstige toeslagverlening.

De haalbaarheidstoets heeft uitgewezen dat het premiebeleid voldoende realistisch en haalbaar is.

Samenstelling feitelijke premie (bedragen x €1.000)	
Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen	43.346
Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit	2.195
Opslag voor uitvoeringskosten	4.580
Opslag voor toekomstige excassokosten	1.730
Opslag voor solvabiliteit	10.425
Overig	328
Totaal	62.604

Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten (o.b.v. FTK) kan als volgt worden weergegeven:

(x €1.000)	2017	2016
Premieresultaat		
Premiebijdragen (gecorrigeerd voor premievrijstelling bij invaliditeit)	62.604	64.761
Premie herverzekering	-106	-115
Pensioenopbouw	-63.147	-60.214
Mutatie pensioenuitvoeringskosten	-1.868	-1.793
Pensioenuitvoeringskosten	-4.508	-4.704
Totaal	-7.025	-2.065
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	173.052	320.049
Rentetoevoeging technische voorzieningen	6.469	1.596
Wijziging marktrente	41.412	-277.624
Totaal	220.933	44.021
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten (saldo overdacht van rechten)	-125	-28
Resultaat op kanssystemen* en overige wijzigingen	4.357	8.581
Resultaat op uitkeringen	-762	-1.106
Indexering en overige toeslagen	-	-
Wijziging regeling (oude jaren)	24	-986
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-4.409	-24.206
Overige baten	97	9.054
Overige lasten	-	-
Mutaties overige voorzieningen	-26	-42
Resultaat uit hoofde van VPL-regeling	-	1.027
Totaal	844	-7.706
Totaal saldo van baten en lasten	213.065	34.250

* Het resultaat op kanssystemen bestaat voornamelijk uit het resultaat op sterfte, arbeidsongeschiktheid, pensionering en uitruil. Door verschillen tussen verwachte kansen (ingeschatte sterfte, toe- en afname van (de mate van) arbeidsongeschiktheid) en vastgestelde flexibiliseringsfactoren (keuze mogelijkheden bij pensionering en uitruil) en de werkelijke mutaties in het boekjaar ontstaan resultaten.

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaardmodel van DNB. Het vereist eigen vermogen voor het fonds bedraagt 19,5% van de technische voorziening. De aanwezige solvabiliteit is lager dan het vereist eigen vermogen. Het fonds heeft daardoor een tekort.

Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt 4,4% van de technische voorziening. De aanwezige solvabiliteit is hoger dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Oordeel van de certificerend actuaaris over de financiële positie

Vanwege het positief aanwezig eigen vermogen behorend bij de feitelijke financiële positie van het pensioenfonds per 31 december 2017 is voldaan aan artikel 133 van de PW. In dit artikel is bepaald dat de technische voorziening en de aan het pensioenfonds verstrekte leningen volledig door waarden moeten zijn gedekt.

Gemeten naar de beleidsdekkingsgraad op balansdatum is sprake van een tekort.

Omdat volgens de wettelijke maatstaven sprake is van een aanwezig eigen vermogen dat lager is dan het vereist eigen vermogen, is het oordeel over de vermogenspositie ultimo 2017: niet voldoende.

Overige ontwikkelingen

Boetes en dwangsommen

In het verslagjaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door De Nederlandsche Bank geen aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Toezichthouders AFM en DNB

Twee toezichthouders zijn belast met het toezicht op (bedrijfstaking)pensioenfondsen. Dit zijn de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en De Nederlandsche Bank (DNB).

AFM-toezicht in 2017

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten, waaronder het bewaken van de informatie die pensioenfondsen verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid.

Tijdige verzending UPO's

Volgens de "Beleidsregel tijdigheid UPO's" moeten alle pensioenuitvoerders hun actieve deelnemers jaarlijks uiterlijk 30 september schriftelijk informeren over hun pensioenopbouw met een UPO. Hieraan heeft het pensioenfonds voldaan.

Onderzoeken DNB 2017

DNB is als toezichthouder belast met prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële soliditeit van financiële ondernemingen inclusief pensioenfondsen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector.

Het pensioenfonds informeert DNB over alle wijzigingen in statuten, reglementen en in de actuariële en bedrijfs-technische nota (ABTN). Tevens legt het pensioenfonds jaarlijks uiterlijk 30 juni het jaarverslag en de daarbij behorende verslagstaten ter beoordeling aan DNB voor. Elke maand en elk kwartaal rapporteert het pensioen-

fonds aan DNB over zijn financiële positie inclusief de dekkingsgraad. Tevens rapporteert het pensioenfonds DNB in januari over de uitkomsten van de evaluatie van het herstelplan over voorgaand boekjaar. Tot slot worden benoemingen van bestuursleden vooraf ter toetsing aan DNB voorgelegd.

DNB sprak het pensioenfonds specifiek op de volgende onderwerpen aan:

On-site Beleggingsonderzoek DNB

In juli 2017 heeft DNB een onderzoek uitgevoerd naar de beleggingen en risicobeheer bij het pensioenfonds. Uit het onderzoek zijn bevindingen gekomen ten aanzien het beleggingsproces en de beheersing van de risico's in de beleggingscyclus. De bevindingen komen grotendeels overeen met door het pensioenfonds zelf in gang gezette veranderingen die met een planmatige aanpak worden doorgevoerd.

DNB bevindingen governance - omgekeerd gemengd model

Begin 2017 heeft het pensioenfonds deelgenomen aan een onderzoek van DNB naar de inrichting en effectiviteit van het bestuursmodel onder pensioenfondsen die het omgekeerd gemengd model hanteren. Hieruit is naar voren gekomen dat binnen het pensioenfonds nog niet afdoende de bedoeling van het omgekeerd gemengd bestuursmodel wordt gevolgd en daarmee het intern toezicht nog niet voldoende wordt gewaarborgd. Binnen pensioenfonds is daarna een werkgroep opgericht met het doel de benodigde aanpassingen voor te bereiden. Na gedegen voorbereiding heeft het bestuur besloten om een verfijning van het bestuursmodel door te voeren eind 2017. Inmiddels wordt deze aanpassing in de praktijk gebracht. In hoofdstuk 'Governance' van dit bestuursverslag wordt dit nader besproken.

WET- EN REGELGEVING

Onderstaand de relevante wijzigingen in wet- en regelgeving en de wijze waarop het pensioenfonds deze heeft toegepast.

Mogelijkheid tot grootschalige melding datalekken bij de Autoriteit persoonsgegevens

Pensioenfondsen en verzekeraars (mits aangesloten bij de Pensioenfederatie resp. het Verbond van Verzekeraars) kunnen onder voorwaarden datalekken bij grootschalige postverzending in bulk melden aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). Deze datalekken hoeven dan niet per datalek gemeld te worden. Het gaat hierbij om poststukken met gevoelige gegevens die bij grootschalige postverzending bij verkeerde personen terecht komen en die door die ontvanger worden geopend, of die geopend worden terug gezonden of die nooit aankomen. Het pensioenfonds heeft tot op heden van deze wijziging in regelgeving geen gebruik hoeven maken.

Nieuw format uniform pensioenoverzicht 2017

Het uniform pensioenoverzicht (UPO) bestaat voortaan uit blokken zoals nu dat ook bij Pensioen1-2-3 is ingeregeld. Het UPO van het fonds is hierop aangepast.

Nieuwe fiscale richtleeftijd 68 jaar met ingang van 1 januari 2018

De fiscale pensioenrichtleeftijd voor aanvullende pensioenen gaat wettelijk in 2018 omhoog naar 68 jaar. Deze pensioenrichtleeftijd is een rekenleeftijd. Daarmee wordt de jaarlijkse maximaal toegestane fiscale pensioenopbouw berekend. Voor verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen moet een nieuwe pensioenrichtleeftijd ook opgenomen worden in de verplichtstelling. Sociale partners hebben in nauw overleg met het pensioenfonds besloten de pensioenrichtleeftijd niet te verhogen en te handhaven op 67 jaar. Een aanpassing van de verplichtstelling van het pensioenfonds is om die reden niet noodzakelijk. Om vast te stellen of de pensioenregeling binnen de fiscale kaders blijft, heeft er een fiscale toets plaatsgevonden.

Kabinet schrapt onnodige fiscale pensioenregels

Het kabinet schrapte per 1 januari 2017 een aantal onnodige en lastig uitvoerbare fiscale pensioenregels:

- Het pensioen kan ingaan op de eerste van de maand waarin de pensioenleeftijd wordt bereikt;
- De 100%-toets verdwijnt. Volgens deze toets mocht het ouderdomspensioen nooit boven het laatste loon uitkomen;
- Er hoeft geen verklaring van doorwerken meer worden afgegeven bij het uitstellen van pensioen. In plaats daarvan mag een ouderdomspensioen op zijn laatst ingaan 5 jaar na het bereiken van de AOW-leeftijd.

Het pensioenfonds heeft deze eenvoudigere regels doorgevoerd.

AOW-leeftijd gaat in 2023 niet verder omhoog

De AOW-gerechtigde leeftijd gaat in 2023 niet omhoog en blijft net zoals in 2022 op 67 jaar en drie maanden staan. Het kabinet heeft hiertoe in het vierde kwartaal 2017 besloten. De AOW-leeftijd wordt bepaald op basis van de levensverwachting. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) maakte in 2017 bekend dat de verwachte leeftijd minder snel stijgt dan vorig jaar nog werd gedacht.

Verzamelwet Pensioenen (2018)

Verwacht wordt dat de Verzamelwet Pensioenen in 2018 wordt aangenomen. De kernpunten uit deze wet zijn:

- Een gesloten pensioenfonds kan zich aansluiten bij een algemeen pensioenfonds (APF) zonder dat de werkgever een uitvoeringsovereenkomst hoeft af te sluiten met het APF;

- Een periodieke vaste stijging bij variabele pensioenuitkeringen wordt toegestaan;
- Een spreidingstermijn bij de variabele uitkering wordt uitgebreid van 5 naar 10 jaar;
- Er komt overgangsrecht ten aanzien van de websiteverplichting zodat deze verplichting niet geldt voor bepaalde informatie van vóór 1 juli 2016. Deze informatie kan wel op verzoek ontvangen worden van de pensioenuitvoerder;
- Pensioenfondsen krijgen de bevoegdheid tot waardeoverdracht bij 'herkansing' (het gaat daarbij om het meewerken aan een waardeoverdracht voor de omzetting naar een variabele pensioenuitkering voor de mensen die in de periode van 1 januari 2014 tot 8 juli 2015 een vast en levenslang pensioen hebben ingekocht en toen geen gebruik hebben kunnen maken van de pensioenknoop);
- De voorwaardelijkheidsverklaring is straks alleen verplicht bij relevante individuele aanvullende informatie over toeslagverlening en niet meer bij alle informatie voor de deelnemer;
- Er komt een vereenvoudiging van de communicatieafspraken tussen een pensioenuitvoerder en een deelnemer. Op dit moment moet de pensioenuitvoerder de deelnemer vooraf schriftelijk informeren als hij van plan is om op elektronische wijze informatie te verstrekken. De deelnemer kan hiertegen bezwaar maken. Dat voornemen mag de pensioenuitvoerder straks met inachtneming van bepaalde waarborgen elektronisch aankondigen bij de deelnemer.

Na definitief worden van de Verzamelwet Pensioenen 2018 zullen de onderdelen worden opgepakt die relevant zijn voor het pensioenfonds.

Regeerakkoord 2017

Met de komst van een nieuwe regering in 2017 is ook een nieuw regeerakkoord gepresenteerd. Opvallend aan het regeerakkoord is dat het een groot pensioenhoofdstuk bevat. Dit is niet zonder reden omdat het nieuwe kabinet een stap wil zetten in een nieuw pensioenstelsel in 2020. De meest opvallende punten hierin zijn het afschaffen van de doorsneepremie en nieuwe pensioencontracten met persoonlijke pensioenvermogens. Of en zo ja in welke vorm en op welke termijn deze punten worden ingevoerd, is niet bekend.

GOVERNANCE

Het pensioenfonds beschrijft in deze paragraaf de ontwikkelingen in 2017 op het gebied van goed pensioenfondsbestuur. Aan de orde komen onderwerpen als de Code Pensioenfondsen, de Wet versterking bestuur pensioenfondsen, geschikt bestuur, beloningsbeleid, naleving gedragscode, het transparantiedocument, risico-beheer en het voldoen aan wet- en regelgeving.

Wet versterking bestuur pensioenfondsen

In augustus 2013 is de Wet versterking bestuur pensioenfondsen van kracht geworden. Deze wet beoogt een integrale herziening van de governance en medezeggenschap bij pensioenfondsen. De bepalingen over het verantwoorden van het beleggingsbeleid en over geschiktheid en tijdsbeslag gelden vanaf de inwerkingtreding van de wet. De bepalingen aangaande de nieuwe bestuursmodellen zijn per 1 juli 2014 van kracht geworden. In het voorjaar van 2014 heeft het bestuur van het pensioenfonds gekozen voor het omgekeerd gemengd bestuursmodel. Dit model heeft ook een verantwoordingsorgaan. De niet-uitvoerende bestuurders in het bestuur van het pensioenfonds fungeren als het intern toezicht op de uitvoerende bestuurders. Daarnaast is er een onafhankelijke auditcommissie.

Verfijning bestuursmodel

In het verslagjaar heeft het bestuursmodel geen wijziging ondergaan. Wel is in 2017 naar aanleiding van de zelfevaluaties, nieuwe inzichten bij andere fondsen (best practices) en het onderzoek van DNB binnen het bestuur nagedacht op welke wijze in de praktijk een verfijning van het bestaande omgekeerd gemengd model vorm moet krijgen. Om het onderscheid tussen uitvoering en toezicht binnen het bestuur meer vorm te geven worden de bestuurscommissies opgeheven. De uitvoerende bestuursleden verzorgen, in samenspraak met het bestuursbureau en externe adviseurs, de inhoudelijke voorbereiding van de besluitvorming en dragen zorg voor de uitvoering van het pensioen- en vermogensbeheer. Zoals in vorig hoofdstuk al is vermeld, houden de niet-uitvoerende bestuurders toezicht op de uitvoerende bestuurders. Binnen de bestuursvergadering vindt ten slotte de besluitvorming plaats op strategische gebied (bepalen algemeen beleid, vaststellen beleidskaders en bewaken opdrachtaanvaarding met betrekking tot de uitvoering van de pensioenregeling). Met ingang van 1 januari 2018 wordt uitvoering gegeven aan deze verfijning van het bestuursmodel.

Diversiteitsbeleid

Het bestuur heeft een diversiteitsbeleid vastgesteld. Het bestuur streeft naar een bestuurssamenstelling waarbij de belanghebbenden op een zo evenwichtig mogelijke wijze zijn vertegenwoordigd, maar ook naar een bestuur dat complementair is samengesteld zodat de bestuursleden competenties en invalshoeken inbrengen die elkaar aanvullen. Het bestuur streeft er naar dat in het bestuur ten minste één man en één vrouw zitten en ten minste één lid boven en één lid onder de veertig jaar. De eis van geschiktheid prevaleert echter boven diversiteit.

Bij de invulling van een vacature wordt door het pensioenfonds actief gezocht (en/of actief opgeroepen om te zoeken) naar kandidaten die passen in de diversiteitdoelstellingen. Het bestuur neemt hierover tijdig contact op met degenen die betrokken zijn bij het voordragen of bij de verkiezing van kandidaten. Het bestuur toetst voorgedragen kandidaten mede aan de hand van de diversiteitsdoelstellingen.

Het bestuur heeft de voordragende organisaties geïnformeerd over het diversiteitsbeleid en dit beleid ook opgenomen in de bestuursprofielen en het profiel voor een lid van het verantwoordingsorgaan.

Op dit moment is er één lid van het bestuur onder de veertig, zijnde de UB vermogensbeheer. Er heeft één vrouw zitting in het bestuur, zijnde de (onafhankelijk) voorzitter.

Geschiktheid

Personen die het beleid van een pensioenfonds bepalen of mede bepalen moeten, naar het oordeel van DNB, voldoende geschikt zijn met het oog op de belangen van de deelnemers, de pensioengerechtigden, de gewezen deelnemers en de overige belanghebbenden. Dat is wettelijk vastgelegd in de Pensioenwet en in de Code Pensioenfondsen. Het bestuur heeft een geschiktheidsplan met inachtneming van de Beleidsregel geschiktheid 2012 van DNB en AFM, de Code Pensioenfondsen en de verscherpte eisen die volgen uit de Wvbp in.

Naast deskundigheid omvat geschiktheid competenties en professioneel gedrag. Er is sprake van geschiktheidsniveau A en B. Een bestuurder dient vanaf dag één geschikt te zijn voor de functie. Het pensioenfonds heeft in dit kader de voordragende organisaties verzocht hierop te anticiperen en de mogelijkheid voor aspirant bestuurders geboden. In het geschiktheidsplan zijn ook de bestuursprofielen opgenomen.

In 2017 heeft het bestuur middels diverse workshops en themadagen zich verdiept in onder meer governance vermogensbeheer, verfijning omgekeerd gemengd bestuursmodel, risicomanagement en mediamanagement.

Ook het verantwoordingsorgaan volgt opleidingen om als collectief ten minste niveau A te bereiken.

Teneinde de kennis van het VO verder te vergroten, heeft het VO aan de diverse bestuurscommissies gespiegelde werkgroepen in het leven geroepen. Hierbij ligt de nadruk op het delen van kennis en informatie binnen een informeel karakter.

Zelfevaluatie bestuur

Het bestuur heeft een procedure vastgesteld voor een periodieke zelfevaluatie. Het gaat om het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden afzonderlijk. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en of te verbeteren. Door middel van zelfevaluatie wordt het functioneren van het bestuur inzichtelijk, beoordeeld en teruggekoppeld. Bij de evaluatie kan het pensioenfonds gebruik maken van een derde partij. In maart 2017 heeft het bestuur onder begeleiding van Mens & Kennis een zelfevaluatie gehouden. De bevindingen zijn - waar mogelijk - als actiepunten vormgegeven voor verdere opvolging.

Gedragscode / compliance

Het pensioenfonds heeft een gedragscode waarin de regels en richtlijnen voor bestuursleden en andere betrokkenen zijn opgenomen. Deze regels en richtlijnen zijn ter voorkoming van conflicten tussen de belangen van het fonds en de privébelangen van betrokkenen en ter voorkoming van het gebruik maken van vertrouwelijke informatie van het fonds voor privédoeleinden.

In het boekjaar zijn bij de Compliance Officer geen meldingen gedaan van misstanden en zijn geen conflicterende belangen geconstateerd. De Compliance Officer constateert, dat met name bij tussentijdse toetreding en bij tussentijds vertrek er op wordt toegezien dat de verklaringen uit hoofde van de gedragscode tijdig worden ingediend door de verbonden personen. Verder wordt geadviseerd om in 2018 extra aandacht te geven aan de bij het pensioenfonds geldende gedragsnormen.

Klokkenluidersregeling

Het bestuur heeft een klokkenluidersregeling vastgesteld, alsmede een vertrouwenspersoon aangesteld (zie hiervoor). Op grond van de klokkenluidersregeling van het pensioenfonds kunnen onregelmatigheden die binnen het pensioenfonds, de organen of bij de partijen aan wie taken zijn uitbesteed worden gesignaleerd aan de vertrouwenspersoon worden gerapporteerd. Er hebben over 2017 geen incidentmeldingen plaatsgevonden.

Nevenfuncties bestuursleden

De lijst met nevenfuncties van de bestuursleden in 2017 is als bijlage bij het jaarverslag opgenomen. Met het opnemen van de lijst geeft het bestuur tevens aan dat zij de nevenfuncties als aanvaardbaar beschouwt.

Personele wijzigingen en herbenoemingen

In de vergadering van 7 februari 2017 is besloten om de heer A. Wolters te benoemen als aspirant-bestuurslid. De heer Wolters heeft zich uiteindelijk teruggetrokken als kandidaat-bestuurslid. Mevrouw P. de Bruijn en de heer H.J. Wuijten zijn per 1 juli 2017 herbenoemd als bestuurslid. In de vergadering van 19 april 2017 heeft het bestuur besloten om de heer P.W. de Geus als kandidaat-bestuurder te benoemen. Na een succesvolle toetsing door DNB is de heer De Geus per 23 mei 2017 als bestuurslid en lid van de beleggingscommissie benoemd.

Code Pensioenfondsen

Tijdens de ontwikkeling van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen stelden de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid (STAR) de Code Pensioenfondsen (de Code) op. Doel van de Code is de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken. Ook de communicatie met de belanghebbenden zoals werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden, moet door de Code transparanter worden. Tot slot moet de Code bijdragen aan het versterken van 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code trad op 1 januari 2014 in werking. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verankerde de Code per 1 juli 2014 wettelijk. De Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen ziet toe op de naleving van de Code.

De Code legt de nadruk op het beïnvloeden van het gedrag van bestuurders, intern toezichthouders en belanghebbenden in de verantwoordingsfunctie. Per orgaan zijn normen opgenomen over taak en werkwijze, samenstelling en zittingsduur, geschiktheid, benoeming, schorsing en ontslag. Daarnaast zijn overkoepelende thema's opgenomen. De thema's gaan zowel over het eigen functioneren van het fonds als van dienstverleners. Voorbeelden hiervan zijn integraal risicomanagement, communicatie en transparantie, verantwoord beleggen, kosten, uitvoering en uitbesteding, geschiktheid, diversiteit, integer handelen en beloningsbeleid. Pensioenfondsen leven de Code na op basis van het 'pas toe of leg uit-beginsel'. Een pensioenfonds past de normen van de Code toe of zet in het jaarverslag gemotiveerd uiteen waarom een norm niet (volledig) is toegepast.

Het pensioenfonds streeft ernaar alle normen uit de Code na te leven. In bepaalde gevallen wijkt het pensioenfonds af van normen uit de Code. In het 'Overzicht implementatie Code Pensioenfondsen' wordt dit per norm toegelicht.

Beloningsbeleid

Het bestuur van het pensioenfonds is van mening dat de vergoeding voor de bestuursleden onder meer aan de volgende criteria moet voldoen:

- Passende marktconforme beloning die aansluit bij de kwaliteiten van de bestuurders, de beschikbaarheid en de tijdsbesteding;
- Inachtneming van de richtlijnen zoals die in de pensioenbranche van kracht zijn (DNB, Code Pensioenfondsen en Pensioenfederatie).

Het bestuur heeft ingaande 1 januari 2016 gekozen voor een vergoeding die aansluit bij de benodigde geschiktheid en werkbelasting. Deze vergoeding wordt bepaald aan de hand van de tijdsbesteding VTE norm, rekening houdend met de vervangingswaarde voor een middelgroot fonds op een marktconforme niveau.

Het bestuur heeft voor wat betreft de minimale tijdsbesteding de navolgende voltijdequivalenten vastgesteld: per 1 januari 2016 aangepast

- Een voltijdequivalent van 0,25 voor een niet uitvoerend bestuurslid, m.u.v. de onafhankelijk voorzitter;
- Een voltijdequivalent van 0,4 voor de onafhankelijk voorzitter (de onafhankelijk voorzitter is zowel niet uitvoerend bestuurslid als voorzitter);
- Een voltijdequivalent van 0,4 voor de uitvoerende bestuursleden (de uitvoerende bestuursleden zijn naast uitvoerend bestuurslid ook voorzitter van de verschillende commissies).

De vervangingswaarde is vastgesteld op €130.000,- en geldt voor alle bestuurders.

Van uitvoerend bestuurders en de onafhankelijk voorzitter verlangt het pensioenfonds een expertniveau op onderdelen. Daaraan gekoppeld heeft het bestuur dit vertaald in een experttoeslag van €10.000,- (op voltijdbasis) voor deze bestuurders.

De bestuursvergoedingen worden met ingang van 2016 in vaste maandelijkse betalingen uitgekeerd. Daarnaast hebben de bestuurders recht op een kilometervergoeding van €0,28 per kilometer en een vaste verblijfkostenvergoeding per vergadering van €25,-.

De bestuursleden hebben in 2017 in totaal €435.302,- aan vacatiegelden ontvangen (2016: €446.155,-). In 2017 waren de kosten lager, doordat er in 2017 tijdelijk een vacature in het bestuur was.

Er worden door het pensioenfonds geen overige kostensoorten / emolumenten apart vergoed aan de uitvoerende bestuursleden en de onafhankelijk voorzitter. Door hen gemaakte kosten met betrekking tot pensioenopbouw, kantoorkosten e.d. dienen zij uit de bestuursvergoeding te betalen.

Er wordt jaarlijks een evaluatie gehouden van het beloningsbeleid. Deze evaluatie kan er toe leiden dat er een bijstelling plaatsvindt. Tijdens deze evaluatie eind 2017 is gebleken dat de tijdsbesteding voor de UB's en voorzitter hoger ligt dan opgenomen in het huidige beloningsbeleid. De NUB's hebben om die reden een voorgenomen besluit genomen om de voltijdequivalenten met ingang van 1 januari 2018 aan te passen. Het voorgenomen is voor advies neergelegd bij het verantwoordingsorgaan.

Ten aanzien van het verantwoordingsorgaan heeft het bestuur van het pensioenfonds gekozen voor een vergoeding op basis van de SER vacatiegeldregeling, echter zonder een minimumvergoeding per jaar. Dit op grond van het feit dat voor leden van het verantwoordingsorgaan een afwijkende tijdsbesteding geldt.

Transparantiedocument

Het bestuur van het pensioenfonds heeft een transparantiedocument opgesteld waarin de gemaakte keuzes en het beleid voor goed pensioenfondsbestuur zijn vastgelegd. Dit transparantiedocument wordt ieder jaar aangepast naar de laatste inzichten en ontwikkelingen.

RISICOMANAGEMENT

Inleiding

Pensioenfondsbesturen moeten voldoen aan alle wet- en regelgeving en controle hebben over alle risico's die zich voordoen. De Pensioenwet verplicht het bestuur tot het treffen van maatregelen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Het bestuur van een pensioenfonds is uiteindelijk altijd voor alles verantwoordelijk en deze verantwoordelijkheid kan het pensioenfonds niet uitbesteden. Het pensioenfonds heeft daarom een model van integraal risicomanagement. Doelstelling hiervan is om een integraal beeld te geven ten aanzien van de risicobeheersing, waarbij alle mogelijke risico's inzichtelijk worden gemaakt. De benoemde risico's worden samen met de beheersingsmaatregelen in één compleet risicobeheersingsmodel vastgelegd.

Integraal risicomanagement is dynamisch en behoeft continue aanpassing aan de veranderende omstandigheden. Dat vraagt van het bestuur van het pensioenfonds risicobewustzijn, gezond verstand, kennis en een voortdurende kritische houding. Het risicobeleidsplan wordt jaarlijks geëvalueerd.

Risicobereidheid

In januari 2017 heeft het bestuur de niet-financiële risicohouding vastgesteld. Deze is gebaseerd op de onderwerpen tevredenheid en reputatie. De niet-financiële risicohouding is als volgt gedefinieerd:

Tevredenheid:

- Het pensioenfonds is niet bereid risico's te lopen, die een behoorlijke daling van de tevredenheid tot gevolg hebben;
- Het pensioenfonds is niet bereid risico's te lopen, die kostenverhogend werken.

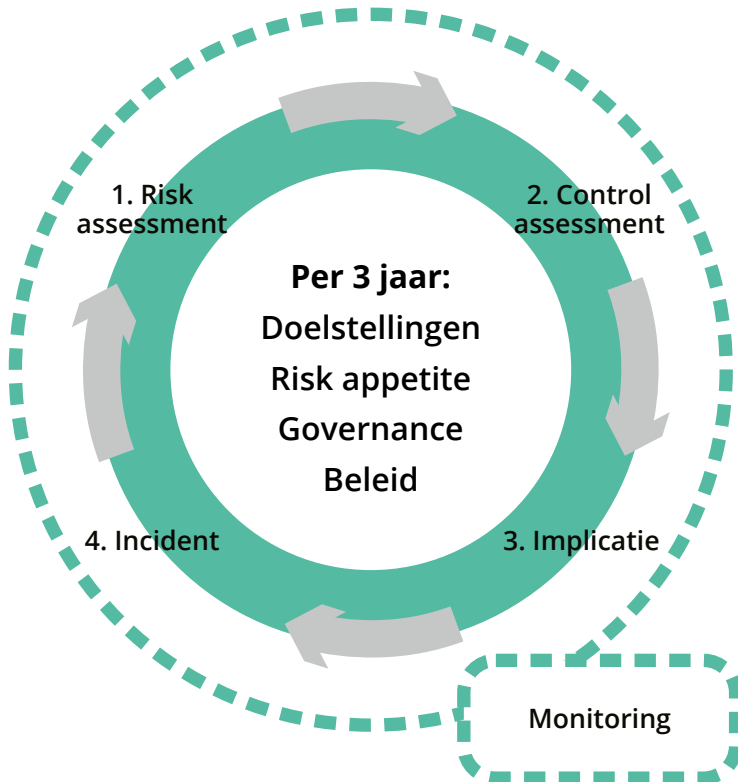
Reputatie:

- Het pensioenfonds accepteert alleen risico's die transparant zijn voor het bestuur, in voldoende mate beheerst kunnen worden én uitlegbaar zijn richting stakeholders en toetsbaar aan maatschappelijke ontwikkelingen;
- Het pensioenfonds accepteert in beperkte mate risico's met betrekking tot het niet kunnen voldoen aan de wet- en regelgeving en gemaakte afspraken in de uitbestedingsovereenkomsten tussen fonds en de uitbestedingspartners.

De financiële risicobereidheid is vastgesteld conform de vereisten uit artikel 102a van de Pensioenwet. Daarin is bepaald dat het bestuur van het pensioenfonds in overleg met de overige organen van het pensioenfonds zorgdraagt voor de vastlegging van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten waaronder de risicohouding. Een met de organen van het pensioenfonds vastgestelde risicohouding moet resulteren in een beleggingsbeleid voor de korte en lange termijn.

Het raamwerk van het risicomanagement

Het raamwerk van het risicomanagement van het pensioenfonds is gebaseerd op een cyclus van het integraal risicomanagement en ziet er als volgt uit:

Het raamwerk bestaat uit verschillende cycli die ieder kunnen resulteren in een aanpassing van het beleid. Elke aanpassing zal worden vastgelegd in een beleidsdocument en wordt voorbereid door de risicocommissie.

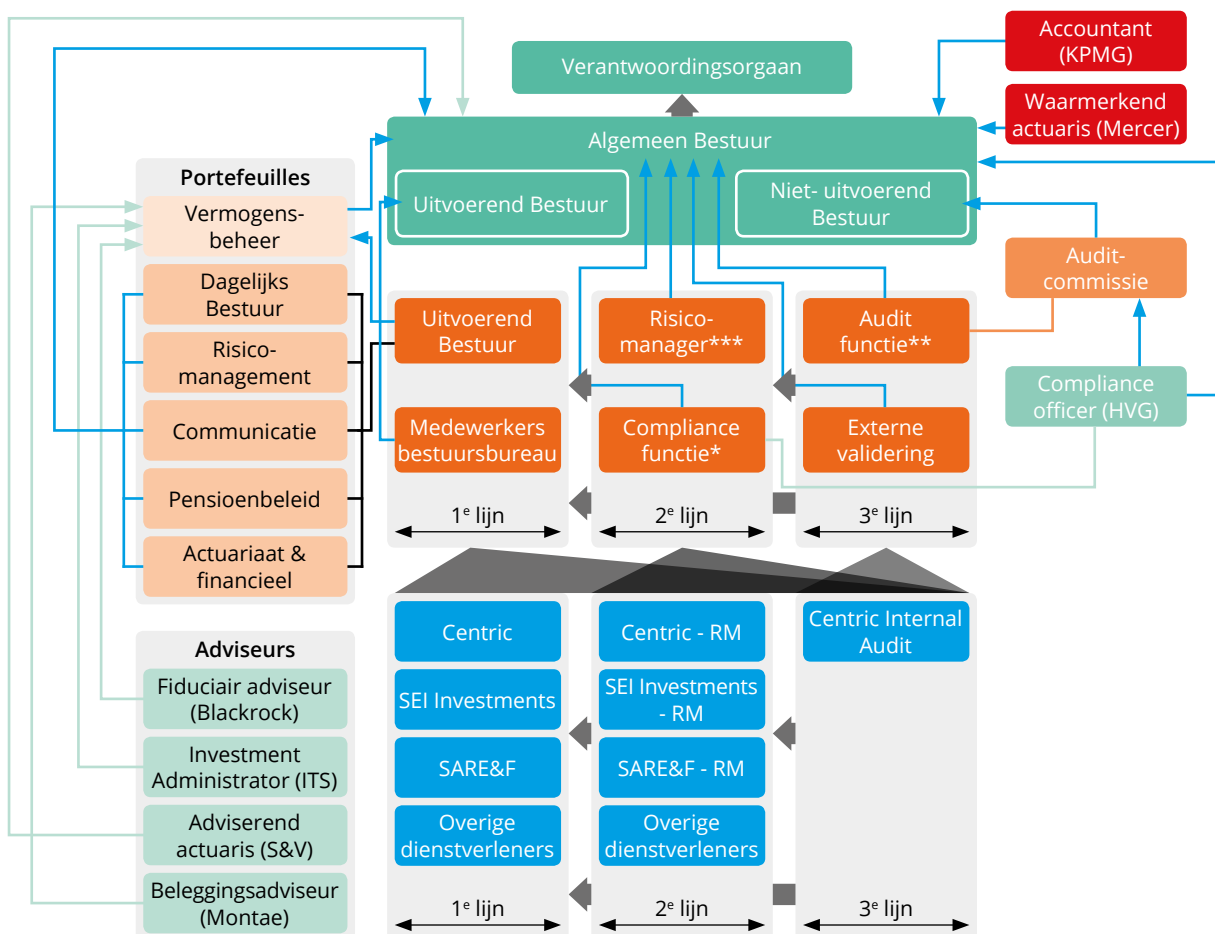
Het raamwerk bestaat uit de volgende cycli:

1. Eens per drie jaar worden de strategische doelstellingen van het pensioenfonds, de overall risicobereidheid op basis van de context van het pensioenfonds en de risk governance herijkt en vastgelegd in het beleidsdocument. Dit is het hart van het integraal risicomanagement. Herijking vindt tevens plaats bij ingrijpende wijzigingen (verplichtstelling, fusie, wijziging wet- en regelgeving);
2. Jaarlijkse vindt een risk assessment plaats. Dit leidt tot de identificatie van risico's, beoordeling van risico's en een prioritering van risico's waar het bestuur mee aan de slag gaat. De laatste risk assessment dateert van 11 oktober 2017;
3. Naast het risk assessment vindt een beoordeling plaats van de effectiviteit van de beheersmaatregelen (control assessment);
4. Gedurende het jaar kunnen er beleidsvoorstellen worden gedaan aan het bestuur. Elk beleidsvoorstel zal worden voorzien van een paragraaf van risico-implicaties (3). Daarnaast kunnen zich incidenten voordoen. Beiden kunnen resulteren in aanpassing van het beleid;
5. Ten slotte vindt gedurende het jaar monitoring door middel van risicorapportages (bijvoorbeeld per kwartaal), de ontwikkelingen van de risico's en de beheersing plaats. Dit is de buitenste schil van het integraal risicomanagement model.

De risico's en de beheersing daarvan worden inzichtelijk gemaakt door de implementatie van een risico-beheersingsmodel, waarin de risico's zijn opgenomen in de tool 'RisicoMaat'. De tool is een dienstverlening van Syntrus Achmea.

Ontwikkelingen in het systeem van risicomanagement

Jaarlijks wordt het integraal risicomanagement geëvalueerd. De laatste evaluatie is uitgevoerd in september 2017 aan de hand van een interactieve bestuursessie. Er is besloten om de inrichting van de organisatiestructuur van het risicomanagement nader uit te werken aan de hand van het theoretische risicomanagement model, het zogeheten "Three lines of defense model". Het uitgangspunt van dit model is dat het lijnmanagement (de business) verantwoordelijk is voor haar eigen processen. Daarnaast moet er een functie zijn die de eerste lijn ondersteunt, adviseert, coördineert en bewaakt of het management zijn verantwoordelijkheden ook daadwerkelijk neemt. Dit is de tweede lijn. Ook bepaalde beleidsvoorbereidende taken en het organiseren van integrale risk assessments zijn taken van de tweede lijn. De derde lijn betreft een onafhankelijke interne audit-functie die de effectiviteit van de eerste en tweede lijn toetst. Het pensioenfonds heeft het volgende kader vastgesteld voor de invulling van dit model:

In 2018 zal een nadere invulling aan dit kader worden gegeven.

Daarnaast is in de integrale risico-analyse in 2016 het IT-risico al als groot risico geïdentificeerd. Het bestuur is daarom in 2017 het traject gestart om een IT-beleid op te stellen waarbij het fonds begeleid wordt door de risicoadviseur. Hierbij zijn twee uitgangspunten gehanteerd:

- Het pensioenfonds wil voldoen aan wet en regelgeving.
- Het pensioenfonds wil zoveel als mogelijk een aansluiting van de uitbestedingsrelaties aan het IT-beleid van het fonds.

Onderdeel van het IT-beleid is het informatiebeveiligingsbeleid. De inhoud van het IT-beleid is gebaseerd op de door het pensioenfonds in kaart gebrachte risico's. Op basis van een risicoanalyse worden in lijn met de classificatie van de betreffende gegevens/data van het fonds de risico's gekwantificeerd, waaruit de noodzakelijke geachte risicobeheersingsmaatregelen worden afgeleid. De classificatie wordt tot uitdrukking gebracht aan de hand van drie criteria: Beschikbaarheid, Integriteit en Vertrouwelijkheid. Deze zogenaamde BIV-kwalificatie is uitgevoerd en op hoofdniveau zijn de resultaten als volgt:

Type bedrijfskritische gegevens	B	I	V	Toelichting
Deelnemersgegevens	1	2	2	Syntrus PB daarna Centric, Bridgevest
Werkgevergegevens	1	2	2	Syntrus PB daarna Centric, Bridgevest
Beleggingsgegevens	1	2	2	Blackrock, SEI en ITS
Financiële gegevens	0	0	0	Syntrus PB daarna Centric, Blackrock
Bestuursbesluiten	1	2	1	Montae
Fondsgegevens	1	2	2	Montae en Bridgevest

Bijbehorende legenda:

0 = Niet nodig

1 = Belangrijk

2 = Noodzakelijk

3 = Essentieel

Het IT-beleid is vastgesteld door het bestuur. Een eerste toets op de uitbestedingspartijen is uitgevoerd en in 2018 zal het pensioenfonds verder gaan met de implementatie van het beleid in de organisatie. Minimaal eens per jaar wordt het IT-beleid geëvalueerd.

Rollen en verantwoordelijkheden

Elk jaar stelt het bestuur een Risicojaarplan vast. In dit jaarplan is opgenomen welke acties komend jaar worden uitgevoerd ten behoeve van het aandachtsgebied risicobeheer. Het jaarplan bestaat uit reguliere werkzaamheden en projectmatige werkzaamheden. Dit jaarplan is gebaseerd op het jaarlijkse risk assessment, verwachte thema-onderzoeken van DNB en ontvangen informatie van externe partijen. Het Uitvoerend Bestuurslid (UB) Risicomanagement zorgt voor uitvoering van het jaarplan risicomanagement. Het jaarplan wordt vastgesteld door het bestuur. Hierbij rapporteert het UB Risicomanagement aan de NUB-'s en worden de portefeuillehouders op de hoogte gehouden van de statussen van diverse projecten.

In de loop van 2018 zal worden vastgesteld hoe de taakverdeling nader zal worden ingevuld in relatie tot de uitbestedingspartijen en de gekozen tweedelijns risicomanager en dan zal ook de RACI tabel worden aangepast aan de nieuwe structuur. Hierbij is het uitgangspunt dat het bestuur eindverantwoordelijk is. Haar verantwoordelijkheden zijn:

- Formele besluitvorming uitgangspunten en overall risicobereidheid;

- Wordt geïnformeerd en stelt de conclusies vast van risk assessment en control assessment;
- Formele uitvoering risicoparagraaf, incidentenregeling en monitoring van beheersing in bestuursvergaderingen;
- Formele besluitvorming evaluatie beleid IRM

De beheerder van RisicoMaat wordt geïnformeerd over de uitgangspunten van het beleid alsmede over de resultaten van het risk assessment en control assessment. De beheerder van RisicoMaat is verder verantwoordelijk voor de vastlegging van de risico's, processen en beheersmaatregelen in RisicoMaat. De beheerder van RisicoMaat stelt de periodieke risicorapportage op.

Risk assessment

Tijdens het risk assessment bekijkt het bestuur alle risico's in onderlinge samenhang. In het risk assessment worden risico's geïdentificeerd en ingeschat op basis van waarschijnlijkheid en impact. Op basis van de uitkomsten worden de risico's geprioriteerd. Het risk assessment heeft als doel om inzicht te krijgen in de risico's, risicobereidheid per risico te herijken en de risicostrategie te bepalen.

Voor een risk assessment worden risicowaarderingschalen opgesteld. Deze schalen geven per categorie (financieel, reputatie en tevredenheid) invulling aan wat het bestuur hoog dan wel laag vindt. Als gevolg van de risicowaarderingschalen hanteert het bestuur dezelfde schaal bij de inschatting van de waarschijnlijkheid en de impact van de risico's. Op deze wijze kan het bestuur een goede inschatting maken van de hoogte van de risico's. Ook geeft de risk assessment aan welke risico's acceptabel zijn gegeven de risicobereidheid van het bestuur. Op deze wijze kunnen na het risk assessment acceptatiegrenzen per risico worden geformuleerd.

Het assessment wordt voorbereid en begeleid door de uitvoerende bestuursleden, eventueel in samenwerking met de tweedelijns risicomanager. Bestuursleden worden betrokken bij de voorbereiding doordat zij vooraf een inschatting maken van een aantal risico's en door de waarschijnlijkheid en impact in te schatten en de risico's te scoren. De analyse van deze input wordt tijdens een workshop met het bestuur besproken en leidt tot een prioritering van de risico's waar het bestuur het juiste beleid en strategie voor kan bepalen. De resultaten hiervan worden vastgelegd in RisicoMaat.

Een risk assessment kan periodiek plaatsvinden uit hoofde van het pensioenfonds op *on going* basis maar er kan ook rekening gehouden worden met een incidenteel assessment.

In het volgende overzicht worden de belangrijkste ontwikkelingen over 2017 beschreven voor de niet-financiële risico's. Indien het risico niet wordt geaccepteerd zijn aanvullende maatregelen vastgesteld. De financiële risico's worden toegelicht in het hoofdstuk beleggingen.

		Netto risico 2017			Netto Risico
	Relevante ontwikkeling over 2017	Impact	Kans	Totaal	
2.1	Bedrijfstakingrisico	Geen, aantal werkgevers iets gestegen	3	1	-
2.2	Sectorrisico	Geen	3	3	-
2.3	Toezichtrisiko	IT-risicoanalyse, 3LoD model, visie en strategie, data privacy, IORP II, DNB-beleggingsonderzoek	4	3	-
2.4	Operationeel risico	Overgang pensioenadministratie naar Centric	3	2	-
2.5	Deskundigheidsrisico	Geen	3	3	-
2.6	Beschikbaarheids- risico	Werkdruk bestuursleden hoog	2	4	-
2.7	Informatierisico	Geen	3	2	-
2.8a	Uitbestedingsrisico SARE&F	Geen	4	2	-
2.8b	Uitbestedingsrisico SAPB / Centric	Overgang naar Centric per 1-1-2018	3	2	-
2.9	IT-risico	IT-risicoanalyse in uitvoering, IT wereld wordt complexer, Effect cyberrisico	3	3	-
2.10	Integriteitsrisico	Geen	4	1	-
2.11	Juridisch risico	Geen	2	2	-
2.13	Politiek risico	Nieuw risico	3	2	-
2.14	Verandervermogen	Nieuw risico	3	2	-

Op basis van het risk assessment van oktober 2017 de niet - financiële en financiële risico's zijn de grootste risico's voor het pensioenfonds:

- Rente
- IT
- Markt
- Uitbesteding
- Operationeel

Onderdeel van het IT-risico is het cyberrisico. Cyberrisico onderscheidt zich van andere IT-risico's doordat er sprake is van kwaadwillende externe partijen die zich richten op het stelen, verstoren of wijzigen van (klant)data in IT-systemen. Met de toegenomen digitalisering is cyberrisico een groeiend IT-risico. In het IT- beleid heeft het pensioenfonds hiervoor maatregelen vastgesteld.

Voor 2018 zijn de volgende onderwerpen geborgd in de jaarplannen van het pensioenfonds:

- Verbeterpunten risicomanagement naar aanleiding van de evaluatie door het bestuur
 - Herijking escalatieprocedure;
 - Herijking risicomanagementprocessen;
 - Bepaling informatiebehoefte (stuurinformatie) en rol Risicomaat;
- Aanpassing risicobereidheid op basis van strategische speerpunten;
- Uitwerking en implementatie three-lines-of-defense model;
- Verdieping risico-thema's
 - Toezicht en nieuwe wet- en regelgeving (IORP2 en AVG / GDPR);
 - Premiestelling en evenwichtigheid daarvan;
 - Verandervermogen van o.a. bestuur, leden VO, AC, sociale partners en uitvoerders
 - Communicatie is een subscenario: bijv. gaan deelnemers ook voor Meubel kiezen, als ze mogen kiezen?
Ben je erop voorbereid?
 - Effectiviteit handhaving / werkingssfeer Verplichtstelling;
- Representativiteit is een subscenario.

Control assessment

Op basis van de resultaten van het risk assessment wordt beleid en strategie uitgezet en worden er beheersmaatregelen opgesteld en uitgevoerd. Door middel van het control assessment beoordeelt het bestuur het mitigerende effect van de beheersmaatregelen oftewel de kwaliteit van de risicobeheersing. Daarmee is het control assessment een check op de vertaling van het beleid en de strategie in de concrete beheersmaatregelen.

Het control assessment wordt voorbereid door de uitvoerende bestuursleden en wordt desgewenst uitgevoerd door een (bij voorkeur) externe partij. Het control assessment bestaat uit de review van de effectiviteit van de beheersmaatregelen van de risico's die zijn geïdentificeerd bij het risk assessment.

De uitkomst van het control assessment is een rapportage van de effectiviteit van de beheersmaatregelen en eventuele aanbevelingen. Deze rapportage wordt voorgelegd aan het bestuur opdat zij kan besluiten over eventuele actiepunten die volgen uit de aanbevelingen. Na vaststelling en akkoord van de aanbevelingen worden de acties verwerkt in RisicoMaat.

Implicatieprocedure

De implicatieprocedure zorgt ervoor dat risicomanagement wordt verankerd in het bestuursproces. Deze procedure houdt in dat elk (voorgenomen) besluit dat vanuit een aandachtsgebied wordt voorgelegd aan het bestuur wordt voorzien van een risicoparagraaf. De risicoparagraaf wordt ingevuld door het betreffende Uitvoerend Bestuurslid die het voorstel voorlegt aan het bestuur. De risicoparagraaf beschrijft de relevante risico's van het voorstel en eventuele beheersmaatregelen. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de lijst van risico's en beheersmaatregelen zoals beschreven in RisicoMaat. Vervolgens toetst het Uitvoerend Bestuurslid met het aandachtsgebied Risicobeheer de risicoparagraaf met behulp van RisicoMaat. Tijdens de behandeling van het voorstel in de bestuursvergadering wordt de risicoparagraaf toegelicht door een Uitvoerend Bestuurslid. Het bestuur besluit over het voorstel. Het Uitvoerend Bestuurslid met het aandachtsgebied Risicobeheer draagt zorg voor de vastlegging van acties in RisicoMaat.

Rapportage

Monitoring van de risico's (zijnde de vastlegging in RisicoMaat) vindt op periodieke basis plaats door het Uitvoerend Bestuurslid en wordt afgestemd met de niet-uitvoerende bestuursleden die portefeuillehouder Risicobeheer zijn.

Het pensioenfonds dient zowel de beheersing van de risico's (status) evenals de onderlinge samenhang van de risico's te monitoren. Hierbij kan gedacht worden aan risicoposities, veranderingen, limieten, trends en ontwikkelingen. Monitoring van de beheersing vindt plaats aan de hand van RisicoMaat. Het bestuur heeft geopteerd voor een risicorapportage vanuit het aandachtsgebied Risicobeheer aan het bestuur.

COMMUNICATIE

Hiervoor is ingegaan op het regeerakkoord 2017 met mogelijk de komst van een nieuw pensioenstelsel. Zodra dat bekend is én dat gevolgen heeft voor het pensioen of de pensioenopbouw bij ons pensioenfonds, dan zullen wij dat op tijd, begrijpelijk en duidelijk communiceren richting de deelnemer. Het liefst doen we dat zoveel mogelijk digitaal - ook vanwege de lagere kosten - in de vorm van nieuwsberichten op onze website, persoonlijke e-mails naar klanten en berichten op de online persoonlijke omgeving.

Digitaal communiceren

Digitale communicatie blijft de komende jaren zeker een speerpunt voor ons pensioenfonds. Want online kunnen we sneller én meer op maat communiceren. En ondanks de aankondiging in het regeerakkoord dat de e-mailadressen in de basisregistratie personen komen (BRP), blijven we de komende jaren ons best doen om zoveel mogelijk e-mailadressen te verzamelen. Want wij vinden dat hoe meer we digitaal kunnen communiceren, hoe beter.

Communicatiebeleid

De visie van het pensioenfonds is: 'Het pensioenfonds streeft naar een passende pensioenregeling voor zijn deelnemers, gebaseerd op onderlinge solidariteit. Het pensioenfonds heeft daarbij risicobewustzijn, kostenbewustzijn en transparantie hoog in het vaandel. Het pensioenfonds streeft naar het vertrouwen van al zijn belanghebbenden.' De kernwaarden daarbij zijn soliditeit, transparantie, verantwoordelijkheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid. De visie en de kernwaarden geven richting in hoe het pensioenfonds haar rol wil invullen op het gebied van pensioencommunicatie.

Aandacht voor heldere communicatie

Het pensioenfonds besteedt daarom veel aandacht aan goede en heldere communicatie over de ontwikkelingen rond het pensioen richting de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers. In haar communicatie streeft het pensioenfonds ernaar om de diverse doelgroepen transparant, begrijpelijk, duidelijk en laagdrempelig te informeren over hun pensioen, zodat 'het pensioenbewustzijn' toeneemt en (ex-)deelnemers goede pensioenkeuzes kunnen maken.

Pensioenfonds ambieert partnerrol

Vanwege de langetermijnrelatie met de achterban wil het pensioenfonds zich opstellen als partner op het gebied van pensioen. Het pensioenfonds wil de rol van partner voor al haar stakeholders op het gebied van pensioen ambitieus invullen met een modern (hoofdzakelijk online) bedieningsconcept. Hierbij wordt de deelnemer centraal gesteld en zoveel mogelijk 'meegedacht' bij diens belevingswereld en vragen op pensioengebied. De kanteling van offline communiceren naar online wordt gefaseerd tot stand gebracht, waarbij gebruik gemaakt wordt van offline 'triggers' die verwijzen naar de online omgeving. Online wordt zo steeds meer het voorkeurskanaal. Om dit bedieningsconcept te realiseren, werkt het pensioenfonds samen met *Bridgevest*, a *Keylane company* als communicatiepartner.

In te zetten communicatiemiddelen

Deelnemers, gewezen deelnemers en werkgevers werden en worden in de online omgeving van het pensioenfonds volledig op maat bediend. Met content die op maat is toegesneden op de diverse doelgroepen. De online omgeving wordt - wegens budgettaire redenen - gefaseerd geoptimaliseerd en geprofessionaliseerd met customer journeys, tooling en digitaal in gang te zetten processen. Een belangrijke uitbreiding die in 2017 werd gedaan, was de Op Koers Planner. In deze planner kan een deelnemer keuzes maken voor zijn pensioen. Waarna de planner direct laat zien wat deze keuzes betekenen voor de hoogte van het pensioen.

Uitbreiding customer journeys

Zoals geschetst, wil het pensioenfonds partner zijn van de deelnemer. De ambitieuze invulling van deze rol vindt plaats door middel van een modern online bedieningsconcept. De meest moderne technologie is daarbij noodzakelijk. Maar er komt meer dan ICT bij kijken om de rol waar te kunnen maken. Het pensioenfonds heeft het nieuwe digitale bedieningsconcept meer en meer opgehangen aan zogeheten customer journeys. Een customer journey is een vooraf uitgestippelde reis die een deelnemer maakt langs (wettelijk verplichte) pensioenboodschappen, keuzemogelijkheden en te ondernemen acties. Het voordeel van customer journeys is dat de deelnemer rond al zijn vragen op pensioengebied (en de beleidsdoelstellingen van het pensioenfonds) integraal wordt bediend. Want via de customer journey wordt hij langs alle onderdelen van de dienstverlening het pensioenfonds geleid die op dat moment relevant zijn. Reden voor de focus op customers journeys is het deelnemersonderzoek dat wij hebben uitgevoerd in 2017. Daarbij gaf 87% aan dat zij meer begeleiding willen bij een gebeurtenis die impact heeft op het pensioen.

Een concreet voorbeeld is de customer journey voor een deelnemer die nieuw in dienst komt. In deze journey wordt de deelnemer welkom geheten bij het fonds, leggen we de pensioenregeling in het kort uit (Pensioen 1- 2-3) én welke keuzes op dit moment van belang zijn. Denk bijvoorbeeld aan het aanmelden van een partner of het aanvragen van een waardeoverdracht. In 2017 kwam de customer journey voor een deelnemer die het pensioenfonds verlaat erbij en in 2018 introduceren we de customer journey Bijna met pensioen. Deze journey begeleidt de deelnemer bij het maken van zijn of haar pensioenkeuzes en begint als de deelnemer 60 wordt. Door op dat moment al te beginnen, bereiden we de deelnemer langzaam maar zeker voor op het naderende pensioen én heeft hij ruim de tijd om nog over het een en ander na te denken.

Campagnes

Drie keer per jaar is er een campagne: twee generieke en één doelgroepspecifieke. In 2017 hebben we twee UPO-campagnes gedaan, waarvan één voor actieve deelnemers en één voor slapers. Daarnaast hebben we dankzij een e-mailcampagne het afgelopen jaar zo'n 4.000 nieuwe e-mailadressen verzameld. Al onze campagnes komen voort uit de doelstellingen zoals door het pensioenfonds opgesteld. De functie van de campagnes is om de deelnemers te informeren én vervolgens naar de online omgeving te halen. Daar worden zij zoveel mogelijk op maat bediend.

Op Koers

Bridgevest heeft een Op Koers-module ontwikkeld die op maat wordt ingeregeld voor de deelnemers van het pensioenfonds. In Op Koers krijgt een deelnemer na inlog met zijn DigiD in 10 minuten een uitspraak op de vraag in hoeverre hij vandaag de dag op koers ligt met zijn pensioenopbouw. Daarbij wordt op basis van het huidige (gezins-) inkomen een inschatting gemaakt van de uitgaven die de deelnemer (of diens gezin) later nodig heeft. De deelnemer zit uiteraard zelf aan de knoppen, maar CBS-data helpen de deelnemer een handje.

In 2017 werd een totaal vernieuwde pensioenplanner op de website geïntroduceerd. Hiermee kan een deelnemer van 55 jaar of ouder, berekenen en plannen of én wanneer hij met pensioen kan gaan.

Kerdoelstellingen

Het pensioenfonds werkt de komende jaren aan vier kerndoelstellingen:

1. Bouwen aan (zelf)vertrouwen;
2. De wettelijke communicatie (efficiënt) op orde;
3. Pensioenbewustzijn en pensioenbekwaamheid;
4. Risicobewustzijn.

Bouwen aan (zelf)vertrouwen

Uit het deelnemersonderzoek blijkt dat de achterban van het pensioenfonds over het algemeen vertrouwen heeft in het fonds. Daar zijn we blij mee en dat willen we graag zo houden. Dat doen we onder meer door permanente aandacht voor transparantie over beleggingen, kosten en toegevoegde waarde van het pensioenfonds. Daarnaast is het de wens van het pensioenfonds dat de deelnemer dermate zelfvertrouwen krijgt dat hij zelf durft (en kan) onderzoeken of zijn eigen pensioensituatie op orde is.

De wettelijke communicatie (efficiënt) op orde

Bij het voldoen aan alle wettelijk verplichte communicatie zet het pensioenfonds in op deelnemervriendelijkheid, overzichtelijkheid, gemak én digitaal als default. Naast of rond momenten waarop wettelijke communicatie een rol speelt, wil het pensioenfonds deelnemers regelmatig actief benaderen. Afhankelijk van de situatie denkt het pensioenfonds aan maximaal 4 tot 5 contactmomenten per jaar.

Pensioenbewustzijn en pensioenbekwaamheid

Het pensioenfonds heeft als een van de speerpunten benoemd dat ze de deelnemer wil coachen rond diens financiële planningsvraagstuk na de pensioendatum. Zo wil het pensioenfonds ervoor zorgen dat hij ook na zijn pensioendatum een goed leven kan leiden. Communicatie die hierbij past, is gericht op het begrijpelijk maken van informatie, gericht op het motiveren en activeren van de deelnemer, gericht op het nu én gericht op de eigen situatie en wat de deelnemer zelf kan doen. Deze communicatie is zoveel mogelijk gericht op maat.

Risicobewustzijn

Inzicht in de eigen pensioensituatie betekent ook inzicht in relevante risico's en onzekerheden. Naast wijzigingen in de werk- of privésituatie wil het pensioenfonds de deelnemer attenderen op risico's met betrekking tot:

- Deelnemer met een salaris boven de grens van €60.195,- (2018) zonder excedentregeling;
- Deelnemers met een partner (Anw-hiaatverzekering);
- Deelnemers die scheiden;
- Deelnemers aan de voorwaardelijke overgangsregeling;
- Het risico van arbeidsongeschiktheid (en wat het fonds heeft geregeld).

Tactisch communicatiebeleid

De concretisering van dit strategisch plan wordt vastgelegd in tactische jaarplannen. Hierin wordt beschreven aan welke doelstellingen (inclusief KPI's) jaarlijks wordt gewerkt en hoe aan de realisatie daarvan wordt gewerkt. Elk jaar vindt een kwantitatief onderzoek plaats, waarbij niet alleen getoetst wordt in hoeverre de doelstellingen zijn behaald, maar ook op welke fronten extra aandacht nodig is om de langetermijndoelstellingen in dit plan te behalen en welke KPI's we bij moeten stellen. Uit de toetsing is onder andere gebleken dat de KPI's met als doelstelling het verder digitaliseren van het pensioenfonds te hoog ingezet zijn en naar beneden bijgesteld dienen te worden. Ook zullen er in 2018 nog meer acties ondernomen worden om deelnemers meer gebruik te laten maken van de digitale mogelijkheden. De eerste stap hierin is al gezet. Zo hebben de gepensioneerden sinds dit jaar een online persoonlijke omgeving bij het pensioenfonds. We hebben deze omgeving ingericht naar aanleiding van een onderzoek onder pensioengerechtigden. Daarbij gaf maar liefst 69% de voorkeur voor digitale communicatie. Dankzij deze uitbreiding kan iedereen nu digitaal bij ons terecht: deelnemers, slapers, pensioengerechtigden en werkgevers.

In de jaarplannen werken we met gedetailleerde offertes en wordt het totale door het pensioenfonds beschikbaar gestelde budget gerespecteerd.

UITVOERINGSKOSTEN

Kosten uitvoering pensioenbeheer (x €1.000,-)

Het fonds maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten van het vermogensbeheer. Het bestuur vindt het belangrijk open te zijn over deze kosten.

Onderstaand is in dit kader een rapportage over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen. De kosten worden gepresenteerd met inachtneming met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken.

De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2017 €5.697 (2016: €5.798). Omgerekend is dit €131,72 (2016: €138,21) per deelnemer en gepensioneerde.

(Bedragen x €1.000)	2017	2016
Bestuur, advies en controle		
Accountantskosten	77	109
Controle en advieskosten actuaris	90	89
Kosten adviseurs	315	533
Contributies en bijdragen	245	218
Bestuurskosten	666	621
Overig	288	134
Totaal	1.681	1.704
Administratie		
Kosten deelnemers en pensioengerechtigden	2.327	1.950
Kosten werkgevers	535	500
Kosten financieel beheer en bestuursondersteuning	515	755
Kosten diverse éénmalige projecten	44	793
Kosten aanvullende regelingen	38	33
Totaal	3.459	4.031
Kosten bestuursondersteuning	650	-
	4.109	4.031
Totaal pensioenbeheerkosten exclusief de door Syntrus in rekening gebrachte BTW	5.790	5.735
De door Syntrus in rekening gebrachte BTW	726	847
Totaal pensioenbeheerkosten inclusief de door Syntrus in rekening gebrachte BTW	6.516	6.582
Allocatie naar kosten vermogensbeheer		
Toezichtskosten DNB en AFM	-104	-89
Bestuurskosten	-133	-108
Beleggingsadministratie	-131	-130
Accountant en actuaris	-33	-31
Bestuursondersteuning	-185	-348
Reguliere advieskosten vermogensbeheer	-220	-29
Incidentele advieskosten vermogensbeheer	-13	-49
Pensioenbeheerkosten na allocatie kosten vermogensbeheer	5.697	5.798
Eénmalige kostenposten		
Werving & selectie	130	
Overige éénmalige advieskosten	-	114
Pensioenbeheerkosten exclusief eenmalige kosten	5.567	5.685
Actieve deelnemers	19.012	18.191
Gepensioneerden	24.241	23.759
Totaal	43.253	41.950
Pensioenbeheerkosten in € per deelnemer (exclusief BTW)	115,66	119,46
Pensioenbeheerkosten in € per deelnemer (inclusief BTW)	113,72	138,21

Toelichting bij kosten uitvoering pensioenbeheer

Bestuur, advies en controle

De kosten adviseurs zijn afgenomen van €533 naar €315. In 2016 waren de kosten voor de uitvoering van het communicatiebeleid door Bridgevest onder de adviseurskosten opgenomen € 296. Deze zijn in 2017 opgenomen onder de kosten bestuursondersteuning €650. Verder bestaan deze uit de kosten Bridgevest. deze zijn ook toegenomen te opzichte van vorig jaar door extra mailings, drukwerk en de portokosten hiervan. Contributies en bijdragen hebben betrekking op de jaarlijkse contributie / heffing van DNB, AFM, Pensioenfederatie en Pensioenregister. De kosten zijn in vergelijking met 2016 gestegen. De stijging wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de stijging van de bijdrage DNB. De bijdrage is toegenomen door de toename van de TV en het VEV ultimo 2016 (t.o.v. 2015), welke als grondslag dienen voor de berekening van de bijdrage.

Bestuurskosten zijn toegenomen van €621 naar €666. Dit wordt hoofdzakelijk verklaard doordat er meer vergaderingen van het verantwoordingsorgaan zijn geweest dan in 2016.

Overige kosten bestaan tenslotte uit kosten beleggingsadministratie, kosten drukwerk en incassokosten. De toename in 2017 wordt verklaard door de eenmalige kosten, €130, die gemaakt zijn om een andere pensioenuitvoerder te selecteren.

Administratie

In 2017 is het fonds van pensioenuitvoerder gewisseld. Tot en met augustus 2017 had het fonds de pensioenadministratie bij Syntrus Achmea ondergebracht en vanaf september 2017 bij Centric. De kosten van beide pensioenuitvoerders zijn verder niet uitgesplitst, ze komen voort uit hetzelfde dienstverleningscontract. De eerste acht maanden is het voorschot bedrag administratiekosten door Syntrus in rekening gebracht en vanaf september door Centric.

Kosten deelnemer en pensioengerechtigden: deze kosten hebben betrekking op alle werkzaamheden die de administrateur van het pensioenfonds verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers en gerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het afkopen van kleine pensioenen, het toekennen van pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (helpdesk, website, pensioenplanner, nieuwsbrief, Uniform Pensioenoverzicht, start- en stopbrief enzovoorts).

Kosten werkgever: deze kosten hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers.

Kosten financieel beheer en bestuursondersteuning: deze kosten hebben betrekking op het voeren van het secretariaat ten behoeve van bestuur, commissies, werkgroepen en het verantwoordingsorgaan; het opstellen van het jaarverslag en het samenstellen van financiële rapportages en de advies- en controlekosten door Syntrus Achmea Pensioenbeheer.

De daling van de kosten met €988 is met name het gevolg geweest eenmalige projecten die in 2016 hebben plaatsgevonden en lagere kosten communicatie . De uitvoering van het communicatiebeleid is uitbesteed aan Bridgevest deze kosten zijn opgenomen onder kosten bestuursondersteuning €650.

Kosten diverse éénmalige projecten: deze kosten hebben betrekking op diverse éénmalige diensten. In 2017 betreft dit met name de volgende kosten, APK keuring, Bridgevest 2017, risicoanalyse Pensioenaangifte.

Kosten aanvullende regelingen: dit betreft de kosten inzake het voeren van de aanvullende regelingen zoals de excedent-regeling en ANW-hiaat regeling.

Btw - vervallen koepelvrijstelling

Pensioenuitvoerders hebben - als gevolg van het vervallen van de koepelvrijstelling voor pensioenadministratie - vanaf 1 januari 2015 BTW in rekening moeten brengen over hun dienstverlening.

Allocatie kosten vermogensbeheer

Het fonds rekent een deel van de kosten toe aan de vermogensbeheerkosten. De volgende kosten worden toegerekend aan kosten vermogensbeheer (inclusief toegepaste verdeelsleutels):

- 50% van kosten DNB en AFM (onderdeel van 'Contributies en bijdragen');
- 20% van de kosten bestuurskosten;
- 100% van de kosten beleggingsadministratie (onderdeel van 'Overig');
- 20% van de kosten accountant / actuaris (zowel controle als advies);
- 50% van de uren bestuursondersteuning (als onderdeel van 'Administratie' kosten);
- 100% van de kosten adviseurs (voor zover deze daadwerkelijk betrekking hebben op vermogensbeheer).

Eénmalige kostenposten

De opgenomen kostenposten maken deel uit de kosten zoals meegenomen in de berekening 'Pensioenbeheerkosten per deelnemer'. Deze posten zijn vanwege hun incidentele karakter separaat toegelicht. Zonder deze incidentele posten zouden de pensioenbeheerkosten per deelnemer gelijk zijn aan €128,71 (2016: €135,49).

Aansluiting met de jaarrekening

In de jaarrekening is een totaal van €6.516 vermeld, het verschil met het totaal van de kosten zoals meegenomen in de berekening 'Pensioenbeheerkosten per deelnemer' (€5.567) blijkt uit de tabel alsmede de tekstuele toelichting daarop.

Kosten uitvoering vermogensbeheer (x €1.000,-)

2017 (bedragen x €1.000)	Beheer- kosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	1.172	-	433	1.605
Aandelen	5.032	-	1.783	6.815
Vastrentende waarden	5.745	-	209	5.954
Overige beleggingen	1.005	-	263	1.268
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	12.954	-	2.688	15.642
Overige vermogensbeheerkosten				
Beleggingsadministratie	131			131
Bestuurskosten	538			538
Advieskosten vermogensbeheer	13			13
Overige kosten	137			137
Totaal overige vermogensbeheerkosten	819			819
Totaal kosten vermogensbeheer	13.773			16.461

2016 (bedragen x €1.000)	Beheer- kosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	1.085	-	153	1.238
Aandelen	5.090	-	1.441	6.531
Vastrentende waarden	5.516	-	231	5.747
Overige beleggingen	951	-	66	1.017
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	12.642	-	1.891	14.533
Overige vermogensbeheerkosten				
Beleggingsadministratie	130			130
Bestuurskosten	456			456
Advieskosten vermogensbeheer	78			78
Overige kosten	120			120
Totaal overige vermogensbeheerkosten	784			784
Totaal kosten vermogensbeheer	13.773			16.461

Overzicht kerncijfers inzake vermogensbeheerkosten	2017	2016
Gemiddeld belegd vermogen*	3.109.608	2.859.247
% van het gemiddeld belegd vermogen		-
Beheerkosten inclusief performance gerelateerde kosten	0,44%	0,47%
Transactiekosten	0,09%	0,07%
Totaal	0,53%	0,53%

* Het gemiddeld beheerd vermogen is berekend op basis van de ultimo jaarstanden.

Toelichtingen op de kosten

Beheervergoedingen vermogensbeheerders

De beheerkosten bestaan onder andere uit de gemaakte kosten van:

- Het bestuur gerelateerd aan het monitoren van de beleggingen;
- Het fiduciair beheer en het portefeuillebeheer;
- He externe beleggingsadviseur.

Een deel van deze kosten wordt direct bij het fonds in rekening gebracht (2017: €8.347; 2016: €7.818). Daarnaast bestaat een deel van de kosten uit indirecte kosten welke zijn ingeschat op basis van de Total Expense Ratio van de beleggingsfondsen vermenigvuldigd met het gemiddeld belegd vermogen in deze fondsen (2017: €4.607; 2016: €4.824).

Transactiekosten

De transactiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de effectentransactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn veelal op basis van een schatting tot stand gekomen, omdat er bijvoorbeeld bij transacties in de categorie vastrentende waarden niet separaat kosten in rekening worden gebracht. Daarnaast is het bij participaties in beleggingsfondsen niet exact te bepalen welke kosten er zijn gemaakt.

De aannames die verder zijn gemaakt bij het berekenen van de transactiekosten zijn afkomstig uit de aanbevelingen uitvoeringskosten 2013 van de Pensioenfederatie. Onderstaand de belangrijkste gehanteerde veronderstellingen:

- Directe beleggingstitels: per aan- verkoop een spread vermenigvuldigd met de transactiewaarde. Spread percentage afkomstig uit de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.
- Transactiekosten voor beleggingsfondsen zijn de daadwerkelijk afgerekende aan- verkoopkosten (in- en uittreedvergoedingen) van de beleggingsfondsen.

Transactiekosten zijn derhalve onderdeel van de aan- en verkooptransacties van de beleggingen. Deze bedragen over 2017 €2.688 (2016: €1.891).

Aansluiting met de jaarrekening

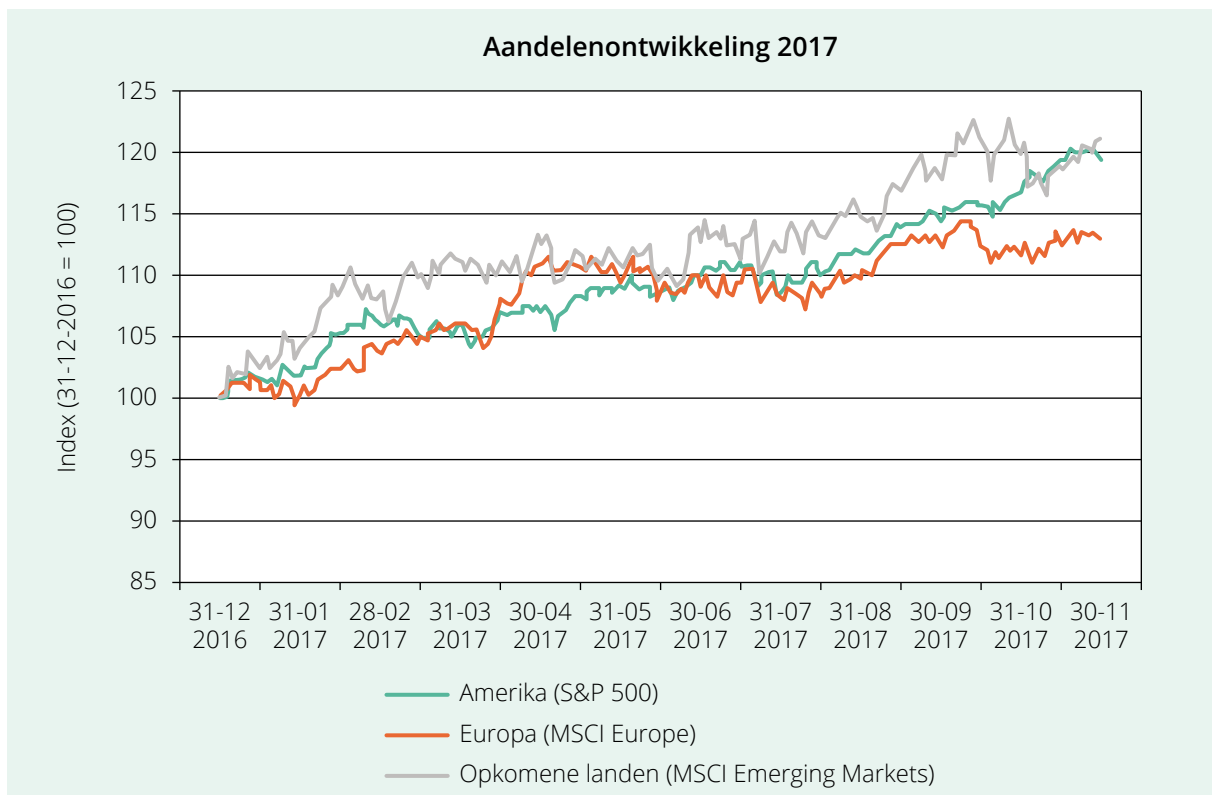
De Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie maken expliciet onderscheid tussen de vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening maken de transactiekosten van €2.688 onderdeel uit van de indirecte beleggingsopbrengsten. Voorts zijn een deel van de pensioenuitvoeringskosten toegerekend aan kosten vermogensbeheer, voor een verdere toelichting hierop wordt verwezen naar de toelichting 'Kosten uitvoering pensioenbeheer'.

BELEGGINGEN

Terugblik economie en financiële markten

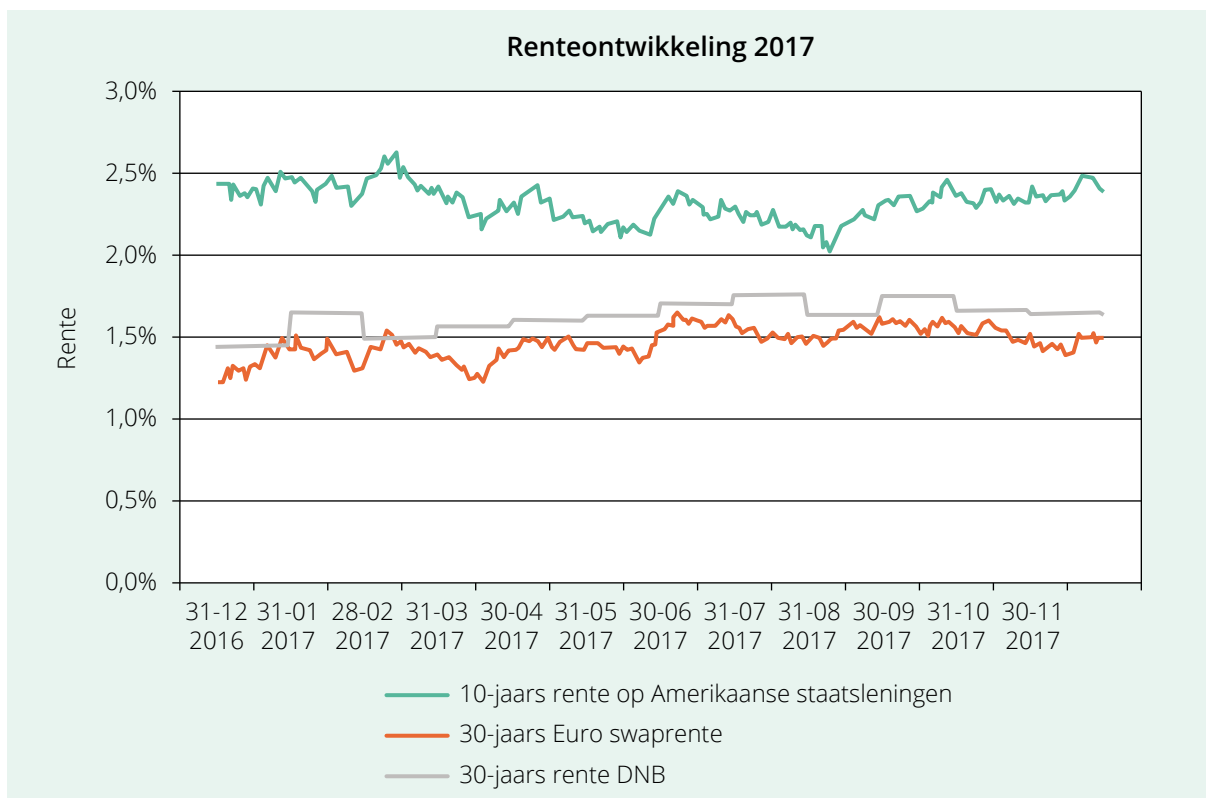
Het jaar 2017 was op financieel gebied een relatief stabiel en voorspoedig jaar. Ondanks de (geo-)politieke spanningen rond onder andere de Brexit-onderhandelingen, Trump en Noord-Korea was de volatiliteit op de financiële markten relatief gezien laag. Een gesynchroniseerde wereldwijde groei van de economie en dalende werkloosheid droegen bij aan de positieve sentiment op de beurzen. Doordat de economische opleving zich nog maar mondjesmaat vertaalt naar loongroei en inflatie blijven centrale banken terughoudend in het verhogen van de rente of het afbouwen van de kwantitatieve verruiming.

Dit positieve beeld leverde dan ook mooie aandelenrendementen op. In alle regio's waren groene cijfers te zien, met de Amerikaanse beurs en aandelen opkomende landen (in EUR) aan kop met rond de 20% rendement. In Europa moesten we het stellen met ongeveer de helft hiervan, onzekerheden rondom Brexit en de aansterkende Euro waren hier debet aan. Opvallende was vooral dat de koersgrafieken stabiel stijgende patronen lieten zien.

Beleggingen in grondstoffen hadden een minder goed jaar. De stijgende olieprijs in de tweede helft van het jaar hielp het rendement nog enigszins.

In de Verenigde Staten bleef de rente gelijk. Daar was de 10-jaars rente zowel aan het begin als het einde van het jaar 2,4%, gesteund door stabiel lage inflatie en een voorspelbaar beleid van de centrale bank. In de Euro-zone steeg de 30-jaars rente van 1,2% naar 1,5%. Dat komt vooral door de hogere economische groei, maar ook omdat de ECB de stimulerende maatregelen gaat afbouwen.

Voor obligatiebeleggingen in de Euro-periferie landen waren nog wel bescheiden plusjes te noteren, evenals voor bedrijfsobligaties en obligaties van opkomende landen. De yield pick up en de dalende spreads zorgden daar voor groene cijfers. Voor de risicovollere High Yield beleggingen bleven de rendementen achter bij de verwachtingen, met een min als resultaat.

Vastgoedbeleggingen in Nederland konden volop profiteren van de aantrekkelijke huizenmarkt. Toenemende krapte op de woningmarkt doet de vraag naar huurwoningen stijgen. Het feit dat starters nauwelijks in aanmerking komen voor een koopwoning biedt nog verdere ondersteuning.

In het kielzog van de aantrekkelijke huizenmarkt kon ook de hypotheekmarkt omhoog. De vraag naar hypothecair krediet steeg navenant. Met een flink deel van de traditionele kredietverschaffers aan de zijlijn, het kapitaalbeslag in het kader van Basel IV zet banken op een achterstand, konden pensioenfondsen en verzekeraars nog altijd mooie rendementen behalen op hypotheek.

Normportefeuille

Strategisch beleggingsbeleid

Om in de toekomst voldoende pensioen te kunnen uitkeren, belegt het pensioenfonds de ingelegde gelden in diverse beleggingscategorieën. Op basis van lange termijn ALM-studies wordt bekeken naar welk beleggingsbeleid het beste past bij de verplichtingenstructuur, de doelstelling en uitgangspunten van het pensioenfonds.

Ieder jaar stelt het pensioenfonds een (wettelijk verplichte) normportefeuille vast. Uitgangspunten van het beleid zijn onder meer een goede spreiding van risico's, het (deels) afdekken van risico's waar geen rendement van wordt verwacht en voldoende liquiditeit. Daarnaast wil het pensioenfonds alleen beleggen in transparante, niet-complexe beleggingscategorieën. Daarom belegt het pensioenfonds bijvoorbeeld niet in hedge funds.

De asset allocatie is veranderd ten opzichte van 2016. Ten opzichte van 2016 wordt het strategische belang in vastgoed op 8% gesteld in plaats van 10% ten gunste van vastrentende waarden. Door koersontwikkelingen en een aantal redempties vanuit de ingelegde uittreedverzoeken en liquidatie van vastgoed beleggingsfondsen, is het belang in vastgoed verwaterd naar circa 8%. Uitbreiding bij de bestaande beheerder blijkt zeer lastig te realiseren. De langere termijn gewenste allocatie, gebaseerd op de in 2015 uitgevoerde ALM-studie, blijft 10%.

Categorie	Manager	Weging 2017	Weging 2016	Bandbreedtes
Vastrentend	SEI	43%	41%	38-48%
Aandelen	SEI	34%	34%	29-39%
Direct Vastgoed	SARE&F	8%	10%	7-12%
Hypotheke	SARE&F	10%	10%	7-12%
Commodities	SEI	5%	5%	3-7%
Liquide Middelen	-	0%	0%	0-2%
Totaal	-	100%	100%	-

Renterisico

Het pensioenfonds dekt per eind 2017 55% van het rentemismatchrisico tussen beleggingen en nominale pensioenverplichtingen af in een marktwaarde omgeving. Dit risico bestaat uit het verschil in rentegevoeligheid tussen beleggingen en verplichtingen. De effecten van een veranderende rente op de waarde van verplichtingen zijn dusdanig groot, dat het onverstandig zou zijn dit risico nog verder open te laten staan. De looptijd van de verplichtingen is immers erg lang (gemiddeld 23 jaar) en een renteverandering heeft op de waarde van langlopende verplichtingen een grote impact. Indien die impact er op de beleggingen veel minder of niet zou zijn, zou de dekkingsgraad erg volatiel worden. Dit renterisico wordt afgedekt door middel van obligaties en renteswaps. De waarde van deze instrumenten reageren, net als de verplichtingen, sterk op veranderingen in rente en hebben daardoor een stabiliserend effect op de dekkingsgraad als de looptijden op elkaar worden afgestemd.

In 2016 heeft het pensioenfonds een dynamisch renteafdeckingsbeleid vastgesteld. Dit betekent dat het strategische renteafdeckingspercentage wijzigt als de rente stijgt of daalt. Het bestuur is van mening dat de rente zodanig lage niveaus heeft bereikt, dat verdere dalingen van de rente (theoretisch gezien) steeds onwaarschijnlijker worden. Bovendien wordt de risicopremie, of wel het rendement dat op renteontwikkelingen behaald kan worden, groter.

Het beleid van het fonds is dat binnen de portefeuille gestuurd wordt op een renteafdekking in een marktwaarde omgeving. Bpf Meubel heeft als doel het marktrenterisico volgend uit de nominale voorziening pensioenverplichtingen af te dekken volgens een rentestaffel. Het afdeckingspercentage hangt af van de rentestand van de 20-jaars euro swaprente. De staffel wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Trede	20-jaars euro swap rente	Renteafdekking	Minimum	Maximum
1	1,25%	50%	40%	60%
2	1,50%	55%	45%	65%
3	1,75%	60%	50%	70%
4	2,0%	65%	55%	75%
5	2,5%	70%	60%	80%
6	3,0%	75%	65%	85%

Indien een renteniveau (of rentetrigger) wordt geraakt, treedt de vermogensbeheerder in overleg met het pensioenfonds om vast te stellen of een verhoging of verlaging van het risico inderdaad gewenst is.

De werkelijke renteafdekking aan het einde van 2017 op basis van de swapcurve (marktwaarde) bedroeg 54,9%, op basis van de UFR (toezicht) 68,8%. De renteafdekking blijft, zoals gezien over 2017, belangrijk voor een pensioenfonds om een stuk risico te reduceren en te beheersen.

Valuta afdekking

Het valutarisico wordt binnen alle categorieën volledig afgedekt, behalve bij Aandelen Pacific Basin en Aandelen Emerging Markets waar het valutarisico om praktische redenen en relatief hoge kosten niet wordt afgedekt. In het Emerging Markets Debt fonds wordt deels belegd in lokale valuta, deze worden niet afgedekt.

Derivaten

Bpf Meubel belegt in derivaten. Dit zijn producten die hun waarde ontleen aan een ander, onderliggend, product. Bpf Meubel gebruikt derivaten alleen om risico's te reduceren en te beheersen. Zo wordt het renterisico ten opzichte van de verplichtingen gereduceerd met onder andere renteswaps en wordt het inflatierisico deels afgedekt met inflatieswaps. Binnen de beleggingsfondsen kan de manager ook gebruik maken van derivaten.

De vermogensbeheerders mogen slechts van derivaten gebruik maken om:

- De risicograad van de beleggingsportefeuille te verlagen;
- De portefeuille op een meer efficiënte wijze te beheren;
- Tactische wijzigingen in de portefeuille op een efficiënte wijze tot stand te brengen;
- Op defensieve wijze (strategische) valutarisico's af te dekken door middel van valutatermijntransacties.

Beleggingsbeginselen (Investment beliefs)

Investment beliefs beschrijven op een heldere en beknopte wijze de uitgangspunten voor het beleggingsbeleid. De investment beliefs, ook wel beleggingsbeginselen, vormen daarmee de basis of de filosofie voor de inrichting van het vermogensbeheer, de verdeling van de beschikbare middelen over de verschillende beleggingscategorieën, beleggingsstijlen en het risicomanagement.

Eind 2016 heeft er een uitgebreide evaluatie plaatsgevonden van de investment beliefs. Dit heeft enerzijds tot een aantal wijzigingen geleid in bestaande beliefs en anderzijds is een aantal aanvullende beliefs geformuleerd. Het bestuur heeft de huidige portefeuille getoetst aan de nieuwe investment beliefs. Uit deze toets bleek dat er op een aantal onderdelen aanpassingen nodig waren. Hiervoor is een plan van aanpak opgesteld, welke voor 2017 nader is uitgewerkt en waar reeds voor een groot deel uitvoering aan is gegeven.

Eind 2017 heeft een nadere analyse van de investment beliefs plaatsgevonden en heeft het bestuur besloten een aanscherping te doen van de investment belief 'passief, tenzij...' en een nieuwe investment belief te formuleren ten aanzien van valutarisico.

Het pensioenfonds hanteert de volgende beleggingsbeginselen, welke nader zijn uitgewerkt in het beleggingsplan en ABTN van het fonds:

- Investment beliefs 'Algemeen'
 - Het pensioenfonds is een lange termijn belegger en de structuur van de verplichtingen, de risicobereidheid en de pensioenambitie zijn de basis van de strategische portefeuille;
 - Beleggingsrisico wordt op langere termijn beloond;
 - De verantwoordelijkheid van het fonds gaat verder dan een goede risicorendements-afweging. Ons pensioenfonds heeft als lange termijn belegger eveneens een duurzame functie;
- Investment beliefs 'Financiële markten'
 - Passief beheer is het uitgangspunt, actief beheer kan weloverwogen worden toegestaan;
 - Diversificatie loont, maar niet in alle marktomstandigheden;
 - Renterisico is een beperkte bron voor rendement;
 - Valuta is geen bron van rendement;
 - Ons fonds moet zorg dragen voor voldoende liquiditeit in de portefeuille, echter gezien het feit dat wij een lange termijn belegger zijn, kunnen wij gebruik maken van de premie voor illiquiditeit;
- Investment beliefs 'Beleggingsproces'
 - Goede processen en 'checks & balances' zijn een essentiële voorwaarde voor prestaties;
 - Beleggingskosten zijn belangrijk;
 - Modellen zijn een hulpmiddel, geen doel;
- Investment beliefs 'Beleggingsproducten'
 - Er wordt alleen belegd in beleggingen die transparant, begrijpelijk en uitlegbaar zijn;
 - Derivaten kunnen gebruikt worden om op een efficiënte manier de portefeuille in te richten en risico's af te dekken;
- Risicomanagement beliefs
 - Het managen van beleggingsrisico's is minimaal zo belangrijk als het genereren van rendementen;
 - Wij nemen niet meer risico dan nodig om onze lange termijn doelstellingen te kunnen realiseren;
- Governance beliefs
 - Wij hanteren duidelijke verantwoordelijkheden en processen en brengen scheiding aan tussen advisering, uitvoering en monitoring;
 - Vermogensbeheerders worden jaarlijks beoordeeld.

Prudent Person

Met de invoering van het nieuwe FTK per 2015 is expliciet in de regelgeving opgenomen dat het pensioenfonds onderbouwt dat het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsplan passen binnen de prudent person regels. Dat het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsplan passen binnen de prudent person regel, blijkt onder meer uit de volgende punten:

- Het fonds kent een duidelijke organisatiestructuur met betrekking tot het beleggingsbeleid en besluitvorming hierover;
- Er is een balans tussen de omvang, aard en complexiteit van de beleggingsportefeuille enerzijds en de aanwezige kennis en ervaring en het risicobeheer anderzijds. Op dit punt heeft regelmatig onderzoek plaatsgevonden, onder andere in ALM-studies, portefeuilleconstructiestudies en evaluatie. Daarnaast komt dit tot uitdrukking in de risicohouding van het fonds. In 2018 wordt een nieuwe ALM studie uitgevoerd;
- Het fonds stelt voor de langere termijn een strategisch beleggingsbeleid vast, dat in ieder geval een beschrijving bevat van de beleggingsdoelstelling, de samenstelling van de beoogde beleggingsportefeuille en bandbreedtes;

- Het fonds vertaalt het strategisch beleggingsbeleid naar een beleggingsplan waarin een gedetailleerde omschrijving van het beleggingsbeleid wordt gegeven;
- Het fonds stelt een beleggingscyclus vast op grond waarvan het strategisch beleggingsbeleid, het beleggingsplan en de uitvoering periodiek worden geëvalueerd en opnieuw wordt beoordeeld.

Regelgeving

Artikel 135 Pensioenwet

- Het pensioenfonds heeft als doelstelling een nominaal pensioen uit te keren en wil secundair koopkracht behouden. In de ALM-studie is als uitgangspunt genomen dat om beide doelstellingen te bereiken, het pensioenfonds risico moet nemen, maar het risico moet gematigd zijn om de kans op het korten van pensioenaanspraken van deelnemers beperkt te houden. De verplichtingen vormen op deze manier het uitgangspunt voor het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsbeleid is dan ook vastgesteld in het belang van de aanspraak- en pensioengerechtigden;
- Het niet beleggen in de bijdragende ondernemingen is niet van toepassing voor het fonds;
- Conform de ABTN en de Richtlijnen voor de Jaarverslaglegging vindt de waardering van de beleggingen grotendeels op marktwaarde plaats conform Level 1 (prijzen in actieve markten voor gelijke instrumenten) en Level 2 (prijzen in actieve markten voor soortgelijke activa of verplichtingen of waarderingstechnieken waarbij inputfactoren zijn gebaseerd op observeerbare marktdata) waarderingen. Slechts 7,6% van de beleggingen vallen onder de categorie level 3 (beleggingen die gewaardeerd worden met modellen waarvan tenminste een input niet direct observeerbaar is in de markt). Van laatstgenoemde categorie beleggingen worden de naleving van de vastgelegde processen gecontroleerd middels accountantsverslagen van de betrokken beleggingsfondsen en de ISAE3402-verklaringen van de betrokken beheerorganisaties;
- In de jaarrekening wordt gerapporteerd hoe het fonds uitvoering geeft aan het maatschappelijk verantwoord beleggen.

Artikel 13 en 13a besluit FTK

- Het pensioenfonds belegt hoofdzakelijk in zeer liquide beleggingsproducten. Bovendien is het pensioenfonds een relatief jong fonds, waardoor de premie-instroom groter is dan de pensioenuitkeringen. De grootste liquiditeitsbehoefte komt voort uit derivatencontracten. Er is in dit kader sprake van dagelijks onderpand-beheer;
- Alle beleggingen vinden plaats op gereguleerde markten;
- Het fonds heeft het beleggingsbeleid ('beleggingscyclus') gedetailleerd beschreven en vastgelegd in het beleggingsplan en de ABTN. Daarnaast zijn restricties vastgelegd in de vermogensbeheercontracten, beleggingsrichtlijnen en de prospectussen van de beleggingsfondsen;
- De portefeuille is gespreid over beleggingscategorieën, regio's, landen en sectoren. De monitoring van o.a. restricties t.a.v. concentratie-, kredietrisico's en securities lending vindt plaats via verschillende (risico-) rapportages;
- Het pensioenfonds heeft in haar ABTN en in het beleggingsplan vastgelegd dat derivaten slechts gebruikt mogen worden om de risicograad van de beleggingen te verlagen en de portefeuille op een meer efficiënte wijze te beheren.

Beheerste en integere bedrijfsvoering (artikel 143 Pensioenwet)

- Het pensioenfonds beschikt ten aanzien van de beleggingscyclus over een duidelijke, volledige en transparante organisatiestructuur;
- Het bestuur belegt alleen in beleggingsobjecten / fondsen die zij begrijpt en doorziet, waarvan de risico's adequaat beheersbaar zijn en die passen bij de risicohouding en verplichtingen van het pensioenfonds.

Regels uitbesteding (artikel 34 Pensioenwet)

- Het pensioenfonds beschikt over een uitbestedingsbeleid dat mede richtlijnen ten aanzien van de selectie en evaluatie van vermogensbeheerders bevat;
- Het pensioenfonds borgt dat de mandaten en richtlijnen van de vermogensbeheerders aansluiten op het strategische beleggingsplan en het beleggingsbeleid, onder meer door het vooraf en tussentijds beoordelen van contracten, mandaten en richtlijnen.

Verbod op langlopende leningen en garantstelling (artikel 136 Pensioenwet)

- Het pensioenfonds heeft dergelijke leningen en garantstelling niet in de beleggingsportefeuille.

Performance

Het vermogen van het pensioenfonds steeg in 2017 van €3,02 naar €3,19 miljard. De beleidsdekkingsgraad eindigde op 106,8%. De totale performance exclusief derivaten over 2017 bedroeg 7,43% versus een benchmark van 6,61%. Alle beleggingscategorieën, met uitzondering van grondstoffen, behaalden over 2017 een positief rendement. De hoogste rendementen waren voor aandelen (17,2%) en vastgoed (11,2%). Alle beleggingscategorieën, met uitzondering van grondstoffen, noteerden in 2017 een outperformance ten opzichte van de relevante benchmark.

De performance inclusief derivaten bedroeg 6,01%. De benchmark liet een rendement zien van 5,34%. De waarde van de renteswaps, die dienen om het renterisico ten opzichte van de nominale verplichtingen af te dekken, daalde door de per saldo in 2017 gestegen rente. De inflatieswaps blijven een negatieve waarde hebben omdat, mede door nog steeds lage rentes, de inflatieverwachtingen laag blijven.

Categorie	Performance portefeuille	Performance Benchmark
Aandelen	17,2%	16,3%
Vastrentende waarden	2,0%	1,0%
Hypotheke	2,2%	-0,3%
Grondstoffen	-6,2%	-0,2%
Vastgoed	11,2%	11,2%

Aandelen

Aandelenmarkten lieten in 2017 zeer goede rendementen zien, ondanks de doorlopende politieke onrust in de EU en VS.

Het jaarrendement bedroeg 17,2% versus de benchmark van 16,3%. Binnen de aandelenportefeuille hebben de categorieën Europa, Japan en Emerging Markets het beste gepresteerd met rendementen van 18% tot 24%. Het rendement van de aandelenportefeuille was beter dan het rendement van de benchmark. In relatieve zin hebben vooral Europa, Japan en Emerging Markets een beter rendement behaald dan hun respectievelijke benchmarks.

Vastrentende waarden

Ook de vastrentende waarden lieten over de verslagperiode een positief rendement zien. Binnen de vastrentende waarden categorie laten de categorieën Emerging Markets Debt en High Yield sterke rendementen zien van 7,00% en respectievelijk 5,24%. De minst presterende categorie binnen de portefeuille is het Euro Fixed Income Fund met een rendement van -1,40%. Dit beleggingsfonds bestaat vooral uit langlopende obligaties.

Opvallend is dat vooral de risicovollere categorieën binnen de vastrentende waarde-portefeuille mooie rendementen laten zien. Dit ligt in lijn met de sterke vraag van beleggers naar deze beleggingen wegens de 'search for yield' in deze lage rente omgeving.

Hypotheke

Zowel particuliere als zakelijke hypotheke in Nederland presteerden relatief minder dan de overige hoofd-beleggingscategorieën. Tegenover dit rendement staat ook wel een beperkter risico dan bijvoorbeeld op High Yield obligaties.

Bij particuliere hypotheke stegen de aanvragen sterk als gevolg van de aantrekkende woningmarkt. In Nederland veranderde de woningmarkt in een verkopersmarkt, werd de Mortgage Credit Directive ingevoerd en steeg de hypotheekrente weer na jaren van daling. De verbeterde risico-rendementsverhouding van Nederlandse hypotheke in combinatie met de lage obligatierente trok nieuwe investeerders naar de markt. Verwacht wordt dat deze investeerders steeds meer de plek van banken zullen gaan innemen op de hypotheekmarkt. Banken zullen zich door regelgeving naar verwachting steeds meer gaan terugtrekken uit deze markt. Het rendement over 2017 voor de particuliere hypotheke bedraagt: 1,92% versus de benchmark van -0,40%.

Bij zakelijke hypotheke was in 2016 sprake van 'booming' markt voor commercieel vastgoed in Nederland. Dit was het gevolg van de lage rente, grote beschikbaarheid van kapitaal, relatief gunstige vastgoedprijzen en aantrekkende gebruikersmarkten. Ook bij zakelijke hypotheke is merkbaar dat banken terughoudender zijn geworden met het verstrekken van financiering. Het rendement over 2017 voor de zakelijke hypotheke bedraagt: 3,46% versus de benchmark van -0,17%.

Grondstoffen

Voor het gehele jaar 2017 behaalde de grondstoffen-portefeuille een rendement van -6,26%, een forse underperformance van 6,08% ten opzichte van de benchmark. Deze forse underperformance heeft geleid tot een besluit om de huidige actief beheerde portefeuille om te zetten naar een meer passief mandaat. Implementatie heeft plaatsgevonden in januari 2018.

Grondstoffen heeft als categorie een negatieve correlatie met aandelen; oftewel, in een goed aandelenjaar wordt een achterblijvende performance van grondstoffen verwacht en andersom. Hiermee wordt diversificatie in de portefeuille bereikt. Grondstoffen zijn een volatiele beleggingscategorie en maakt daarom slechts een klein deel uit van de totale beleggingsportefeuille.

Vastgoed

Ook vastgoed boekte een hoog absoluut rendement in 2017 met ruim 11,2%.

In Nederland was er een sterke toename van de vraag bij zowel gebruikers als (internationale) beleggers naar met name objecten op de beste locaties. Dit stuwde de verkoop- en huurprijzen omhoog. Deze ontwikkeling gold voor alle sectoren: woningen, kantoren, winkels en industrieel vastgoed. Vooral bij winkels was een duidelijke tweedeling zichtbaar waarbij objecten van op de beste locaties het goed deden, maar winkels op secundaire locaties niet.

Internationaal gezien, presteerden de Amerikaanse vastgoedmarkten goed door de toegenomen vraag als gevolg van de aantrekkende economie. De belangstelling van buitenlandse beleggers bleef groot. In de meeste sectoren was sprake van dalende aanvangsrendementen door waardestijgingen van het vastgoed.

Ook in Europa was sprake van behoorlijke rendementen. De vraag van gebruikers en beleggers richtte zich met name op eersteklas vastgoed waar zowel verkoop- als huurprijzen stegen. Vastgoed op de beste locatie presteerde beter dan dat op secundaire locaties. De markt in Azië-Pacific ontwikkelde zich ondanks een redelijk hoge groei van regionale economie niet geweldig. Ook hier ging de vraag van gebruikers en beleggers vooral uit naar vastgoed op de beste locaties.

Z-score 2017

De Z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark (een vergelijkingsmaatstaf). Een positief getal betekent dat de beleggingen van het pensioenfonds beter hebben geredeneerd dan de markt; bij een negatief getal geldt het omgekeerde. Bij de berekening worden ook de kosten van het vermogensbeheer in de beschouwing opgenomen.

Naast de jaarlijks berekende Z-score wordt een zogenaamde performancetoets gedaan, waarin de Z-scores over een periode van 5 jaren worden berekend. In het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 is opgenomen dat er vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds kan worden verleend als de performancetoets lager is dan -1,28 (oude stijl) en 0 (nieuwe stijl). Het feitelijk behaalde rendement van het pensioenfonds wijkt dan behoorlijk negatief af van de benchmark.

De Z-score voor het jaar 2017 bedraagt 0,38 (2016: 0,61).

Voor de vier voorgaande jaren gelden de volgende Z-scores:

2013: 0,27

2014: 0,53

2015: 0,04

2016: 0,61

Op basis van deze Z-scores komt de performancetoets voor 2017 uit op 0,82.

Vooruitblik financiële markten

De economie heeft wereldwijd de wind in de zeilen en de positieve ontwikkelingen van 2017 zullen ook in 2018 zichtbaar zijn. Dit betekent voor de VS een verwachte economische groei van iets meer dan 2,5% en in Europa net iets minder dan 2,5%. Voor beide regio's betekent dit groei boven potentie, waarbij de arbeidsmarkt vooral in de VS uiteindelijk tegen limieten kan gaan aanlopen. De economische cyclus is dus wereldwijd in de expansieve fase, en vooralsnog staan alle seinen op groen. De kans op een recessie in 2018 is bescheiden, ondanks het feit dat de cyclus al 'oud' is.

De forse waarderingen van aandelen worden nog altijd ondersteund door groeiende winsten, en de lage rendementen op obligaties. De relatieve aantrekkelijkheid is nog altijd aanwezig. Waar 2017 een jaar was van politieke onzekerheden, zal 2018 in het teken staan van de monetaire veranderingen. Voor 2018 wordt breed verondersteld dat de FED de rente 3 of 4 keer zal verhogen, maar over het beleid daarna loopt de markt flink uit de pas met de signalen vanuit de FED. De markt prijst na 2018 nog nauwelijks verhogingen in, maar de FED geeft aan dat ze verwacht gestaag door te gaan met verhogen. In Europa liggen voor het eerste half jaar de kaarten op tafel, maar in de tweede helft van het jaar zal de markt van de ECB gaan verlangen dat ze duidelijkheid gaat

verschaffen over wat ze na het stopzetten QE gaat doen. De grootste vraag blijft dus wanneer gaat de ECB de rente verhogen en hoe voortvarend zal ze de balans gaan afbouwen. Een goed gespreide portefeuille tezamen met het afdekken van grote risico's waar het fonds geen beloning voor verwacht, met name renterisico op de verplichtingen en valutarisico, zijn voor het bestuur de beste manier om te gaan met deze onzekerheden.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het pensioenfonds heeft het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) nadrukkelijk in haar beleggingsbeleid geïntegreerd. Daartoe wordt er rekening gehouden met wettelijke verplichtingen en maatschappelijke ontwikkelingen, zoals onder andere zijn vastgelegd in de Code Tabaksblat en de 'Principles for Responsible Investment' van de Verenigde Naties.

Het pensioenfonds vindt het belangrijk dat maatschappelijk verantwoord ondernemen wordt beloond en aangemoedigd. Daarom heeft het pensioenfonds in 2017 ook de intentieverklaring Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) ondertekend. De IMVO-afspraken zijn erop gericht om bij te dragen aan het waarborgen van een goed en betaalbaar pensioen, een stabiele economie en duurzame en veilige wereld. Bij pensioenfondsen heeft het met name betrekking op verantwoord beleggen.

Aangezien het pensioenfonds belegt in beleggingsfondsen, kan het niet rechtstreeks invloed uitoefenen door bijvoorbeeld sectoren of bedrijven uit te sluiten. Het beleid van het pensioenfonds is dan ook om producenten van controversiële wapens (zoals clustermunities) zo veel mogelijk uit te sluiten van de beleggingsportefeuille. Deze uitsluitingen worden dan ook gehanteerd in de beleggingsfondsen waar het pensioenfonds in belegt. Daarnaast heeft het pensioenfonds haar vermogensbeheerder gevraagd om een externe partij aan te nemen die het maatschappelijk verantwoord beleid van ondernemingen doorlicht en daar waar nodig de discussie aangaat om verbeteringen tot stand te brengen. Vermogensbeheerder SEI heeft BMO Responsible Engagement Overlay (BMO Reo) aangesteld voor de uitvoering en implementatie van het maatschappelijk verantwoord beleid. BMO Reo doet dit namens veel grote beleggers c.q. pensioenfondsen en kan daarom meer invloed uitoefenen dan wanneer het pensioenfonds dit zelfstandig zou proberen te doen. Het beleid van BMO wordt op alle aandelen beleggingsfondsen en de euro investment grade vastrentende waarden fondsen doorgevoerd.

Namens het pensioenfonds voert BMO Reo het stemrecht tijdens aandeelhoudersvergaderingen uit. In 2017 is er namens het pensioenfonds op bijna 4.000 aandeelhoudersvergaderingen bij ongeveer 45.000 onderwerpen gestemd, waarbij er in 22% van de gevallen tegen is gestemd. Daarnaast gaat zij op constructieve manier de dialoog aan (engagement) met de ondernemingen waarin wordt belegd om hun prestaties te versterken door verbeteringen door te voeren in de bedrijfsvoering op het gebied van de corporate governance, de maatschappij en het milieu. BMO rapporteert hierover rechtstreeks aan het pensioenfonds.

Verder richt het beleggingsbeleid van het fonds zich op duurzaam vastgoed. Duurzaam vastgoed heeft namelijk een zo laag mogelijke milieubelasting en blijft op lange termijn aantrekkelijk voor zowel de eigenaar als de gebruiker. Dat betekent dat het vastgoed energiezuinig moet zijn, gebruik moet maken van hernieuwbare energie, een lage CO2 en een prettig binnenklimaat moet hebben en in veilige en leefbare omgeving moet liggen. Nieuwe aankopen worden hierop getoetst. Daarnaast wordt er een dialoog gevoerd met stakeholders die invloed hebben op de duurzaamheid van het vastgoed, zoals vastgoedbeheerders, huurders en leveranciers. Het verduurzamen van de bestaande vastgoedportefeuille vindt plaats bij onderhoud en renovatie van projecten. Hierbij wordt gestuurd op energielabels.

Vanaf 1 januari 2013 geldt een wettelijk verbod op het (laten) uitvoeren van transacties, het verstrekken van leningen of verwerven van niet vrij verhandelbare deelnemingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, distributie of verkoop van clustermunie of cruciale onderdelen daarvan. De handhaving van het verbod heeft plaats vanaf 1 april 2013. Vanaf die datum wordt een 'redelijke' termijn in acht genomen waarbinnen die financiële instrumenten, leningen of niet vrij verhandelbare deelnemingen van de hand gedaan of beëindigd dienen te zijn.

Eenmaal per jaar wordt, na overleg tussen de AFM, brancheorganisaties en marktpartijen, een indicatieve lijst van betrokken ondernemingen gepubliceerd en aangepast. Het pensioenfonds ziet erop toe dat niet belegd wordt in bedrijven op deze lijst. Hiertoe zal de periodieke lijst door het pensioenfonds gedeeld worden met haar vermogensbeheerders, vergezeld van het verbod om in de betreffende ondernemingen te beleggen. In de uitbestedingsovereenkomst met de vermogensbeheerder wordt geregeld de wijze waarop de vermogensbeheerder invulling geeft aan dit verbod.

Het wettelijk verbod geldt niet voor transacties in door derden beheerde beleggingsinstellingen en indices waarbij de producenten van clustermunie en of daarbij betrokken ondernemingen, minder dan 5% van de waarde van die beleggingsinstelling of index vertegenwoordigen.

Het pensioenfonds heeft haar beleggingen getoetst aan bovenstaande wet- en regelgeving en bevestigt gekregen van haar vermogensbeheerders dat zij voldoen aan de geldende wet- en regelgeving, waaronder de sanctiewet.

Verantwoord beleggen is een belangrijk aandachtspunt voor het pensioenfonds. Daarom is in april 2018 opnieuw gekeken naar het huidige beleid en daarin opgenomen uitgangspunten ten aanzien van verantwoord beleggen en de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan het beleid. In het najaar van 2018 wordt hier een vervolg aan gegeven om te bezien of het huidige beleid gewijzigd dan wel aangescherpt moet worden.

Risicoparaagraaf

Naast het reguliere integrale risicomanagement is er ook sprake van extra aandacht voor het beleggingsproces. Met betrekking tot de beheersing van de beleggingsrisico's bevatten de door het pensioenfonds opgestelde beleggingsrichtlijnen onder meer bepalingen voor (deze zijn mandaat en vermogensbeheerder specifiek):

- De minimum en maximum allocatie voor de verschillende beleggingscategorieën, regio's en debiteuren (voor zover relevant);
- De index c.q. indices die dienen als benchmark alsmede performancedoelstellingen;
- De maximale tracking errors die de fondsen mogen hanteren;
- De maximale afwijking in duration voor vastrentende waarden ten opzichte van de benchmark.

De beleggingsresultaten worden frequent door de vermogensbeheerders gerapporteerd en geanalyseerd. Dit betekent dat in ieder geval elk kwartaal een rapportage wordt opgesteld. Verder ontvangt het bestuur maandelijks informatie van de vermogensadministratie.

In de rapportage van de vermogensbeheerder wordt aangegeven of en op welke wijze is voldaan aan de vooraf vastgestelde risicolimieten, waaronder minimum en maximum allocatie van de beleggingscategorieën en valuta's. Tevens wordt de performance van de fiduciair manager en de vermogensbeheerders vergeleken met de vooraf vastgestelde benchmarks. De fiduciair manager en de vermogensbeheerder leveren hierbij tevens een attributieanalyse. Door middel van deze analyse kan de bijdrage van diverse beleidsbeslissingen aan de performanceverschillen met de benchmark worden toegewezen.

Inflatieafdekking

Het bestuur heeft aandacht voor de gevolgen van inflatie op de aanspraken van deelnemers. In de portefeuille van Bpf Meubel zitten bewust beleggingscategorieën die een bepaalde mate van inflatiebescherming bieden. Dit zijn met name vastgoed en grondstoffen. Inflatiebescherming heeft de aandacht van het fonds, al heeft het zoveel mogelijk veiligstellen van de nominale aanspraken van deelnemers momenteel de grootste prioriteit.

Er is met zeven inflatieswaps met een initiële looptijd van 5-10 jaar een inflatieafdekking van 2,5% van de reële verplichtingen opgebouwd. De inflatieswaps zijn afgesloten op de HICPx index (inflatie index voor het Euro-gebied). Dit is de meest gangbare en liquide inflatie-index. Het bestuur heeft in haar overwegingen voor deze index meegenomen dat deze index wel een goede, maar geen perfecte correlatie heeft met de Nederlandse inflatie (of de looninflatie in de meubelsector). Voor de Nederlandse inflatie zijn echter geen beleggingsinstrumenten beschikbaar. In 2017 is het beleid omtrent inflatie-afdekking herzien; dit heeft geleid tot het afschaffen van de inflatie afdekking per 1/1/2018. De huidige posities zullen over 2018 worden afgebouwd.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt door de verschillen in gevoeligheid voor renteontwikkelingen van de obligaties en leningen op schuldbekentenis enerzijds en de (nominale) verplichtingen anderzijds. Het structurele renterisico wordt beheerst binnen het ALM-proces. Voor de beheersing van het renterisico wordt gebruik gemaakt van (langlopende) obligaties en renteswaps. Vanaf 2016 hanteert het pensioenfonds een dynamisch renteafdeckingsbeleid. Bij een lagere rente wordt minder renterisico afgedekt en bij een hoge rente wordt meer renterisico afgedekt. Ultimo 2017 bedroeg de strategische mate van afdekking van het renterisico 55% in een marktwaarde omgeving. Omdat het niet mogelijk is om op ieder willekeurig tijdstip exact een renteafdekking te hebben van 55% en om adequaat in te kunnen spelen op marktontwikkelingen hanteert het bestuur hiervoor een strategische bandbreedte van 10%.

Liquiditeitsrisico's

Het op enig moment ontbreken van voldoende liquiditeit om bijvoorbeeld onderpand te kunnen stellen voor de renteswaps of om aan capital calls te voldoen, is een groot risico voor pensioenfondsen. Daarom is in de kwartaalrapportage een analyse opgenomen over de liquiditeitsbehoefte van het fonds. Verder wordt qua beleggingscategorieën de illiquiditeit beperkt tot vastgoed en hypotheek, samen 18% van de portefeuille. Deze categorieën bieden een goed verwacht rendement en werken diversifiërend ten opzichte van de andere onderdelen.

Marktrisico

Marktrisico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, commodities, en vastgoed) verandert door veranderingen in de marktprijzen van deze waarden. Het structurele marktrisico wordt eveneens beheerst binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de strategische beleggingsmix uit de ALM.

Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico wordt gebruik gemaakt van actieve weging van diverse beleggingscategorieën en derivaten.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van de beleggingen wijzigt door veranderingen in valutakoersen. Het bestuur is van mening dat op lange termijn vreemde valuta geen rendement genereren. Vreemde valuta geven enige diversificatie in een beleggingsportefeuille, maar het bestuur acht de korte termijn volatiliteit van vreemde valuta te hoog en vindt het van belang om grote koersschommelingen van de beleggingen door veranderingen

in de koersen van vreemde valuta te voorkomen. Daarom worden de wisselkoersrisico's geheel afgedekt, met uitzondering van de valuta waar dit niet efficiënt voor mogelijk is (valuta van opkomende landen). Het valutaafdeckingsbeleid is tevens in de benchmarks van de betreffende beleggingen verwerkt. De valutarisico's worden binnen de aandelen en obligatie beleggingsfondsen afgedekt met behulp van valutaderivaten, voornamelijk valuta termijncontracten.

Kredietrisico

Dit risico hangt samen met de beleggingen in verhandelbaar schuldpapier en met tegenpartijen. Kredietrisico op verhandelbaar schuldpapier wordt beschouwd als prijsrisico. De uitgangspunten voor de beheersing van deze vorm van kredietrisico is vastgelegd in het beleggingsplan. Daarnaast zijn er binnen de beleggingsfondsen waarin belegd wordt richtlijnen opgesteld over de maximale beleggingen per kredietklasse. Strategisch wordt er voor 90% van de vastrentende waarden portefeuille in investment grade (minimaal BBB rating) schuldpapier belegd. Hierbij kunnen de vermogensbeheerders binnen de Euro Aggregate obligatieportefeuille voor maximaal 10% in hoogrentende obligaties (rating lager dan BBB) beleggen en voor maximaal 10% in Emerging Market Debt.

Tegenpartijrisico

Het tegenpartijrisico voor derivaten transacties wordt beheerst door een zorgvuldige selectie, screening en monitoring van tegenpartijen. Tegenpartijen dienen minimaal een investment grade rating te hebben. In de ISDA contracten met tegenpartijen zijn clausules opgenomen om het contract te kunnen beëindigen in geval van een verlaging van de kredietwaardigheid van een tegenpartij. In geval van claims op tegenpartijen wordt het kredietrisico geminimaliseerd door het opvragen van zekerheidstellingen in de vorm van liquide middelen of liquide, kredietwaardige staatsobligaties.

Concentratierisico

Concentratierisico houdt verband met het concentreren van bijvoorbeeld beleggingen in één beleggingscategorie. Het meest aansprekende voorbeeld hier is dat het totale vermogen in één aandeel wordt belegd. Een belangrijke aanname in het standaardmodel is dat de scenario's uitgaan van goed gediversifieerde portefeuilles van zowel beschikbare activa als voorzienbare verplichtingen.

De beleggingsportefeuille kent een goede spreiding over beleggingscategorieën (aandelen, obligaties, vastgoed, hypotheek en grondstoffen). Binnen de beleggingscategorieën is er spreiding naar regio's en subcategorieën. Per subcategorie worden er portefeuilles samengesteld. Deze portefeuilles bestaan uit effecten van de betreffende beleggingscategorie en kennen een uitstekende spreiding over titels, sectoren etc. Om het concentratierisico te minimaliseren zijn er binnen de beleggingsfondsen waarin belegd wordt richtlijnen opgesteld voor maximale afwijkingen van de benchmark per sector/subcategorie en maximale omvang van beleggingen in één emittent. Gezien het beleid om concentratierisico te beperken achten wij dit risico zeer laag en wordt in het standaardmodel dit risico op dit moment gelijk aan nul verondersteld. Voor het fonds geldt dat voor de beleggingen exclusief vastgoed en hypotheek SEI is aangesteld als vermogensbeheerder, waarbij de feitelijke beleggingen gespreid zijn over meerdere speciaal hiervoor geselecteerde vermogensbeheerders. Vandaar dat ook voor deze vorm van concentratierisico kan worden geconcludeerd dat dit risico als beperkt mag worden gekwalificeerd en binnen het standaardmodel op nul kan worden gesteld.

Operationeel risico

Operationeel risico betreft het risico dat ontstaat als gevolg van het falen of tekortschieten van interne processen, menselijke en technische tekortkomingen en onverwachte externe gebeurtenissen.

Voor het fonds geldt dat de complete uitvoering van de pensioenregeling is uitbesteed. De partijen waaraan het fonds onderdelen van de uitvoering van uw pensioenregeling heeft uitbesteed, pensioenadministratie aan

Syntrus Achmea Pensioenbeheer (tot 1 september 2017, daarna aan Centric), beleggingen aan SEI, BlackRock en Syntrus Achmea Real Estate & Finance en beleggingsadministratie aan ITS, beschikken allen over een ISAE 3402 verklaring met betrekking tot de beheersing van hun processen. Hiermee zijn voldoende waarborgen aanwezig om het operationeel risico als beperkt te mogen kwalificeren. Vandaar dat ook dit risico binnen het standaardmodel op nul kan worden gesteld.

Liquiditeitsrisico

Aangezien de som van premies, directe beleggingsopbrengsten en aflossingen van beleggingen in vastrentende waarden de som van uitkeringen en kosten verre te boven gaat, is de kans op een liquiditeitstekort op korte termijn beperkt, temeer daar ook altijd de mogelijkheid bestaat beursgenoteerde beleggingen te verkopen. Omdat in het kader van de renteaftdekking op enig moment de verplichting kan ontstaan om grote sommen collateral te storten, wordt in de vastrentende portefeuille een deel discretionair beheerd. In dit deel zitten hoogwaardige staatsobligaties die snel liquide kunnen worden gemaakt. Ruim de helft van de portefeuille bestaat uit beleggingen met een hoge of zeer hoge liquiditeit. Van de beleggingen met een zeer hoge liquiditeit kan gesteld worden dat deze onder normale marktomstandigheden binnen één dag verkocht kunnen worden. Analyse heeft aangetoond dat zelfs onder moeilijke marktomstandigheden (zoals november 2008) 90% van deze beleggingen binnen één dag is te verkopen.

Strategisch risico / solvabiliteitsrisico

Dit is het risico dat de ontwikkeling van het vermogen (in de vorm van beleggingen en premies) niet optimaal aansluit op de ontwikkeling van de verplichtingen, waardoor de beoogde pensioenkwaliteit en de beoogde financieringsdoelstelling niet kunnen worden gehaald. Er is een aantal beleidsinstrumenten waarmee de financiële positie kan worden bijgestuurd. Deze beleidsinstrumenten zijn de inhoud van de pensioenregeling, het toeslagbeleid, het premiebeleid, het beleggingsbeleid en het liabilitymanagement-beleid. Met ALM (Asset Liability Management) wordt samenhang aangebracht tussen deze beleidsinstrumenten.

Relatieve marktrisico

Dit is het risico dat de vermogensbeheerders bij de uitvoering van het actieve beleggingsbeleid afwijken van het vastgestelde ALM-beleid. Hiertoe zijn als onderdeel van de jaarlijkse beleggingsmandaten marges gedefinieerd die elk kwartaal worden gemonitord.

Risico van actief beheer

Het pensioenfonds kiest voor actief beheer wanneer er gegronde redenen zijn om daar een meerwaarde van te verwachten. Waar dat niet het geval is, wordt voor een passieve oplossing gekozen. Vandaar dat voor die delen van de portefeuille waarbij sprake is van actief beheer in aanvulling op het standaardmodel van DNB een aanvullende buffer wordt aangehouden.

DE PENSIOENREGELING

De inhoud van de pensioenregeling

De inhoud van de pensioenregeling wordt in hoofdlijnen door sociale partners binnen het arbeidsvoorwaarden-overleg bepaald. De technische uitwerking van hetgeen is overeengekomen, vindt veelal plaats binnen de gelederen van het bestuur, of als het om geheel nieuwe elementen gaat, binnen werkgroepen, commissies e.d. waarin afgevaardigden van sociale partners en bestuur samenkomen.

Doordat de inhoud van de pensioenregeling noodzakelijk dient te worden vastgelegd in de statuten en reglementen van het fonds, kunnen sociale partners niet zonder medewerking van het bestuur de inhoud van de regeling algemene gelding geven. Het bestuur is bevoegd de pensioenregeling aan te passen conform de reglementaire en wettelijke bepalingen.

Ouderdomspensioen

Onderstaand vindt u de belangrijkste kenmerken van de ouderdomspensioenregeling zoals die was in 2017.

Pensioensysteem	Middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie op basis van de prijsstijging.
Premie basisregeling	Voor het jaar 2017 bedraagt de reglementaire premie 22,7% van de pensioengrondslag.
Pensioengevend loon	<i>sectoren Meubelindustrie en Orgelbouw</i> Het vaste loon per 1 januari van het betreffende kalenderjaar, inclusief de vakantietoeslag, plus de eventuele ploegentoeslag en/of overwerkvergoeding van het daaraan voorafgaande kalenderjaar. <i>sector Tentoonstellingsbouw</i> Het vaste loon per 1 januari van het betreffende kalenderjaar inclusief de vakantietoeslag.
Toeslag	Het bestuur kan besluiten om op 1 januari van het volgende kalenderjaar de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen te verhogen met maximaal het indexcijfer. Het bestuur beslist evenwel jaarlijks in hoeverre dit gebeurt. Voor deze voorwaardelijke toeslag is geen bestemmingsreserve gevormd en wordt geen premie betaald. Het indexcijfer is gebaseerd op de ontwikkeling van de algemene prijsindex.
Franchise	Het franchisebedrag is beleidsmatig gekoppeld aan de procentuele verhoging van het wettelijk minimum loon. Voor het jaar 2017 is de franchise vastgesteld op €16.356.
Maximum (pensioengevend) loon	Het pensioengevend loon is gemaximeerd. Het maximum (pensioengevend) loon is beleidsmatig gekoppeld aan de procentuele verhoging de Cao-lonen. Voor het jaar 2017 is het maximum (pensioengevend) loon vastgesteld op €59.896.
Pensioengrondslag	Pensioengevend loon minus franchise.

Ouderdomspensioen	Voor het jaar 2017 bedraagt de opbouw 1,80% van de pensioengrondslag.
Opbouwperiode	21 tot 67 jaar.
Pensioenrichtdatum	1e van de maand waarin de (gewezen) deelnemer 67 jaar wordt.
Pensioeningangsdatum	Dit is de datum waarop het pensioen daadwerkelijk ingaat. De pensioeningangsdatum is op zijn vroegst de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin de (gewezen) deelnemer de leeftijd bereikt die vijf jaar vóór de voor hem geldende AOW-leeftijd ligt. De uiterste pensioeningangsdatum is tot 70 jaar.
Partnerpensioen	Voor de partner van actieve deelnemers bedraagt het partnerpensioen 70% van het (bereikbare) ouderdomspensioen. Met ingang van 1 januari 2012 is het partnerpensioen volledig verzekerd op risicobasis. Voor werknemers jonger dan 21 jaar geldt een risicodekking.
Uitruilmogelijkheden	Op de gekozen pensioeningangsdatum kan het (tot en met 2011 opgebouwde en vanaf 2012 door uitruil van ouderdomspensioen verkregen) opgebouwde partnerpensioen ingeruild worden voor een hoger ouderdomspensioen. Op verzoek van de (gewezen) deelnemer kunnen de opgebouwde aanspraken ouderdomspensioen op de pensioeningangsdatum of bij beëindiging van de deelneming worden uitgeruild ten behoeve van extra aanspraken op partnerpensioen.
Hoog/laag-constructie	Op de pensioeningangsdatum bestaat de mogelijkheid om de eerste 5 of 10 jaar of tot de ingang van de AOW, een hoger en vervolgens levenslang een lager ouderdomspensioen te ontvangen.
Wezenpensioen	14% van het (bereikbare) ouderdomspensioen tot 18 jaar of 27 jaar indien de (half)wees een opleiding volgt. Voor volle wezen geldt 28%.
Premievrije deelneming	Ingeval van arbeidsongeschiktheid in de zin van de WIA/WAO, wordt naar verhouding van de mate van arbeidsongeschiktheid premievrije deelneming verleend.

Vervroeging of uitstellen pensioendatum

Op 1 januari 2006 is de vroegpensioenregeling met 60 jaar als pensioendatum, die op 1 januari 2002 werd ingevoerd, beëindigd. Alle opgebouwde vroegpensioenrechten zijn omgezet in levenslange aanspraken op ouderdomspensioen, ingaande op de pensioenrichtdatum. Wil een deelnemer vóór de pensioenrichtdatum van 67 jaar stoppen met werken dan kan hij zijn ouderdomspensioen vervroegen. De deelnemer kan de pensioeningang ook uitstellen. De pensioeningangsdatum is op zijn vroegst de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin de (gewezen) deelnemer de leeftijd bereikt die vijf jaar vóór de voor hem geldende AOW-leeftijd ligt en uiterlijk op de eerste dag van de maand waarin hij 70 jaar wordt. Door het vervroegen of uitstellen van ouderdomspensioen zal het levenslange ouderdomspensioen actuarieel worden herrekend.

Het aanvullend Invaliditeitspensioen

Uitkering Extra-uitkering via de WAO-plus-uitkering. Een tijdelijke uitkering aan deelnemers met een WAO-uitkering. Hoogte is afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid. Extra-uitkering via de IP-plus-uitkering. Gedurende de IVA-periode een 5%-uitkering bovenop de WIA-uitkering.

Premie Reglementaire premie maakt onderdeel uit van de totale doorsneepremie.
Heffingsloon = pensioengevend loon. Het heffingsloon is gemaximeerd. Dit maximum wordt jaarlijks aangepast.

WIA

Het fonds kent een invaliditeitspensioenregeling voor de deelnemers die een uitkering ontvangen op grond van de IVA-regeling (Inkomensvoorziening Volledig en duurzaam Arbeidsongeschikten). Deze deelnemer krijgt gedurende zijn IVA-situatie een 75%-uitkering vanuit het UWV. Hierop komt een invaliditeitspensioen van het fonds ter grootte van 5% van het dagloon.

WAO

Behalve de WIA, is er nog sprake van de "oude" WAO. De arbeidsongeschikte deelnemers met een WAO-uitkering ontvangen een invaliditeitspensioen van het fonds. Er is sprake van de WAO-min-regeling, waarbij het invaliditeitspensioen het verschil dekt tussen de WAO-loondervingsuitkering en de WAO-vervolguitkering. Daarnaast is er de WAO-plus-regeling, waarbij afhankelijk van de ao-klasse, gedurende de eerste 4 jaar aan deelnemers met een WAO-uitkering een maandelijks pensioenuitkering en vervolgens een jaarlijkse vaste pensioenuitkering wordt uitbetaald.

Aanvullende regelingen

Deelnemers kunnen vrijwillig bij het fonds verzekerd zijn; het betreft aanvullende regelingen op de verplichte verzekering. Deze verzekeringen sluit de werkgever af met het pensioenfonds. Het gaat om een excedent-verzekering voor pensioengevende lonen c.q. heffingslonen boven het maximum pensioengevend loon.

WIA-excedent en ANW-hiaat

Het fonds kent naast de verplichte basisregeling ook twee facultatieve regelingen waarbij de werknemers van aangesloten werkgevers op vrijwillige basis dekking kunnen verkrijgen voor WIA-excedent en/of ANW-hiaat. Vanaf 1 januari 2012 zijn deze dekkingen volledig herverzekerd bij Elips Life (eveneens een 100% dochter van Swiss Re). Vanaf 1 januari 2015 geldt voor deze beide dekkingen een eindleeftijd (van de partner) van 67 jaar.

IJsselstein, 13 juni 2018

P.A. de Bruijn - Nooteboom
voorzitter

R.G.A. van Dijk
uitvoerend bestuurder

P. Priester
uitvoerend bestuurder

D.A. Roodenrijs
niet-uitvoerend bestuurder

S.M.J. Custers
loco - voorzitter / niet-uitvoerend

P.W. de Geus
niet-uitvoerend bestuurder
bestuurder

L.C.M.
niet-uitvoerend bestuurder

Leisink
niet-uitvoerend bestuurder

H.J. Wuijten

VERANTWOORDINGSORGAAN

Verklaring van het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft in haar vergadering van 6 juni 2018 het concept jaarverslag 2017 besproken en oordeelt als volgt:

Het verantwoordingsorgaan heeft vastgesteld dat de door het bestuur gemaakte keuzes gebaseerd zijn op risicoanalyses en een ALM-studie en dat daarbij op basis van ingediende herstelplannen de keuzes aanvaardbaar zijn geacht door de waarmede actuaris en DNB. Tevens laten de uitkomsten van de in 2017 uitgevoerde jaarlijkse haalbaarheidstoets zien dat met het beleid van het pensioenfonds het gewenste pensioenresultaat naar verwachting wordt gerealiseerd en de uitkomsten nog steeds aansluiten bij de oorspronkelijk afgesproken ambities en risico's. Het hanteren van een gedempte kostendekkende premie op basis van verwacht rendement met als peildatum 30 september 2016 blijkt voldoende realistisch en haalbaar premiebeleid. Dat draagt bij aan een stabiele regeling waar de lasten voor werkgevers en werknemers voorzienbaar zijn.

Verder hebben wij vastgesteld dat de Beleidsdekkingsgraad ultimo 2017 is gestegen van 98,2% naar 106,8% maar het fonds zich nog steeds in een situatie van een reservetekort bevindt. Ook de actuele dekkingsgraad, de reële dekkingsgraad, de minimaal vereiste dekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad zijn procentueel gestegen t.o.v. 2016. Echter de premiedekkingsgraad bedraagt 89,3% ultimo boekjaar 2017 en is afgenomen met 7,6%. Wij hebben met het bestuur gesproken over de hoogte van de premiedekkingsgraad in relatie tot de hoogte van de dekkingsgraad en daarbij is tevens een evenwichtige belangenafweging aan de orde geweest. Omdat op basis van een herzien herstelplan de vereiste dekkingsgraad binnen de gestelde wettelijke termijnen gehaald kan worden zonder aanvullende maatregelen heeft het bestuur geen verdere maatregelen hoeven nemen en acht men dit aanvaardbaar. Deze afwegingen zijn niet expliciet gecommuniceerd of anderszins vastgelegd.

Wij hebben de overtuiging dat het bestuur de ontwikkelingen op de voet heeft gevolgd en deze heeft beoordeeld en waar nodig maatregelen heeft genomen (voor zover dat binnen de mogelijkheden lag) om het herstel op termijn te realiseren. Gedurende het boekjaar hebben zich geen ingrijpende wijzigingen, anders dan het indienen van een herstelplan, voorgedaan die aan DNB gecommuniceerd dienden te worden. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds, namelijk het nakomen van pensioentoezeggingen, lijkt op langere termijn te worden gerealiseerd. Echter, op basis van de beleidsdekkingsgraad ultimo 2017 en de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad zal naar verwachting op korte termijn een uitvoering van het toeslagbeleid niet haalbaar zijn. Het verantwoordingsorgaan is positief over het feit dat de beleidsdekkingsgraad voldoende betrouwbaar is vastgesteld en er in 2017 niet gekort hoefde te worden in pensioenaanspraken en pensioenrechten. Aan de andere kant zal naar verwachting op korte termijn geen toeslag verleend kunnen worden.

In 2017 is besloten om de uitvoering van de pensioenadministratie per 1 januari 2018 onder te brengen bij Centric. Het verantwoordingsorgaan is in dit beslissingstraject voldoende gekend en is over de implementatie hiervan periodiek op de hoogte gehouden via rapportages van de werkgroep Transitie. Er zijn ons geen materiële onvolkomenheden bekend of medegedeeld. We lezen wel in het verslag van de accountant dat er nog specifieke controlewerkzaamheden verricht moeten worden op de transitiebestanden welke in het najaar van 2018 zullen plaatsvinden. Wij nemen aan dat hieruit geen materiële zaken naar voren komen. Zo het lijkt is de transitie goed verlopen en lijkt dit proces zonder al te veel knelpunten goed te worden afgerond in 2018.

In 2017 zijn evenals andere jaren verschillen geconstateerd tussen de basisadministratie en de uitkeringsadministratie. Het bestuur heeft de afwikkeling van de dossiers nauwgezet gevolgd en herstel en correctie heeft inmiddels plaatsgevonden. Het verantwoordingsorgaan vraagt in dit kader extra aandacht voor verdere verbetering van de administratie zoals scheiding tussen de diverse sectoren in het pensioenfonds en adviseert ook extra inspanningen te verrichten aan de controle op de verplichtstelling van bedrijven en de bijbehorende facturatie.

In het kader van de transitie naar een nieuwe uitvoerder hebben wij met het bestuur gesproken over de kostenopslag (opslag voor excassokosten in de technische voorziening). Deze is sinds 2014 ongewijzigd gebleven en gehandhaafd op 3,25%. Het verantwoordingsorgaan raadt het bestuur aan om na afronding van de transitie deze parameter te toetsen en zo nodig aan te passen. Het verantwoordingsorgaan is van mening dat deze neerwaarts kan worden bijgesteld.

Het verantwoordingsorgaan heeft vorig jaar het bestuur geadviseerd om intensiever overleg te hebben met de vermogensbeheerder en de resultaten op beleggingen te monitoren teneinde het rendement en de vermogenspositie te verbeteren. Uit de jaarrekening 2017 blijkt dat het rendement (inclusief renteafdekking) is gedaald van 12,2% naar 6,01% en de beleggingsopbrengsten zijn gedaald van €320 miljoen naar €173 miljoen. Gelukkig zien we dat de beleggingskosten t.o.v. gemiddeld vermogen zijn gestabiliseerd op 0,53%. Wij adviseren het bestuur het verloop van de kosten per deelnemer kritisch te blijven volgen en te streven naar verlaging van de kosten per deelnemer. Het bestuur heeft medegedeeld dat dit belang wordt onderkend en heeft in de uitvoering van haar beleid de noodzakelijke prioriteiten gesteld. Mede ingegeven door het ingestelde on-site onderzoek van DNB naar de beleggingen en het risicobeheer, zijn volgens het bestuur in het plan van aanpak processen doorlopen die moeten leiden tot een betere beheersing van de beleggingsrisico's en daarmee ook betere rendementen en kostenbesparingen moeten realiseren.

Het pensioenfonds geeft aan dat het maatschappelijk verantwoord beleggen in het beleggingsbeleid is geïntegreerd en houdt rekening met de wettelijke verplichtingen en maatschappelijke ontwikkelingen zoals deze o.a. zijn vastgelegd in de Code Tabaksblad en de Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties. Het verantwoordingsorgaan constateert echter dat veel fondsen op dit punt ver voorlopen op ons pensioenfonds en mist het gevoel van urgentie bij het bestuur. In het maatschappelijk debat vindt een exponentiële versnelling plaats van duurzaam en maatschappelijk verantwoord werken. Los van het positieve maatschappelijk effect dat met ons pensioenvermogen kan worden bewerkstelligd, liggen in de wereldwijde transitie naar duurzaam beleggen voor ons fonds kansen die nu niet worden benut. Tegelijk ziet het verantwoordingsorgaan een afwachtende houding als een concrete bedreiging voor de waarde van onze beleggingen.

Het verantwoordingsorgaan vraagt aandacht voor deze materie en adviseert het duurzaamheidsbeleid in het beleggingsplan 2018 op te nemen en een grote inhaalslag te maken op dit terrein. Datzelfde geldt voor de bevindingen die zijn voortgekomen uit de toetsing van de prudent-person regel zoals dat is opgemerkt door de waarmerkend actuaris.

Het verantwoordingsorgaan heeft met de accountant gesproken over het resultaat op kanssystemen (resultaten op sterfte en arbeidsongeschiktheid). Geconstateerd is dat al jaren een "fors" positief resultaat wordt behaald. Het verantwoordingsorgaan heeft gevraagd naar de mogelijkheden voor een betere inschatting van deze resultaten. Voor wat betreft het sterfteresultaat zal het bestuur in 2018 de fondsspecifieke ervaringssterfte evalueren en zo nodig gaan actualiseren en aanpassen.

In de balans is ultimo 2017 een langlopende schuld VPL opgenomen van €4,3 miljoen. Cao-partijen hebben de wens geuit om het saldo aan te wenden voor financiering van de 55+regeling. Het verantwoordingsorgaan heeft vernomen dat de huidige regeling gefinancierd wordt vanuit de algemene middelen en dat hier een mogelijk juridisch risico in schuilt en niet in overeenstemming is met de Pensioenwet. Aan de Belastingdienst is gevraagd om de 4,3 miljoen euro te mogen aanwenden voor de 55+regeling en hier een bestemmingsreserve voor te creëren. Ten tijde van het opstellen van de jaarrekening 2017 was hierover nog geen uitspraak ontvangen. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur om snel duidelijkheid te verkrijgen bij de Belastingdienst om zodoende uitvoering te geven aan de wens van sociale partners tot het vormen van een "57+regeling" als onderdeel van een breder leeftijdsonafhankelijk personeelsbeleid dat bijdraagt aan duurzame inzetbaarheid van werknemers.

Op initiatief van het verantwoordingsorgaan zijn informele overlegstructuren tussen bestuursleden en VO-leden op werkgroep-niveau vorm gegeven. In 2017 heeft het verantwoordingsorgaan 8 keer regulier vergaderd en heeft in de werkgroepen (beleggingen, IRM, communicatie, transitie en beloningsbeleid) doorgaans 2 keer per werkgroep overleg plaatsgevonden tussen afvaardiging van bestuur en leden van het verantwoordingsorgaan. Ook is 2 keer specifiek overleg geweest tussen de leden van het verantwoordingsorgaan en bestuur die aangesteld zijn namens gepensioneerden.

Het bestuur is in 2017 voortvarend bezig geweest om invulling te geven aan de verfijning van het omgekeerd gemengd bestuursmodel met als doel een beter onderscheid te creëren tussen de taken van een uitvoerend bestuurder en die van een niet uitvoerend bestuurder. Hierbij is besloten om de bestuurscommissies en werkgroepen af te schaffen en te gaan werken met portefeuillehouders. Het verantwoordingsorgaan vindt het belangrijk om in de diverse portefeuilles het overleg voort te zetten. Op deze wijze wordt op een informele wijze periodiek verantwoording afgelegd aan het verantwoordingsorgaan door de niet uitvoerend bestuurders.

Adviesaanvragen:

In 2017 zijn de volgende adviesaanvragen door het verantwoordingsorgaan ontvangen:

1. Modelovereenkomst WIA-excedent- en ANW-hiaatverzekering
2. Feitelijke premie en premiecomponenten 2018
3. Toeslagverlening 2018
4. Aanpassing beloningsbeleid 2017 inzake additionele werkzaamheden
5. Aanpassing beloningsbeleid 2018

Op de adviesaanvragen 1 tot en met 3 heeft het verantwoordingsorgaan positief geadviseerd.

Adviesaanvraag 4

In 2017 is het verantwoordingsorgaan net als in 2016 betrokken geweest bij een herijking van het beloningsbeleid. Over een additionele beloning in 2017 voor de extra werkzaamheden in de begeleiding van de transitie en het zoeken van een andere vermogensbeheerder, heeft het verantwoordingsorgaan, gehoord de afwegingen van de commissie en de onderbouwing van het bestuur, positief geadviseerd.

Adviesaanvraag 5

Eind 2017 heeft het verantwoordingsorgaan een adviesaanvraag ontvangen over een voorgenomen besluit van het bestuur om de voltijdsequivalenten met ingang van 1 januari 2018 aan te passen. In 2017 en 2018 is meerdere keren overleg geweest. Er is geen inzage verkregen in de plaatsgevonden bestuursevaluatie over 2017 van het beloningsbeleid en de tijdsbestedingen. Het verantwoordingsorgaan heeft daarnaast onvoldoende kwantitatieve onderbouwing ontvangen die de voorgestelde aanpassing van het beloningsbeleid rechtvaardigt en heeft daarom besloten tot het onthouden van een advies.

Hoewel in een erg laat stadium ontvangen, hebben wij kennisgenomen van het (concept)actuarieel rapport 2017, het (concept) rapport van de waarmerkend actuaris 2017 en het (concept) accountantsverslag van de onafhankelijk accountant over het boekjaar 2017 en begrijpen wij dat zij, ondanks de “niet voldoende” vermogenspositie (niet voldoen aan artikel 131 van de pensioenwet), voornemens zijn goedkeurende verklaringen af te geven. Het bestuur heeft aangegeven de aanbevelingen in deze rapporten in ogenschouw te nemen en daaraan waar noodzakelijk en mogelijk opvolging te geven. Het verantwoordingsorgaan vraagt expliciet aandacht voor opvolging van de bevindingen en aanbevelingen van bovengenoemde partijen. Met name voor wat betreft de openstaande punten vanuit voorgaand boekjaar zoals de evaluatie opslag wezenpensioen, de evaluatie van het beleid rond inhaaltoeslagen en de kostenopslag. Maar ook het advies om bij het premiebesluit 2019 de evenwichtigheid opnieuw expliciet te behandelen en hierbij aandacht te besteden aan de mogelijkheid van een meerjarige negatieve bijdrage.

Het verantwoordingsorgaan gaat, rekening houdend met hetgeen hiervoor is opgemerkt, akkoord met het door het bestuur goedgekeurde jaarverslag 2017 en hoopt op continuering van overleg, tijdige communicatie met en raadpleging van het verantwoordingsorgaan. Daarbij complimenteert het verantwoordingsorgaan het bestuur met de duidelijke, heldere, en leesbare opzet van het bestuursverslag en het toezichtverslag en hoopt bij toekomstige vergaderingen op een tijdige toezending van de vergaderstukken. Met name de behandeling van het jaarwerk 2017 vereist voor de toekomst een betere planning.

IJsselstein, 6 juni 2018

De heer D. van de Kamp
voorzitter

De heer K. Zwetsloot
plaatsvervangend voorzitter

Reactie van het bestuur op de verklaring van het verantwoordingsorgaan:

Het bestuur heeft met waardering kennis genomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan (VO). De uitgebreide en constructieve feedback en de grote betrokkenheid van het VO bij het fonds en zijn aangelegenheden stelt het bestuur zeer op prijs. Op de verklaring van het VO heeft het bestuur de volgende reactie:

- De excassokosten zijn een punt van aandacht bij de vaststelling van het jaarwerk 2018;
- Het handhavingsbeleid is een speerpunt van het bestuur. Met Centric worden nieuwe afspraken gemaakt die in de loop van dit jaar ten uitvoer zullen worden gebracht;
- De Belastingdienst is inmiddels akkoord gegaan met de overdracht van het VPL-saldo van €4,3 miljoen naar het pensioenfonds zonder heffing van schenkbelasting zodat het aangewend kan worden voor de 55-regeling conform de wens van sociale partners;
- De premievaststelling is ieder jaar onderwerp van gesprek met sociale partners. Het pensioenfonds stelt de gedempte kostendekkende premie vast op basis van het verwacht rendement. De premiedekkingsgraad speelt hierbij een beperkte rol, maar wordt wel altijd uitdrukkelijk gevolgd en geadresseerd. Er is met sociale partners afgesproken om de premiedekkingsgraad eind 2018 opnieuw aan de orde te hebben bij de vaststelling van de premie voor 2019 waarbij de belangen van alle betrokkenen in het fonds op evenwichtige wijze worden afgewogen;
- Het maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) is voor het bestuur een belangrijk onderdeel van het beleggingsbeleid en heeft in 2018 de aandacht van het bestuur bij de vaststelling van het strategisch beleggingsbeleid. Ook in de risicohouding van de deelnemer is MVB een belangrijk onderdeel. Daarom heeft het fonds zich al eerder aangesloten bij het IMVO-convenant van de Pensioenfederatie omdat de mogelijkheden als middelgroot fonds in de uitwerking hiervan beperkt zijn. De verfijning van het MVB-beleid staat in het najaar van 2018 weer op de bestuursagenda na de studiedag in het voorjaar van 2018. Uitgangspunt hierbij is ook een evenwichtige afweging te maken tussen het belang van maatschappelijk verantwoord beleggen en het te behalen rendement.

Het bestuur is blij met de constructieve samenwerking die het in 2017 met het VO, de andere gremia en adviseurs van het fonds heeft ervaren. Het bestuur bedankt het VO voor de verrichte werkzaamheden en ziet ernaar uit om de goede samenwerking in 2018 te blijven voortzetten.

NIET-UITVOERENDE BESTUURDERS (NUB'S)

Verslag van de NUB's

Inleiding

Het jaar 2017 is een uitdaging geweest voor de NUB's van Pensioenfonds Meubel. Met name is gedurende dit jaar verder invulling gegeven aan het omgekeerd gemengd model als governance model bij het fonds. Om de activiteiten van de NUB's te kunnen plaatsen, volgt hieronder eerst een toelichting op de taken en rollen van het intern toezicht, bestaande uit de NUB's (§ 1.1) en de auditcommissie (§ 1.2). Aansluitend komt in § 2 het toezichtverslag over 2017 aan de orde. In dit verslag leggen de NUB's verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden in 2017.

§ 1. Taken en rollen in het governance model

§ 1.1 De NUB's

De NUB's oefenen - naast hun bestuurstaken - het intern toezicht uit. Dit toezicht richt zich onder meer op de uitvoering van het beleid door de UB's en de algemene gang van zaken van het fonds, zoals bepaald in artikel 104 PW. Ook richt het toezicht zich op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging. Daarnaast staan de NUB's de UB's met raad ter zijde. Dit kan bij de beleidsvoorbereiding reflecterend van aard zijn en zowel betrekking hebben op de inhoud als het proces. De UB's leggen verantwoording af aan de NUB's over de uitvoering van het vastgestelde beleid en werkzaamheden door of namens het fonds. De NUB's beoordelen periodiek het functioneren van de UB's.

De NUB's nemen bij de uitvoering van hun taken te allen tijde de Code pensioenfondsen in acht. Dit houdt in dat de toezichttaak van de NUB's deel uitmaakt van de integrale bestuurstaak (norm 14) en wordt geëvalueerd (norm 51). Verder stellen de NUB's zich bij de uitoefening van de toezichttaak onafhankelijk op (norm 52). In navolging van de vernieuwde Code pensioenfondsen stellen de NUB's jaarlijks een toezichtplan op met voor het fonds relevante toezichtthema's.

§ 1.2 De auditcommissie (AC)

De aandachtsgebieden van de onafhankelijke auditcommissie zijn risicobeheersing, het beleggingsbeleid en de financiële informatieverstrekking door het fonds. De AC faciliteert en ondersteunt de NUB's in zijn toezichtstaak en kan de UB's zo nodig volgen bij de uitoefening van een bepaalde taak. In dat kader kan de AC zelf en/of in opdracht van de NUB's onderzoek doen. Om haar functie op een goede manier te kunnen uitoefenen heeft de AC een aantal bevoegdheden. De belangrijkste zijn:

- Volledige en onbeperkte toegang tot alle informatie, medewerkers en eigendommen van het fonds;
- Het bijwonen van ieder overleg dat zij relevant acht voor de uitoefening van haar taak;
- Het gevraagd en ongevraagd adviseren over risico en compliance gerelateerde onderwerpen.

§ 2. Toezichtjaar 2017

Deze paragraaf bestaat uit drie onderdelen:

- Een specificatie van het aantal bijeenkomsten in 2017;
- Een algemeen overzicht van het toezichtjaar 2017 en de onderzoeken van DNB, met name het beleggingsonderzoek en het onderzoek inzake de nadere invulling van het intern toezicht in het omgekeerd gemengd model; en

- Een naar commissies geconcretiseerd overzicht van de belangrijkste zaken die in 2017 op de toezichtagenda hebben gestaan. In 2017 was er per portefeuille nog een commissie. De commissiestructuur is in 2018 opgeheven en de NUB's hebben met de UB's vanaf 2018 een portefeuille-overlegstructuur.

§ 2.1 Aantal bijeenkomsten

In 2017 heeft vier maal een regulier NUB-overleg plaatsgevonden (de data waren: 4 april, 26 september, 22 november en 14 december) en vijf maal een bijeenkomst van de NUB's en de AC samen (24 januari, 4 april, 31 mei, 10 oktober en 14 december). Daarnaast is op 23 augustus een studiedag voor de NUB's en leden van de AC georganiseerd. Bovendien heeft op 13 november een gesprek plaatsgevonden tussen de NUB's en DNB. In totaal zijn de NUB's in 2017 zodoende elf maal bij elkaar gekomen. Ook bestond er tijdens de vergaderingen van VO met bestuur voldoende ruimte om diverse toezichtvragen van het VO te beantwoorden.

§ 2.2 Het toezichtjaar 2017: samenvatting

In 2014 is het omgekeerd gemengd model geïntroduceerd als bestuursmodel voor Pensioenfonds Meubel. Omdat het model op dat moment nog nieuw was voor de pensioensector, koos het bestuur er bij de introductie bewust voor om regelgeving voor het intern toezicht nog open te houden. De NUB's zijn zich in 2017 opnieuw gaan oriënteren op hun rol en taken, gericht op een verbetering en optimale invulling van het intern toezicht met de ervaring die men vanaf 2014 had opgedaan. Naar aanleiding van het DNB-onderzoek omgekeerd gemengd model⁵ - waaraan Pensioenfonds Meubel vrijwillig heeft deelgenomen - heeft het bestuur langdurig gesproken over een betere scheiding tussen uitvoerende en niet-uitvoerende taken en toezichtstaken. Zo stond de gezamenlijke studiedag van het bestuur, de AC en het VO in december 2017 in het teken van governance. De NUB's hebben hierbij ingezet op verfijning en een betere implementatie van het bestuursmodel om beter toezicht te kunnen houden. Dit heeft ultimo 2017 geleid tot het opstellen van een toezichtplan voor 2018 met voor het fonds relevante toezichtthema's.

In de gezamenlijke vergaderingen tussen de NUB's en leden van de AC is de rolverdeling veelvuldig aan bod gekomen. De samenwerking is in 2017 positief verlopen en onder meer ook gericht geweest op de toekomstige invulling van het three lines of defense-model en de positie van de AC daarin. Ook hebben de NUB's en leden van de AC frequent gesproken over het DNB-beleggingsonderzoek en de voortgang van de transitie naar Centric. Het voorzitterschap en de inhoudelijke regie van zowel de NUB-bijeenkomsten als vergaderingen met de AC lag in 2017 bij mevrouw De Bruijn. De NUB's werkten in 2017 in onderstaande commissiestructuur:

Commissie ⁶	Dick Roodenrijs	Paul de Geus	Steeph Custers	Henk Wuijten	Leon Leisink	Vacature
Pensioencommissie	x		x			
Beleggingscommissie		x	x			
Communicatiecommissie	x				x	
Risicocommissie				x	x	

⁵ DNB heeft zijn bevindingen per brief d.d. 17 april 2017 aan Pensioenfonds Meubel gecommuniceerd. Ten behoeve van dit onderzoek heeft op 9 maart 2017 een interview van DNB met de NUB's mevrouw De Bruijn-Nooteboom (onafhankelijk voorzitter) en de heren Roodenrijs en Wuijten plaatsgevonden.

⁶ In 2017 was nog niet sprake van een afzonderlijke commissie governance en compliance. Wel bestond een tijdelijke Werkgroep Omgekeerd gemengd model waarin namens de NUB's de heren Custers, Wolters en Wuijten zitting hadden. De taak van deze werkgroep was om - op basis van de aanbevelingen van DNB uit april 2017 - voorstellen te doen over een verfijning van het model bij Pensioenfonds Meubel.

§ 2.3 Vormgeving van het intern toezicht in 2018

In de loop van 2017 hebben zowel de NUB's als het voltallige bestuur geconcludeerd dat deze overlegstructuur niet langer passend is bij de rolverdeling tussen de UB's en NUB's in het verfijnde omgekeerde model. Het bestuur heeft besloten om niet meer te werken met commissies met een collectieve verantwoordelijkheid, maar met portefeuilles waarin een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de taken van de UB's en van de NUB's binnen de portefeuilles. Sinds 1 januari 2018 is derhalve sprake van een nieuwe indeling in portefeuilles naar aandachtsgebied, waarbij voor iedere portefeuille met een jaarplan en een begroting wordt gewerkt. Deze indeling sluit aan bij de aanbevelingen van DNB. In dit verband zijn ook meer bevoegdheden ten aanzien van de uitvoering naar de UB's gegaan. Tevens bestaat er sindsdien meer aandacht voor de strategische onderwerpen in het algemeen bestuur. Het overleg tussen de NUB's en het VO wordt in 2018 verder geïnstitutionaliseerd. De nieuwe invulling van de portefeuillevindeling voor de NUB's is:

Portefeuille ⁷	Dick Roodenrijs	Paul de Geus	Steeph Custers	Henk Wuijten	Leon Leisink	Petra de Bruijn	Vacature ⁸
Governance en Compliance			x			x	
Pensioenregeling en communicatie	x				x		
Vermogensbeheer		x	x				
Financiële opzet (waaronder jaarwerk)		x		x			
Risicobeheer				x	x		

§ 2.4 Het toezichtjaar 2017: belangrijkste zaken naar commissies

§ 2.4.1 Pensioencommissie

De NUB's hebben toegezien op de juistheid, volledigheid en tijdigheid van de uitvoering van de pensioenregeling. De NUB's concluderen dat hier in 2017 op een goede wijze uitvoering aan is gegeven.

In 2017 is de transitie van Syntrus Achmea Pensioenbeheer (SAPB) naar Centric voorbereid. Deze voorbereiding is vanuit het bestuur door de stuurgroep transitie ter hand genomen. De NUB's binnen de pensioencommissie hebben er op toegezien dat de juiste processtappen zijn genomen ter voorbereiding op de operationele overgang van SAPB naar Centric. Daarnaast hebben de NUB's toegezien op het maken van goede afspraken in een nieuwe pensioenuitvoeringsovereenkomst met de nieuwe pensioenuitvoerder Centric. Ten slotte is ook toegezien op twee afzonderlijke uitbestedingstrajecten die onder verantwoordelijkheid van de stuurgroep transitie zijn doorlopen: die voor adviserend actuaris en compliance officer.

Bijzondere aandacht is in 2017 uitgegaan naar de status van 282 dossiers, waarvan in 2016 een verschil is geconstateerd tussen de basisadministratie (Maia) en de uitkeringsadministratie (Mira) bij SAPB. Als gevolg hiervan is afhankelijk van de situatie gedurende een periode te veel (207 dossiers) of te weinig (75 dossiers) uitgekeerd aan de gerechtigden. Het in 2017 lopende terugvorderings- en nabetalingsproces is door de NUB's nauwlettend gevolgd.

⁷ De uitbesteding van werkzaamheden valt onder de portefeuille waarvoor ze worden verricht. Het risicomangement van de uitbesteding valt onder de portefeuille risicobeheer. Bijvoorbeeld, de evaluatie van het vermogensbeheer gebeurt door de portefeuillehouders vermogensbeheer, maar de toetsing van de daarmee samenhangende risico's gebeurt door risicobeheer.

⁸ De vacature blijft staan en wordt meegenomen in de evaluatie van de verfijning van het omgekeerd gemengd model in Q3 2018. De vacature wordt tijdelijk ingevuld door de andere NUB's.

Daarnaast zijn de 14 lopende terugvorderingen van voor 2017 vanuit de SUAG (Status Uitkering Arbeids-geschiktheid) dossiers door de NUB's nauwlettend gevolgd.

Zowel per 1 januari 2017 als per 1 januari 2018 verkeerde het fonds in een situatie van tekort. De beleids-dekkingsgraad per 1 januari 2017 bedroeg 98,2 % en die per 1 januari 2018 106,8 %. Door de situatie per 1 januari 2017 moest het fonds voor 1 april 2017 een geactualiseerd herstelplan indienen. De NUB's hebben er op toegezien dat dit tijdig en juist is gebeurd. In dit herstelplan heeft het bestuur aangetoond dat het fonds op basis van het huidige beleid zonder aanvullende maatregelen binnen de wettelijke hersteltermijn in staat is om de situatie van tekort weg te werken.

De NUB's hebben er verder op toegezien dat het fonds de jaarlijks haalbaarheidstoets tijdig (voor 1 juli 2017) en juist bij DNB heeft ingediend.

§ 2.4.2 Beleggingscommissie

In 2017 is in de beleggingscommissie de werkwijze voor de NUB's aangepast naar de rol van intern toezicht-houder en als raadgever voor de UB vermogensbeheer, vooruitlopend op de definitieve invulling via de portefeuillestructuur.

De toezichthoudende rol heeft zich geconcentreerd op het Plan van Aanpak activiteiten vermogensbeheer 2017 dat eind 2016 is gestart. In dit ambitieuze plan, dat ook doorloopt in 2018, zijn veel onderdelen van de invulling en uitbesteding van het beleggingsproces opgenomen, teneinde de volledige beleggingscyclus te optimaliseren.

Het toezicht en advies zat vooral op voortgang en kwalitatieve uitwerking van de activiteiten uit het Plan van Aanpak. In het algemeen kan vastgesteld worden dat de meeste activiteiten zeer voortvarend zijn gestart en de NUB's toegezien hebben op de voortgang. Veel activiteiten hebben conform planning een vervolg in 2018. Er is er veel voortgang geboekt in kwaliteitsverbetering van het beleggingsproces.

De belangrijkste processen die doorlopen zijn:

- Aanstellen van een Fiduciair Adviseur, waarmee uitvoering en advies zijn ontkoppeld;
- Evaluatie van de renteafdekking en selectie van een beheerder voor de matching portefeuille;
- Evaluatie van de tactische asset allocatie (TAA) en besluit tot beëindiging van TAA;
- Evaluatie van beleggingscategorieën en uitvoeren van een portefeuille constructie studie;
- Evalueren en aanpassen van diverse onderdelen van het beleggingsbeleid, waaronder securities lending, valutabeleid, inflatierisico, herbalancering, etc.;
- Opstellen van een managersselectie- en monitoringbeleid;
- Opstellen ALM proces;
- Invulling rol Custodian en selectie en beoordeling nieuwe Custodian.

Gedurende het jaar en met de druk van dit hele verbeteringsproces hebben de NUB's vooral ook toegezien op de beheersing van het uit te voeren beleggingsplan 2017, de operationele beheersing van het proces en de vermogensbeheerders en de beheersing van de beleggingsrisico's. We hebben vast kunnen stellen dat dit goed verlopen is.

Tenslotte heeft DNB in juli 2017 ook een onderzoek uitgevoerd naar de beleggingen en het risicobeheer bij Pensioenfonds Meubel. Dit on-site beleggingsonderzoek heeft de nodige inspanningen gevraagd. De NUB's deelden de serieuze bevindingen van DNB over het beleggingsproces en de beheersing van de risico's in de beleggingscyclus. Zij komen in belangrijke mate overeen met de eigen inzichten van de NUB's die qua aanpak al in de planning van het bestuur stonden. De begeleiding en implementatie van deze veranderingen loopt door in 2018, waarbij de NUB's nauwlettend toezien op de voortgang.

§ 2.4.3 Communicatiecommissie

De NUB's constateren dat in 2017 op een goede wijze uitvoering is gegeven aan het communicatiebeleid. Alle activiteiten uit het tactisch jaarplan 2017 zijn op een kwalitatieve manier uitgevoerd.

De wettelijke communicatie is uitgevoerd. De UPO's van zowel deelnemers als slapers zijn in 2017 digitaal aangeboden. Aandacht vraagt nog de wettelijke termijnen voor start- en stopbrieven. Dit heeft vooral te maken met de tijdige gegevensaanlevering van werkgevers. Dit punt heeft (in het op te zetten nalevingstraject met de nieuwe pensioenuitvoerder Centric) de aandacht. De NUB's constateren dat Pensioenfonds Meubel aandacht besteedt aan een evenwichtige wijze van communiceren over financiële verwachtingen van het fonds.

Pensioenfonds Meubel ondersteunt haar deelnemers d.m.v. de 'Op Koersmodule' op de website om inzicht te krijgen in hoeverre de actuele pensioenopbouw past bij de verwachtingen omtrent het op te bouwen pensioen.

Er zijn verdere stappen gezet in de digitalisering van de communicatie d.m.v. implementatie van de pensioenplanner voor deelnemers in de 'Op Koersmodule', een online omgeving voor slapers, en de 'Customer Journey Uit Dienst'.

Veel inspanning is geleverd om deelnemers op deze digitale communicatie aan te sluiten. Hiertoe is in 2017 een campagne gevoerd om emailadressen van deelnemers te verzamelen, is het fonds aangesloten op Mijn Overheid en worden deelnemers d.m.v. campagnes en nieuwsberichten gestimuleerd de website te bezoeken en van de daar aangeboden instrumenten en informatie gebruik te maken. In de praktijk is dit weerbarstiger dan gehoopt (vastgelegd in KPI's). De NUB's zien dat voortdurend wordt geprobeerd om deze aansluiting beter te realiseren door de eigen middelen te evalueren en voortdurend te zoeken naar verbetering. Het fonds heeft een deelnemersonderzoek uitgevoerd om de attitude van deelnemers ten opzichte van de communicatie in beeld te brengen. Dit onderzoek bevestigt de digitale strategie die het fonds voert en is input geweest voor het nieuw op te stellen jaarplan 2018.

Verder is in 2017 de transitie van SAPB naar Centric voorbereid. Voor de portefeuille communicatie die is uitbesteed aan Bridgevest betekent dit dat er een goede afstemming tot stand moest komen tussen Bridgevest en de nieuwe uitvoerder Centric. Vanuit de stuurgroep transitie is er voor gezorgd dat deze afstemming tijdig en goed is gestart, zodat er per 1 januari 2018 ook op communicatie sprake is van een goede transitie naar Centric. De NUB's hebben er op toegezien dat hier de juiste stappen zijn gezet. De verwachting is dat de nieuwe samenwerking met Centric de verdere digitalisering van de communicatie ten goede zal komen.

§ 2.4.4 Risicocommissie

In 2017 werden twee belangrijke uitbestedingsprocessen doorlopen. Bij de selectie van een nieuwe pensioenuitvoerder en die van bestuursondersteuning werd erop toegezien dat het uitbestedingsbeleid werd gevolgd. Op basis van vooraf bepaalde criteria werden keuzes gemaakt. Bij de selectie van de pensioenuitvoerder werd in het kader van risicobeheersing WTW als adviseur ingezet. Voor pensioenuitvoering viel de keuze op Centric. Voor bestuursondersteuning op Montae. Beide processen zijn zorgvuldig en beheerst verlopen.

Na de keuze voor Centric werd de transitie van de pensioenadministratie voorbereid en uitgevoerd, met een uitloop naar 2018. Voor dit traject werd in het kader van risicobeheersing WTW als risicomanager ingezet. Tijdens het transitietraject werden met grote regelmaat risicorapportages beoordeeld door de risicomanager en de door het bestuur ingestelde stuurgroep. Er is veel aandacht geschonken aan datakwaliteit, ook voorafgaand aan de datatransitie. Dit proces verliep beheerst en zorgvuldig en was voorzien van fall back scenario's. Hiervan hoefde overigens geen gebruik gemaakt te worden.

De overeenkomsten met Centric kwamen tot stand na een zorgvuldige juridische toetsing.

Naast bovenstaande processen werd ook invulling gegeven aan en toezicht gehouden op uitvoering van overige risicomanagement processen:

- De jaarlijkse risk-control-cyclus werd doorlopen;
- SLA-rapportages werden besproken en beoordeeld;
- Financiële rapportages/kosten realisatie rapportages werden besproken en beoordeeld;
- Incassorapportages werden besproken en beoordeeld;
- Klachtenrapportages werden besproken en beoordeeld;
- De uitvoerend bestuurder voerde met regelmaat operationeel overleg met de uitvoeringsorganisatie Syntrus Achmea;
- Onderzoek en aanpak handhavingsrisico werd voortgezet;
- Evaluatie van uitbestedingspartijen vond plaats;
- Er werd nieuw IT beleid vastgesteld;
- In het kader van IORP II werd invulling van de risicofunctie volgens 3LoD voorbereid. Invulling vindt plaats in 2018;
- I.v.m. ingang AVG per 25 mei 2018 werd tijdig aangevangen met het AVG compliant maken van het fonds, waarbij het zwaartepunt in 2018 ligt.

Invulling van de risicoparagraaf bij beleidsbesluiten vindt nadrukkelijk en meer consequent plaats. Gebleken is dat de vertaling hiervan naar Risicomaat en hiermee het onderhoud van Risicomaat voor verbetering vatbaar is. Opschoning en update van Risicomaat is in het risicojaarplan 2018 geagendeerd en wordt nadrukkelijk gevolgd.

Het jaarwerkproces 2017 is zorgvuldig en beheerst verlopen.

OVER HET PENSIOENFONDS

Naam en vestigingsplaats

Het pensioenfonds is opgericht in 1954 door werkgevers- en werknemersorganisaties in de bedrijfstak Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven en statutair gevestigd in Amsterdam. In 1998 werd het pensioenfonds uitgebreid met de sector Tentoonstellingsbouw. In 2002 werd het pensioenfonds opnieuw uitgebreid, nu met de sector Orgelbouwbedrijven.

Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Amsterdam onder nummer 41199580. De laatste statutenwijziging vond plaats op 9 mei 2018. Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Onderlinge verhoudingen van sociale partners en het bestuur van het fonds

Het is aan sociale partners om de inhoud van de pensioenregeling te bepalen. Het bestuur toetst deze pensioenregeling en ziet toe op de uitvoering van deze regeling aan de hand van onderstaande beginselen:

- Solidariteit als basis van de pensioenregeling (inclusief risicotoedeling);
- Collectiviteit mits evenwichtig naar verschillende groepen;
- Toekomstbestendigheid;
- Voorwaardelijke toeslagambitie;
- Gezonde financiële positie van het fonds;
- Transparante communicatie (vertaald naar onderscheiden groepen op collectief en individueel niveau);
- Deskundig, representatief en integer bestuur;
- Integere en transparante bedrijfsvoering;
- Verantwoording afleggen naar stakeholders en toezichthouders.

Kort gezegd komt het erop neer dat sociale partners de inhoud van de pensioenregeling bepalen, terwijl het pensioenfonds zorgt voor de uitvoering daarvan.

Solidariteit

De pensioenregeling van het fonds is gebaseerd op solidariteit. Dit komt onder andere tot uitdrukking in het hanteren van een voor iedere deelnemer gelijk premiepercentage. Het uitgangspunt is dat alle werknemers vallend onder de verplichtstelling van het fonds ook deelnemen aan de pensioenregeling van het fonds. Alleen op deze wijze kunnen collectieve bedrijfstakbrede en op solidariteit gebaseerde pensioenregelingen mogelijk gemaakt en in stand gehouden worden. Het bestuur hanteert daarom een strikt dispensatiebeleid. Zou er onbeperkte keuzevrijheid bestaan, dan bestaat het gevaar dat 'goede' risico's zich van het fonds afwenden. Een ruimer gebruik van de bevoegdheid tot het verlenen van onverplichte vrijstelling gaat ten koste van de solidariteit.

Samenwerkende organisaties

De volgende organisaties dragen leden voor het bestuur en/of het verantwoordingsorgaan aan:

- Koninklijke CBM (Centrale Bond van Meubelfabrikanten)
Westerhoutpark 10
2012 JM Haarlem
Telefoonnummer: 023 - 515 88 00
- FNV
Hertogswetering 159
3543 AS Utrecht
Telefoonnummer: 088-3680368
- CNV Vakmensen
Tiberdreef 4
3561 GG Utrecht
Telefoonnummer: 030 - 7511007
- CLC Vecta (voorheen Centrum voor Live Communication)
De Corridor 10F
3621 ZB Breukelen
Telefoonnummer: 0346 - 352 444
- VON (Orgelbouwbedrijven in Nederland) p/a CBM
Westerhoutpark 10
2012 JM Haarlem

Externe partijen

Het pensioenfonds is vanwege nieuwe inzichten op het gebied van marktconformiteit en veranderde wet- en regelgeving overgegaan tot het sluiten van nieuwe contracten met externe partijen. Hierbij is tevens gekoerst op een aangescherpte aansprakelijkstelling en tariefstelling. Onderstaand is de stand per 31 december 2017 weergegeven:

Uitvoeringsorganisatie pensioenbeheer

Het bestuur heeft het pensioenbeheer opgedragen aan Centric Pension and Insurance Solutions B.V. (hierna: Centric). In een dienstverleningsovereenkomst zijn de specifieke werkzaamheden die Centric verricht voor het pensioenfonds vastgelegd, onder te verdelen in de hoofdcategorieën werkgevers, deelnemers, gerechtigden, financiële administratie en verslaglegging en aanvullende verzekeringen (onder andere ANW hiaat en WIA excedent).

Het bepaalde in deze overeenkomst dient als kader voor de werkzaamheden die Centric voor het pensioenfonds uitvoert. Binnen deze kaders heeft het pensioenfonds een nadere invulling gegeven aan de wijze waarop de werkzaamheden worden uitgevoerd en de beleidslijnen waarbinnen dit dient te gebeuren. Ook heeft het bestuur aan Centric specifieke bevoegdheden verleend bijvoorbeeld bij de uitvoering van het pensioenreglement. Deze besluiten zijn vastgelegd in de verslagen van de vergadering van het bestuur.

Vermogensbeheer

Het bestuur heeft het vermogensbeheer - op de hypotheek- en vastgoedportefeuilles na - opgedragen aan SEI Investments (Europe) Limited te Londen.

Beleggingen in hypotheek en vastgoed vindt plaats door middel van participaties in beleggingsfondsen van Syntrus Achmea Real Estate & Finance (SARE&F). SEI Investments treedt op als vermogensbeheerder (met uitzondering van vastgoed en hypotheek). De overige beleggingen vinden plaats door middel van participaties in beleggingsfondsen van SEI.

De monitoring van de fiduciaire manager is neergelegd bij Institutional Trust Services (ITS) te Leusden. Deze treedt op als investment administrator en rapporteert aan de beleggingscommissie.

Het bestuur heeft BlackRock aangesteld als fiduciair adviseur. De fiduciair adviseur heeft voornamelijk een adviserende rol op strategisch gebied en verzorgt periodiek de balansrapportage van het pensioenfonds.

Adviserend actuaris

De adviserend actuaris verzorgt alle adviezen op actuariel gebied. Hij vervaardigt jaarlijks een Actuariel Rapport, waarin de financiële positie en de ontwikkeling daarvan centraal staan. Daarnaast verzorgt hij de toereikendheidstoets waarop de waarmerkend actuaris zijn oordeel baseert. Andere elementen zijn de continuïteitsanalyse, evaluatie van het herstelplan en de consistentietoets. Met ingang van 10 oktober 2017 is D. Panneman van Sprenkels & Verschuren aangesteld als adviserend actuaris.

Externe adviseurs

Beleggingsadviseur

De beleggingsadviseur heeft als taak zorg te dragen voor een tijdige, juiste en volledige samenstelling van het beleggingsplan inclusief normportefeuille. Voorts verleent zij tussentijds ook adviezen aan het bestuur c.q. de beleggingscommissie.

In het verslagjaar was mevrouw N. Houwaart, verbonden aan Montae, als beleidsadviseur beleggingen werkzaam.

Beleidsadvies

Op pensioengebied wordt het bestuur in de eerste plaats geadviseerd door Montae Bestuurscentrum B.V.. Tevens maakt het pensioenfonds gebruik van Centric voor verslaggevingstechnische werkzaamheden. In voorkomende gevallen vraagt het bestuur advies aan andere gespecialiseerde functionarissen.

Waarmerkend actuaris

De waarmerkend actuaris onderzoekt jaarlijks in hoeverre het pensioenfonds voldoet aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Onder het onderzoek vallen:

- Een toets of de technische voorzieningen, het minimaal vereist vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- Een toets op de kostendekkendheid van de feitelijke premie;
- Een oordeel of het beleggingsbeleid voldoende is afgestemd op de prudent-person regel;
- Een oordeel, gemeten naar de wettelijke maatstaf, over de vermogenspositie van het fonds.

Mevrouw K. Kusters, verbonden aan Mercer Nederland B.V., heeft als waarmerkend actuaris dit onderzoek voor het boekjaar 2017 uitgevoerd.

Onafhankelijke accountant

De onafhankelijke accountant controleert jaarlijks de onder verantwoordelijkheid van het bestuur opgestelde jaarrekening. Hij doet dit overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen wordt de controle zodanig uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Verder geeft de onafhankelijke accountant een assurance rapport af dat het pensioenfonds tijdig een normportefeuille heeft vastgesteld en controleert hij het feitelijk rendement van de gekozen normportefeuille.

De heer J.C. van Kleef RA van KPMG Accountants N.V., gevestigd te Utrecht, heeft als onafhankelijke accountant deze controle voor het boekjaar 2017 uitgevoerd.

Compliance officer

Het bestuur heeft een gedragscode vastgesteld. De door het bestuur benoemde compliance officer heeft tot taak toe te zien op de naleving van deze code en heeft toegang tot alle geledingen binnen het pensioenfonds.

De heer mr. P. de Koning van Willis Towers Watson is in 2017 de compliance officer c.q. vertrouwenspersoon van het pensioenfonds geweest.

Het bestuur

Het bestuursmodel

Het pensioenfonds hanteert het omgekeerd gemengd bestuursmodel. In dit model is er een duidelijke scheiding tussen de inhoud (vast te stellen door sociale partners), de uitvoering (door de uitvoerende bestuursleden) en het toezicht waarin de pariteit vertegenwoordigd is (de niet uitvoerende bestuursleden).

Er is sprake van één orgaan waarin de verantwoording en medezeggenschap is ondergebracht, zijnde het verantwoordingsorgaan. De pariteit is in dit model gewaarborgd door de vertegenwoordiging van de geledingen in het intern toezicht. De regie ligt bij de pariteit.

Sociale partners

Sociale partners bepalen de inhoud van de pensioenovereenkomst (voorheen: de pensioentoezegging). Zij dragen ook de niet uitvoerende bestuursleden (met uitzondering van de onafhankelijke voorzitter) voor.

De betrokken sociale partners (werkgevers en werknemers) zijn:

- Koninklijke CBM (meubelindustrie en interieurbouw);
- CLC Vecta (tentoonstellingsbouw);
- VON (vereniging van orgelbouwers in Nederland);
- FNV;
- CNV Vakmensen.

Samenstelling bestuur

Het bestuur is op 31 december 2017 als volgt samengesteld:

Naam	Geboorte- jaar	Functie	Vertegen- woordiging	Lid sinds	Einde zittingsduur
Mw. P.A. de Bruijn - Nootboom	1960	Onafhankelijk voorzitter	Geen	01-07-2017	01-07-2021
De heer P. Priester	1964	Uitvoerend bestuurder	Geen	01-07-2014	01-07-2020
De heer R.G.A. van Dijk	1978	Uitvoerend bestuurder	Geen	01-07-2014	01-07-2018
De heer S.M.J. Custers	1954	Niet-uitvoerend bestuurder	Werknemer	01-07-2014	01-07-2020
De heer H.J. Wuijten	1956	Niet-uitvoerend bestuurder	Werknemer	01-07-2017	01-07-2021
De heer L.C.M. Leisink	1960	Niet-uitvoerend bestuurder	Pensioen- gerechtigden	01-07-2014	01-07-2018
De heer D.A. Roodenrijs	1960	Niet-uitvoerend bestuurder	Werkgever	11-07-2016	11-07-2020
De heer P.W. de Geus	1963	Niet-uitvoerend bestuurder	Werkgever	23-05-2017	01-07-2021
Vacature		Niet-uitvoerend bestuurder	Werkgever		

Aan het begin van 2017 waren er twee vacatures in het bestuur. In mei 2017 is de heer P.W. de Geus toegetreden tot het bestuur als niet-uitvoerend bestuurder met aandachtsgebied beleggingen. De andere positie is nog vacant. Het bestuur spant zich in om ook deze vacature te vervullen.

Herbenoemingen

Mevrouw P.A. de Bruijn - Nootboom en de heer H.J. Wuijten zijn op 1 juli 2017 voor een termijn van vier jaar herbenoemd binnen het bestuur.

Het pensioenfonds kent statutair geen plaatsvervangende bestuursleden.

Niet uitvoerende bestuursleden (NUB's)

De vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersleden worden voorgedragen door de werkgevers- en werknemersorganisaties. De vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden wordt door het bestuur benoemd op voordracht van de vertegenwoordigers van de pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan. De onafhankelijk voorzitter wordt benoemd en ontslagen door de niet-uitvoerende bestuursleden. De onafhankelijk voorzitter is geen vertegenwoordiger van de belanghebbenden bij het fonds.

Uitvoerende bestuursleden (UB's)

De uitvoerende bestuursleden worden benoemd door de niet uitvoerende bestuursleden. Een uitvoerend bestuurslid kan worden ontslagen door de niet uitvoerende bestuursleden, na het horen van het desbetreffende lid en het tweede uitvoerende bestuurslid.

Benoeming vindt plaats op basis van het voor het desbetreffende bestuurslid geldende functieprofiel en na goedkeuring door DNB.

Stemmen

Het bestuurslid dat is benoemd door de vakorganisatie FNV, heeft 4/3 stemmen. Het bestuurslid dat is benoemd door de vakorganisatie CNV Vakmensen, heeft 2/3 stemmen. Alle overige bestuursleden hebben één stem.

Bij de voordracht en/of de benoeming zijn diversiteit in de samenstelling naar leeftijd en geslacht en complementariteit in geschiktheid belangrijke uitgangspunten. Geschiktheid gaat daarbij voor diversiteit. Bestuursleden worden voor de duur van vier jaar benoemd en treden af volgens een door het bestuur opgesteld rooster van aftreden. De afgetreden bestuursleden zijn onmiddellijk te herbenoemen. Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd, tenzij herbenoeming voor meer dan twee keer noodzakelijk is ter waarborging van de continuïteit in het bestuur. Bij het zoeken naar een nieuwe kandidaat bestuurder maakt het pensioenfonds gebruik van profielschetsen per bestuursfunctie.

Het bestuur stelt zich bij het uitoefenen van haar taak onafhankelijk op en zorgt dat het fonds uitsluitend handelt ten behoeve van al haar belanghebbenden. Het bestuur inventariseert daartoe jaarlijks de (neven) functies van de bestuurs- en commissieleden. Hierover wordt gerapporteerd in het jaarverslag van het fonds en op de website. De taken en bevoegdheden van het bestuur zijn bepaald in de statuten en het bestuursreglement van het fonds. Het bestuur heeft in de statuten vastgelegd langs welke procedure bestuursleden kunnen worden benoemd, geschorst of ontslagen.

Vergaderdata, studiedagen en overige bijeenkomsten

Het bestuur heeft in 2017 acht keer vergaderd. Daarnaast kwam het bestuur in wisselende samenstellingen in commissie- en werkgroepvergaderingen bijeen en vond er telefonisch overleg door middel van conference calls plaats. Voorts waren er door het jaar heen talrijke informele contactmomenten.

Voorts heeft het bestuur in 2017 thema- en opleidingsdagen gehouden die gewijd zijn aan diverse onderwerpen alsmede een zelfevaluatie.

Bestuurlijke commissies

Het bestuur maakte in 2017 gebruik van permanente commissies dan wel tijdelijke werkgroepen voor de voorbereiding en advisering van nader bepaalde aandachtsgebieden. Het fonds kende in 2017 daarvoor de volgende commissies:

- Agendacommissie
- Pensioencommissie
- Beleggingscommissie
- Risicocommissie
- Communicatiecommissie
- (Onafhankelijke) auditcommissie

Het bestuur kan besluiten dat externe deskundigen deel uitmaken van een commissie.

Afhankelijk van het onderwerp kan het bestuur een (tijdelijke) werkgroep instellen die een besluit voor het bestuur voorbereidt. Deze werkgroep kan zich laten bijstaan door externe deskundigen.

Het fonds kende in dit kader in 2017 de volgende (tijdelijke) werkgroepen:

- Werkgroep Transitie
Deze werkgroep hield zich bezig met het transitietraject naar een andere pensioenuitvoerder.
- Werkgroep Beloningsbeleid
Deze werkgroep hield zich bezig met een herijking van het beloningsbeleid.
- Werkgroep Helder pensioenreglement
Deze werkgroep hield zich bezig met het opstellen van een helder en duidelijk leesbaar reglement.

Daarnaast kent het pensioenfonds het zogenoemde Breed beraad. Dit is een platform dat met name bedoeld is om op periodieke basis tussen alle belanghebbenden van het pensioenfonds informatie uit te wisselen over alle lopende pensioengerelateerde zaken.

Agendacommissie

De agendacommissie heeft een schakel- en regiefunctie. De agendacommissie is belast met het bewaken en inbrengen van in het bijzonder paritair relevante onderwerpen en het agenderen c.q. de timing van deze onderwerpen in de bestuursvergadering. De commissie kwam in 2017 zes maal bijeen.

De agendacommissie bestaat uit:

- De onafhankelijk voorzitter (is voorzitter van de commissie);
- Een niet-uitvoerend bestuurslid; de loco-voorzitter (deelname rouleert jaarlijks tussen het werkgeverslid en het werknemerslid);
- Een uitvoerend bestuurslid (deelname rouleert jaarlijks tussen beide uitvoerende bestuursleden).

Pensioencommissie

De pensioencommissie behandelt individuele dossiers van werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden, uitleg over de werkingssfeer en verplichtstellingsaangelegenheden. De commissie kwam in 2017 zeven maal bijeen.

Individuele voorleggers gaan altijd naar de pensioencommissie. Ingeval sprake is van (dreigende) precedentwerking wordt de individuele voorlegger behandeld door het gehele bestuur. De pensioencommissie adviseert het bestuur onder andere over pensioenbeleid en wetgeving

De pensioencommissie bestaat uit:

- Een uitvoerend bestuurslid met profiel vermogensbeheer (voorzitter van de commissie);
- Twee niet uitvoerende bestuursleden (een vanuit de werkgeversgeleding en een van uit de werknemersgeleding).

Beleggingscommissie

De commissie adviseert het bestuur over:

- De uitvoering van het balans- en beleggingsbeleid van het fonds;
- De voorbereiding van het jaarlijks beleggingsplan;
- De financiële risico's binnen vastgestelde kaders.

Daarnaast rapporteert de beleggingscommissie over het balans- en beleggingsbeleid aan het bestuur en zorgt voor het monitoren hierop.

De beleggingscommissie kwam in 2017 tien maal bijeen. Tevens werden er conference calls gehouden naar aanleiding van plotseling dreigende situaties in de financiële wereld.

De beleggingscommissie bestaat uit:

- Een uitvoerend bestuurslid met profiel vermogensbeheer (voorzitter van de commissie).
- Twee niet uitvoerende bestuursleden (een vanuit de werkgeversgeleding en een vanuit de werknemersgeleding).

De beleggingscommissie laat zich adviseren door een externe onafhankelijke beleggingsadviseur.

Risicocommissie

De risicocommissie richt zich op de advisering van het bestuur ten aanzien van integraal risicomanagement.

De risicocommissie monitort de risico's en geeft hierover een terugkoppeling aan het bestuur. Daarnaast adviseert de risicocommissie het bestuur over de wijze van monitoring van de risico's. De risicocommissie adviseert het bestuur over de herijking van het risicobeleid van het fonds.

De risicocommissie ziet toe op een efficiënte uitvoering van het jaarwerkproces en brengt hierover verslag uit naar het bestuur. De risicocommissie ziet daarnaast toe op de uitputting van de begroting van de uitbesteding van de pensioenadministratie- en uitvoering van het fonds. De risicocommissie evalueert periodiek de uitbesteding van het fonds en adviseert het bestuur ter zake.

De risicocommissie kwam in 2017 tien keer bijeen. Daarnaast werden door de uitvoerend bestuurder operationele overleggen gevoerd met de diverse uitbestedingspartijen.

De risicocommissie bestaat uit:

- Een uitvoerend bestuurslid met profiel integraal risicomanagement (voorzitter van de commissie).
- Twee niet uitvoerende bestuursleden (een vanuit de werkgeversgeleding en een van uit de werknemersgeleding).

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie adviseert het bestuur over het communicatie jaarplan en het communicatiebeleidsplan. Daarnaast adviseert de communicatiecommissie het bestuur over communicatie- uitingen met (gewezen) deelnemers, overige aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden, werkgevers en overige belanghebbenden bij het fonds.

De communicatiecommissie kwam in 2017 zeven keer bijeen. Daarnaast werden door de uitvoerend bestuurder operationele overleggen gevoerd met de diverse uitbestedingspartijen.

De communicatiecommissie bestaat uit:

- Een uitvoerend bestuurslid profiel integraal risicomanagement (voorzitter van de commissie).
- Twee niet uitvoerende bestuursleden (een vanuit de werkgeversgeleding en de vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden).

Met ingang van 1 januari 2018 zijn bovengenoemde bestuurlijke commissies opgeheven. Daarvoor in de plaats wordt er gewerkt met portefeuilles die door portefeuillehouders worden bediend. Zoals ook in hoofdstuk 'Governance' in dit bestuursverslag is beschreven.

Onafhankelijke auditcommissie

De niet uitvoerende bestuursleden hebben daarnaast een auditcommissie bedrijfseconomische aspecten en risicobeheer ingesteld.

Deze onafhankelijke auditcommissie fungeert als sparringpartner van het niet uitvoerend deel van het bestuur bij het toezicht op:

- a) De risicobeheersing;
- b) Het beleggingsbeleid;
- c) De financiële informatieverstopping door het fonds.

In het kader van de risicobeheersing ziet de auditcommissie er in het bijzonder op toe dat:

- Het bestuur een cultuur bevordert en borgt waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is;
- Het bestuur ervoor zorgt dat het integrale risicomanagement adequaat georganiseerd is;
- Het bestuur expliciet rekening houdt met risico's en risicobeheersing bij het bepalen van het beleid en het nemen van het besluiten en deze risicoafweging expliciet vastlegt.

In het kader van het beleggingsbeleid ziet de auditcommissie er in het bijzonder op toe dat:

- Het bestuur zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vastlegt en ervoor zorgt dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden;
- Het bestuur bij het bepalen van het beleid rekening houdt met de verplichtingen die het fonds is aangegaan en met zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van de belanghebbenden om te zorgen voor een optimaal rendement bij een aanvaardbaar risico;
- Het bestuur ervoor zorgt dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen.

In het kader van de financiële informatieverstopping heeft de auditcommissie de taak de kwaliteit van de jaarrekening te beoordelen.

De niet uitvoerende bestuursleden kunnen ook andere taken aan de auditcommissie opdragen, die betrekking hebben op het intern toezicht.

De auditcommissie adviseert over zijn bevindingen aan de niet uitvoerende bestuursleden. De auditcommissie en het niet uitvoerende deel van het bestuur komen ten minste drie keer per jaar in vergadering bijeen. De onafhankelijke voorzitter van het bestuur is de voorzitter van dit overleg.

De auditcommissie bestaat per 31 december 2017 uit drie onafhankelijke externe deskundigen:

Drs H.L. Kirchner, voorzitter
Drs B.N. Smith en
Drs L.A. van Eerden.

Het lidmaatschap van de auditcommissie eindigt na maximaal vier jaar. Hij kan maximaal twee keer voor telkens vier jaar worden herbenoemd.

De auditcommissie kwam in 2017 vier keer bijeen.

Intern toezicht

Het intern toezicht is in het omgekeerd gemengd model belegd bij het niet-uitvoerend deel van het bestuur. De niet-uitvoerende bestuursleden houden toezicht op:

- a. De uitvoering van het beleid van het bestuur;
- b. De algemene gang van zaken in het fonds;
- c. Adequate risicobeheersing door het bestuur;
- d. Evenwichtige belangenafweging door het bestuur.

Verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan is de verantwoording en medezeggenschap belegd. In het verantwoordingsorgaan zijn de deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgevers vertegenwoordigd.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 12 leden, waarvan:

- 4 namens de deelnemers;
- 4 namens de pensioengerechtigden; en
- 4 namens de werkgevers.

Het verantwoordingsorgaan bestaat per 31 december 2017 uit de volgende leden:

Leden	Geboortjaar	Functie	Organisaties	Vertegenwoordiger
Vacature			CBM	Werkgever
De heer E. Winkel	1971		VON	Werkgever
De heer C.J.P. Zwetsloot	1962	secretaris	CBM	Werkgever
Vacature			CBM	Werkgever
De heer A.M.J. Snepvangers	1952		FNV	Werknemer
De heer D.J.L. Jansen	1974	plv. secretaris	FNV	Werknemer
De heer H.J.M. Ter Meer	1950		FNV	Werknemer
De heer H. de Groot	1949		CNV Vakmensen	Werknemer
De heer M.J. Wijlens	1951			Gepensioneerde
De heer D. van de Kamp	1944	voorzitter		Gepensioneerde
De heer J.I. de Smit	1950			Gepensioneerde
De heer J. Boester	1947			Gepensioneerde

De heren Koop en Brautigam zijn op 7 juni 2017 afgetreden als lid van het verantwoordingsorgaan.

De leden namens de deelnemers en werkgevers worden benoemd door de werknemers- en werkgeversorganisaties. De leden namens de pensioengerechtigden worden door middel van verkiezingen gekozen.

De leden van het verantwoordingsorgaan treden eens in de vier jaar af volgens een rooster van aftreden. De aftredende leden van het verantwoordingsorgaan zijn terstond herbenoembaar, tenzij er verkiezingen worden gehouden. Het verantwoordingsorgaan bepaalt hoe vaak een lid kan worden herbenoemd. Bij een tussentijdse vacature in een geleding waarvoor geen verkiezing is gehouden, verzoekt het bestuur de vereniging die het afgetreden lid heeft benoemd, zo spoedig mogelijk een opvolger te benoemen. Alle leden zijn benoemd tot 1 juli 2018.

Het bestuur heeft de inrichting (onder meer samenstelling en stemverhouding), de taken en de bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan vastgelegd in de statuten van het fonds. Het bestuur heeft een reglement voor het verantwoordingsorgaan opgesteld en gepubliceerd op de website van het fonds.

Voor de verkiezingen van de pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan is een verkiezingsreglement opgesteld. Het verkiezingsreglement maakt onderdeel uit van het reglement van het verantwoordingsorgaan.

De belangrijkste taak van het verantwoordingsorgaan is het geven van een oordeel over het handelen van het bestuur ten aanzien van het beleid, het toekomstige beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks schriftelijk zijn oordeel.

Het verantwoordingsorgaan baseert zijn oordeel op het jaarverslag van het fonds, de jaarrekening en overige informatie. Het oordeel van het verantwoordingsorgaan tezamen met de schriftelijke reactie van het bestuur is onderdeel van de jaarverslagcyclus.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan verschillende adviestaken. Het bestuur stelt het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over elk voorgenomen besluit over:

- a. Het beleid inzake beloningen;
- b. De vorm en inrichting van het intern toezicht;
- c. De profielschets voor de leden van het bestuur;
- d. Het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- e. Het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- f. Het wijzigen van het reglement van het verantwoordingsorgaan (bovenwettelijk);
- g. Het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid (bovenwettelijk);
- h. Vermindering van de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten (bovenwettelijk);
- i. Gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het fonds;
- j. Liquidatie, fusie of splitsing van het fonds; en
- k. Het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsreglement;
- l. De samenstelling van de feitelijke premie en de premiecomponenten.

De geschillencommissie

Binnen Syntrus Achmea Pensioenbeheer bestaat een gezamenlijke klachten- en geschillencommissie waarbij verschillende pensioenfondsen zijn aangesloten. Het bestuur heeft begin 2011 besloten deel te nemen aan deze gezamenlijke commissie en ging akkoord met de door de administrateur voorgestelde benoeming van de groep van zes personen waaruit deze commissie is samengesteld. Het bestuur ging tevens akkoord met de genoemde afspraken en vergoedingsregeling voor de leden van de gezamenlijke commissie en voor de administrateur. Deze commissie (in dezelfde samenstelling) is gehandhaafd na de beëindiging van het contract met Syntrus Achmea.

Het bestuur verleende aan de geschillencommissie de bevoegdheid tot de behandeling van geschillen met de primaire doelgroep, bestaande uit de deelnemer, de gewezen deelnemer, de aanspraakgerechtigde of de pensioengerechtigde alsmede met de werkgever, met uitzondering van vrijstellingskwesties. Het bestuur stemde tevens in met de werkwijze dat in een voorkomend geschil de secretaris van de gezamenlijke geschillencommissie uit de pool van commissieleden een commissie samenstelt van drie personen en aangeeft wie als voorzitter optreedt.

Van een geschil is sprake als een belanghebbende zich niet kan verenigen met een inhoudelijk (uitsluitend) jegens hem genomen besluit van het bestuur van het pensioenfonds.

Een geschil wordt in eerste instantie door de uitvoerder in behandeling genomen. Indien de klacht of bezwaar in stand blijft, wordt de pensioencommissie c.q. het bestuur ingeschakeld. Daarna is het aldus mogelijk beroep in te stellen bij de geschillencommissie. Wanneer men het niet eens is met het niet bindende advies van de geschillencommissie, kan altijd de civiele rechter of de Ombudsman Pensioenen worden ingeschakeld.

Het bestuur beschouwt een beslissing van de gezamenlijke geschillencommissie als een niet bindend advies.

Begin 2017 deed zich één zaak voor die aan de gezamenlijke geschillencommissie moest worden voorgelegd. Het betrof hier de beëindiging van een WAO-uitkering met terugwerkende kracht als gevolg van door het UWV verstrekt informatie. Dit had gevolgen voor de deelneming in de pensioenregeling van het fonds.

De geschillencommissie wordt ondersteund door een secretaris, de heer A.G. Wentink, en bestaat op 31 december 2017 uit vier onafhankelijke leden:

Leden

Dhr. A.W. van Vliet

Dhr. N. Ruiter

Dhr. D.A.J. Kamp

Dhr. A.Th.M. van Hulst

Uitbesteding

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsprotocol. De belangrijkste overweging bij het opstellen van het protocol is dat aan de uitbesteding van werkzaamheden risico's zijn verbonden. Het bestuur van het pensioenfonds moet en wil zicht hebben op deze risico's van uitbesteding en wil zorgen voor een permanente beheersing van aan uitbesteding verbonden risico's. Het bestuur van het pensioenfonds achtte het daarom van belang dat op voorhand de criteria in een uitbestedingsprotocol werden vastgesteld die bij de selectie van de uitbestedingsrelaties gelden en dat de normen zijn vastgelegd die bij de bewaking van de kwaliteit van de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden gelden.

Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle structurele uitbestedingsrelaties.

Het proces van uitbesteding wordt betrokken in de risicoanalyse die het pensioenfonds uitvoert. Daarbij wordt in de risicoanalyse aan de afzonderlijk uitbestede bedrijfsprocessen of -activiteiten apart aandacht besteed. In de risicoanalyse is minstens opgenomen:

- Een beschrijving van de uit te besteden of uitbestede bedrijfsprocessen of -activiteiten;
- Een risico-inschatting dat de juiste keuze in de uitbestedingsrelatie wordt of is gemaakt;
- Een risicoanalyse van de financiële en niet-financiële risico's die verbonden zijn aan de specifieke uitbesteding.

Op basis van de risicoanalyse bepaalt het bestuur bij de jaarlijkse evaluatie en bij eventuele verlenging van het contract of uitbesteding van werkzaamheden (nog steeds) opportuun is: het bestuur bepaalt het effect van uitbesteding op de bedrijfsvoering alsmede welke (extra) beheersmaatregelen nodig zijn, zodat het pensioenfonds

'in control' is en blijft. Op basis van de risicoanalyse wordt een risicostrategie vastgesteld en de risicobereidheid bepaald. Voor risico's boven de tolerantiegrens heeft het bestuur een mitigatiestrategie: risico beperken, verzekeren, overdragen, beëindigen.

JAARREKENING

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven, statutair gevestigd te Amsterdam, de jaarrekening over boekjaar 2017 eindigend op 31 december 2017. In hoofdstuk Overige gegevens volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en van de accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

1 BALANS PER 31 DECEMBER

(na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(x €1.000)		2017	2016
ACTIVA			
Beleggingen voor risico fonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		240.359	244.236
Aandelen		1.105.173	1.015.879
Vastrentende waarden		1.595.957	1.477.741
Derivaten		170.826	195.998
Overige beleggingen		256.639	281.175
		<u>3.368.954</u>	<u>3.215.029</u>
Vorderingen en overlopende activa	(2)	4.376	6.529
Overige activa	(3)	4.452	4.651
		<u>3.377.782</u>	<u>3.226.209</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)	276.549	63.484
Technische voorziening voor risico fonds	(5)		
Technische voorziening		2.915.685	2.961.202
		<u>2.915.685</u>	<u>2.961.202</u>
Overige voorzieningen	(6)		
Spaarfonds gemoedsbezwaarden		1.118	1.092
Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)	(7)	4.318	4.688
Overige schulden en overlopende passiva	(8)	180.112	195.743
		<u>3.377.782</u>	<u>3.226.209</u>

(*) De nummering verwijst naar de toelichting

Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)		2017	2016
Actuele dekkingsgraad		109,5	102,1
Beleidsdekkingsgraad		106,8	98,2

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x €1.000)		2017	2016
BATEN			
Premiebijdragen voor risico fonds	(9)	63.015	88.026
<i>(van werkgevers en werknemers)</i>			
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(10)	173.052	320.049
Overige baten	(11)	236.164	417.129
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(12)	60.332	58.897
Pensioenuitvoeringskosten	(13)	6.516	6.582
Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds	(14)		
Pensioenopbouw		63.075	60.214
Rentetoevoeging		-6.469	-1.596
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-59.638	-57.876
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-1.511	18
Wijziging marktrente		-41.413	277.624
Wijziging actuariële uitgangspunten		4.385	25.192
Inkoop uit hoofde van VPL regeling		411	22.238
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen		-4.357	-8.581
		-45.517	317.233
Saldo overdrachten van rechten voor risico fonds	(15)	1.636	10
Overige lasten	(16)	132	157
		23.099	382.879
Saldo van baten en lasten		213.065	34.250

(*) De nummering verwijst naar de toelichting

Bestemming van het saldo van baten en lasten		2017	2016
(x €1.000)			
Algemene Reserve		213.382	-6.743
Reserve Pensioen risico		-317	40.993
		<u>213.065</u>	<u>34.250</u>

3 KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Bestemming van het saldo van baten en lasten (x €1.000)	2017	2016
Kasstroom uit pensioenactiviteiten	213.382	-6.743
Ontvangen premiebijdragen voor risico fonds	63.630	62.759
Betaalde waardeoverdrachten voor risico pensioenfonds	-2.382	-910
Ontvangen waardeoverdrachten voor risico fonds	910	859
Betaalde pensioenuitkeringen	-61.824	-57.430
Betaalde herverzekeringen	-105	-
Ontvangsten herverzekeringen	96	-
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-6.998	-5.746
Overige baten en lasten	-	-1.513
Ontvangen gelden uit hoofde van VPL	29	5.075
	-6.644	3.094
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangen inzake verkopen beleggingen	346.481	351.231
Betaald inzake aankopen beleggingen	-383.302	-406.255
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	49.902	40.831
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	6.277	8.186
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-12.913	-7.613
Diverse ontvangsten en uitgaven	-	9.054
	6.445	-4.566
Mutatie geldmiddelen	-199	-1.472
(x €1.000)	2017	2016
Geldmiddelen per 1 januari	4.651	6.123
Mutatie geldmiddelen	-199	-1.472
Geldmiddelen per 31 december	4.452	4.651

4 ALGEMENE TOELICHTING

Inleiding

Het doel van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41199580, statutair gevestigd te IJsselstein (hierna 'het fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in branche Meubelindustrie verplicht gestelde aangesloten werkgevers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota van het fonds. Het vestigingsadres van het fonds is Einsteinweg 12, 3404 LL te IJsselstein.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2017, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2017.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 13 juni 2018 de jaarrekening opgemaakt.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling

Schattingswijzigingen

Wijziging reserveringsmethodiek arbeidsongeschikte deelnemers

De schattingswijziging betreft een wijziging in de reserveringsmethodiek voor arbeidsongeschikte deelnemers. De voorziening werd bepaald op basis van de contante waarde van de toekomstig vrij te stellen premies. De voorziening wordt met ingang van 2017 bepaald op basis van de contante waarde van de in de toekomst op te bouwen aanspraken.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen, e.d. worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2017	31-12-2016
US Dollar	1,20	1,05
Britse Pond	0,89	0,85
Japanse Yen	135,28	123,02
Zwitserse Frank	1,17	1,07
Australische Dollar	1,54	1,46

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering. Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Reële waarde

De beleggingen van het fonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in indirect vastgoed worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten, vervolwaardering geschiedt tegen de reële waarde. De reële waarde wordt gebaseerd op taxatiewaarde. De taxaties worden verricht door onafhankelijke deskundigen. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord. De gehanteerde waarderingmethodiek door de beleggingsfondsen is als volgt. Elk kwartaal wordt circa 25% van de vastgoedportefeuille extern getaxeerd door een erkende taxateur conform de richtlijnen van de vermogensbeheerder. Deze richtlijnen sluiten aan bij de ROZ/IPD-index. Het overige deel van de portefeuille wordt per kwartaal gewaardeerd op basis van interne indexering. Deze is gebaseerd op externe taxaties per sector per kwartaal. Ten aanzien van de waardering per 31 december is voor de objecten die niet extern getaxeerd zijn, in het laatste kwartaal een update van de externe taxateur ontvangen.

Overige vermogensbestanddelen van het fonds worden gewaardeerd volgens algemeen aanvaarde verslaggevingsgrondslagen. De internationale beleggingen zijn allemaal in een fund-to-fund structuur opgezet en afhankelijk van het onderliggende fonds wordt de taxatie 1x per kwartaal, 1x per jaar, of anders uitgevoerd. Hier is geen algemene afspraak over. Wel analyseert de vermogensbeheerder te allen tijde de waarde mutaties elk kwartaal en zal bij grote sprongen altijd navraag doen bij het betreffende onderliggende fonds. De actuele waarde van de vastgoedfondsen die in internationaal vastgoed beleggen worden gewaardeerd op basis van de door de Onderliggende Vastgoedfondsen opgegeven beleggingswaarden van die fondsen, zoals deze op het moment van waardering aan de Beheerder ter beschikking staan.

Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen reële waarde. Voor beursgenoteerde aandelen is dit de beurswaarde. Voor niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Voor beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen. Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Securities lending

Het fonds participeert niet direct in securities lending. Binnen de beleggingspools kan sprake zijn van securities lending.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Hieronder worden de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het fonds en overige voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel ToetsingsKader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

Algemene reserve

Deze reserve is dat deel van het vermogen dat resteert nadat via de resultaatbestemming de vereiste reserves, op het gewenste niveau zijn gebracht. Er is geen sprake van een maximering van de algemene reserve.

Reserve pensioenrisico's

Deze is gelijk aan het vereiste eigen vermogen in de evenwichtssituatie, op basis van het Financieel Toetsingskader.

Technische voorzieningen voor risico fonds

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde) conform de grondslagen van het fonds. De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende actuariële en bedrijfstechnische nota (Abtn) en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioen-aanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2017:

Overlevingstafels

Prognosetafels AG2016 waarbij de sterftekansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die zijn gebaseerd op de ervaringssterfte van het fonds.

Partnerfrequentie

Bij de berekening van de contante waarde van het uitgesteld partnerpensioen naast uitgesteld ouderdomspensioen wordt gebruik gemaakt van partnerfrequenties. Bij de berekening van de contante waarde van uitgesteld partnerpensioen naast ingegaan ouderdomspensioen wordt gebruik gemaakt van het bepaalde systeem, waarbij alleen voor aanwezige partners een contante waarde wordt berekend.

Leeftijdsverschil man-vrouw

Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 5% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Kostenopslag ter grootte van 3,25% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratieve en excassokosten.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is niet uitgegaan van een revalidatiekans.

Onvindbaren

Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering 5 jaar volledig in stand gehouden en vervolgens op nul gesteld.

Voorziening uitlooprisico Premievrije deelnemer (PVD)

In de TV is een voorziening uitlooprisico PVD (IBNR) verantwoord. Deze wordt jaarlijks berekend als 2 maal de in de doorsneepremie begrepen opslag voor premievrijstelling en AIP van het lopende boekjaar.

Overige voorzieningen

Spaarfonds gemoedsbezwaarden

Het bestuur kan individuele vrijstelling van deelneming aan de verplichte pensioenregelingen aan een werknemer verlenen, indien deze gemoedsbezwaren heeft tegen iedere vorm van verzekeren. Dit ontslaat zijn werkgever noch betrokkene van de verplichting tot afdracht van de reguliere bijdragen aan het fonds. Deze bijdragen worden op een individuele spaarrekening gestort, waaraan jaarlijks intrest wordt toegevoegd. De gespaarde bijdragen van de gemoedsbezwaarde worden na het bereiken van de 67-jarige leeftijd in termijnen uitgekeerd.

Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)

De VPL overgangsregelingen zijn door CAO partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement. De overgangsregelingen worden uitgevoerd door het fonds. De langlopende schuld betreft de gefactureerde premies voor de overgangsregelingen, hieraan wordt het rendement toegevoegd, de inkoop van de extra pensioenaanspraken worden onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan. De VPL-gelden zijn gedurende 2017 liquide aangehouden. Het rendement op de spaarrekening is nihil.

In 2017 zijn er door nagekomen mutaties met terugwerkende kracht alsnog voorwaardelijke rechten omgezet in onvoorwaardelijke rechten (inkoop som 0,4 miljoen). Evenals de inkoop per 1 januari 2016 geschiedt dit (zuiver) kostendekkend (volledig gefinancierd vanuit de langlopende schuld) waardoor de dekkingsgraad niet zal wijzigen.

Tenslotte bedraagt ultimo 2017 het saldo van de langlopende schuld VPL 4,3 miljoen. CAO partijen hebben de wens geuit om het saldo aan te wenden voor de financiering van de 55-plusregeling. Zij zouden de regeling graag zien als onderdeel van een breder leeftijdsonafhankelijk personeelsbeleid dat bijdraagt aan duurzame inzetbaarheid van werknemers in de sector en daarom gebruikmaken van de regeling willen bevorderen.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden, minus de langlopende schulden uit hoofde van VPL en minus spaarfonds gemoedsbezwaarden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Onder het FTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde

waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen voor risico fonds (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

De premiebatens in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgevers, tenzij deze nog niet beschikbaar zijn. In dat geval zijn de premiebatens gebaseerd op voorlopige loonsomopgaven.

Beleggingsresultaten

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen, e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Toeslagen

De verhoging van de technische voorzieningen uit hoofde van indexering, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment waarop de toezegging wordt gedaan.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Jaarlijks wordt 3,25% (2016: 3,25%) van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 3,25% (2016: 3,25%) van de uitkeringen, afkopen en uitgaande waardeoverdrachten vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Dit betreft een wijziging in de reserveringsmethodiek voor arbeidsongeschikte deelnemers. De voorziening werd bepaald op basis van de contante waarde van de toekomstig vrij te stellen premies. De voorziening wordt met ingang van 2017 bepaald op basis van de contante waarde van de in de toekomst op te bouwen aanspraken.

Inkoop uit hoofde van VPL regeling

In 2017 zijn er door nagekomen mutaties met terugwerkende kracht alsnog voorwaardelijke rechten omgezet in onvoorwaardelijke rechten (inkoop som 0,4 miljoen). Evenals de inkoop per 1 januari 2016 geschiedt dit (zuiver) kostendekkend (volledig gefinancierd vanuit de langlopende schuld) waardoor de dekkingsgraad niet zal wijzigen.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De onder deze post opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de kanssystemen.

Saldo overdrachten van rechten voor risico fonds

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioen- en beleggingsactiviteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico fonds Verloopoverzicht per beleggingscategorie

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

(x €1.000)	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2017	244.236	1.015.879	1.477.741	130.006	281.175	3.149.037
Aankopen	6.453	147.679	196.366	11.804	21.000	383.302
Verkopen	-23.919	-220.078	-102.484	-	-	-346.481
Overige mutaties	1.631	-	-202	-8.821	-36.172	-43.564
Waardemutaties	11.958	161.693	24.536	-52.719	-9.364	136.104
Stand per 31 december 2017	240.359	1.105.173	1.595.957	80.270	256.639	3.278.398
Bij: Derivaten met een negatieve waarde						90.556
						3.368.954

(x €1.000)	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2016	236.095	928.768	1.319.600	60.634	203.776	2.748.873
Aankopen	7.917	132.181	240.253	14.904	11.000	406.255
Verkopen	-7.429	-149.444	-187.199	-5.159	-2.000	-351.231
Overige mutaties	-2.095	-	51.483	-44.814	53.333	57.907
Waardemutaties	9.748	104.374	53.604	104.441	15.066	287.233
Stand per 31 december 2016	244.236	1.015.879	1.477.741	130.006	281.175	3.149.037
Bij: Derivaten met een negatieve waarde						65.992
						3.215.029

In de beleggingen voor risico fonds zijn inbegrepen de beleggingen in verband met VPL ad €4.318 (2016: €4.688).

De overige mutaties betreft de mutatie in de beleggingsdebiteuren, beleggingscrediteuren, liquide middelen en het (cash) collateral.

Onderpand met betrekking tot derivaten

Het fonds belegt in derivaten. Afhankelijk van de waarde van de derivaten ontvangt of verstrekt het fonds onderpand. Bij een positieve waarde van de derivaten ontvangt het fonds onderpand, bij een negatieve waarde verstrekt het fonds onderpand.

Het fonds heeft ultimo 2017 €85,4 miljoen (2016: €122,8 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten. Dit ontvangen onderpand is verantwoord in de beleggingscategorie overige beleggingen. De

terugbetalingsverplichting is als schuld onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord. De behaalde rendementen zijn verantwoord als (in)directe beleggingsopbrengsten.

Het fonds heeft ultimo 2017 €26,7 miljoen (2016 €14,9 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van liquiditeiten. Dit verstrekte onderpand is verantwoord als vordering onder derivaten.

Binnen de hypotheekfondsen wordt eveneens gebruik gemaakt van Interest Rate Swaps en is sprake van collateral management. In 2017 is er geen sprake van uitstaand collateral (2016: €0,1 miljoen). In 2017 is er geen sprake van ontvangen collateral (participantendeel in 2016: nihil).

Securities lending binnen de beleggingsfondsen

Het fonds participeert niet direct in securities lending. Binnen de beleggingspools worden aandelen en obligaties uitgeleend. De waarde van de uitgeleende aandelen bedraagt ultimo 2017 €9,7 miljoen (2016: €5,8 miljoen). Hiervoor is binnen de pools onderpand ontvangen in de vorm van kasgeld.

Reële waarde

Schattingen en oordelen

Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde per balansdatum.

Voor de meerderheid van de beleggingen van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van onafhankelijke taxaties, netto contante waarde berekeningen dan wel andere methoden.

- Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen beleggingsvorderingen en -schulden alsmede liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties;
- Onafhankelijke taxaties worden toegepast voor de waardering van onroerend goed in bezit van het fonds. Alle vastgoedobjecten worden jaarlijks getaxeerd door externe taxateurs waarvan de onafhankelijkheid ten opzichte van de waardering onbetwist is. De juistheid en volledigheid van de gebruikte informatie voor de taxatie wordt gecontroleerd;
- De netto contante waarde methode wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen contant te maken op basis van de geldende marktrente. In de waardering is rekening gehouden met het oninbaarheidsrisico;
- Andere methode: voor de waardering van participaties in indirecte vastgoedbeleggingen wordt gebruik gemaakt van de intrinsieke waarde, zoals door de fondsbeheerder gepubliceerd.

(x €1.000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelij- ke taxaties	NCW- berekeningen	Totaal
Per 31 december 2017				
Vastgoedbeleggingen	5.887	234.472	-	240.359
Aandelen	1.105.173	-	-	1.105.173
Vastrentende waarden	1.322.443	-	273.514	1.595.957
Derivaten	26.708	53.562	-	80.270
Overige beleggingen	256.639	-	-	256.639
Totaal	2.716.850	288.034	273.514	3.278.398

(x €1.000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelij- ke taxaties	NCW- berekeningen	Totaal
Per 31 december 2016				
Vastgoedbeleggingen	4.257	239.979	-	244.236
Aandelen	1.015.879	-	-	1.015.879
Vastrentende waarden	1.283.567	-	194.174	1.477.741
Derivaten	14.904	115.102	-	130.006
Overige beleggingen	281.175	-	-	281.175
Totaal	2.599.782	355.081	194.174	3.149.037

Schatting van reële waarde

Vastgoed

Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert binnen de algemene richtlijnen, zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebeoordeling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen. Beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op basis van NAV en worden opgenomen onder de andere methoden.

Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld, betreft leningen op schuldbekentenis en hypotheek. De marktwaardeberekening van de hypotheek in de beleggingsfondsen is gebaseerd op de verdisconteerde kasstromen van de hypotheek. De kasstromen bestaan uit de hypothecaire aflossing en rentebetalingen waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijkheid tot vervroegde aflossing. Iedere hypotheek wordt verdisconteerd met de bijbehorende credit spread plus swaprente die hoort bij de gemiddelde looptijd van de betreffende hypotheek. De credit spread wordt bepaald per risicocategorie waarbij de loan to value van de hypotheek in ogenschouw wordt genomen. De basis voor het bepalen van de credit spread zijn de hypotheektarieven zoals afgegeven door de verscheidene hypotheekverstrekkers per looptijd en per risicocategorie.

Derivaten

De interest rate swaps, inflatie derivaten en de fx forwards worden gewaardeerd op basis van contante waarde berekeningen. Voor interest rate swaps en inflation linked swaps zit het voornaamste schattingselement in de gehanteerde rentecurve, dit schattingsrisico is echter relatief beperkt.

Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x €1.000)	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Indirect vastgoed	234.472	239.979
Beleggingsdebiteuren	5.887	4.257
	<u>240.359</u>	<u>244.236</u>

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x €1.000)	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Aandelenbeleggingsfondsen	1.105.173	1.015.879

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x €1.000)	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Kortlopende vorderingen op banken	139.056	122.528
Hypotheken	273.514	194.184
Beleggingsdebiteuren / liquide middelen	4.008	4.209
Leningen op schuldbekentenissen	43	64
Obligatiebeleggingsfondsen	1.179.336	1.156.756
	<u>1.595.957</u>	<u>1.477.741</u>

Derivaten

(x €1.000)	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Rente derivaten	72.400	136.680
Valuta derivaten	109	-187
Inflatie derivaten	-18.947	-21.391
Verstrekt collateral	26.708	14.904
	<u>80.270</u>	<u>130.006</u>

Positieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar zijn gepresenteerd onder derivaten bij de beleggingen. Negatieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar zijn gepresenteerd onder de overige schulden

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten voornamelijk om het valutarisico, renterisico en inflatierisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt;
- Renteswaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden;
- Een inflatie swap is een derivatencontract waarbij op jaarbasis de op dit moment verwachte inflatie wordt uitgeruild tegen (in de toekomst) gerealiseerde inflatie. Inflatie swaps worden door pensioenfondsen gebruikt om zich tegen het risico van hoge inflatie te beschermen.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2017:

Type contract	Contractomvang	Activa	Passiva
Interest rate swaps	1.691.000	144.009	71.609
Inflation swaps	255.000	-	18.947
Valuta Forward	11.500	109	-
Collateral	-	26.708	-
		170.826	90.556

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2016:

Type contract	Contractomvang	Activa	Passiva
Interest rate swaps	1.519.000	179.823	43.143
Inflation swaps	255.000	-	21.391
Valuta Forward	108.263	1.271	1.458
Collateral	-	14.904	-
		195.998	65.992

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x €1.000)	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie naar soort:		
Commodities	162.646	151.010
Liquide middelen	8.527	7.411
Ontvangen collateral	85.466	122.754
	256.639	281.175

2. Vorderingen en overlopende activa

(x €1.000)	31-12-2017	31-12-2016
Nog te factureren premie	2.226	69
Vordering op werknemers	75	34
Vordering op werkgevers	1.520	5.720
Rekeningcourant gelieerd VUT fonds (SAM)	555	542
Overige vorderingen	-	25
Waardeoverdrachten	-	139
	<u>4.376</u>	<u>6.529</u>

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

(x €1.000)	31-12-2017	31-12-2016
Specificatie vordering op werkgevers:	2.226	69
Werkgevers	3.327	7.704
Voorziening dubieuze debiteuren	-1.807	-1.984
	<u>1.520</u>	<u>5.720</u>

In 2017 is een bedrag van €187 gedoteerd aan de voorziening (2016: vrijgevallen €2.117). Er werd een bedrag van €364 aan premies over voorgaande jaren als oninbaar afgeschreven (2016: €353).

3. Overige activa

(x €1.000)	31-12-2017	31-12-2016
Liquide Middelen	<u>4.452</u>	<u>4.651</u>

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen.

Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

4. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

(x €1.000)	Reserve- pensioenrisico's	Algemene reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2017	569.289	-505.805	63.484
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-317	213.382	213.065
Stand per 31 december 2017	568.972	-292.423	276.549

(x €1.000)	Reserve- pensioenrisico's	Algemene reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2016	528.296	-499.062	29.234
Uit bestemming saldo van baten en lasten	40.993	-6.743	34.250
Stand per 31 december 2016	569.289	-505.805	63.484

	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	In %	x €1.000	In %
Solvabiliteit				
Aanwezig vermogen (Pensioenvermogen)	3.192.234	109,5	3.024.686	102,1
Af: technische voorzieningen	2.915.685	100,0	2.961.202	100,0
Eigen vermogen	276.549	9,5	63.484	2,1
Af: vereist eigen vermogen	568.972	19,5	569.289	19,2
Vrij vermogen	-292.423	-10,0	-505.805	-17,1
Minimaal vereist eigen vermogen	128.290	4,4	128.492	4,3
Actuele dekkinggraad		109,5		102,1
Beleidsdekkinggraad		106,8		98,2

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting Risicobeheer.

De dekkinggraad is als volgt berekend: (Totale activa -/- kort- en langlopende schulden -/- spaarfonds gemoedsbezwaarden) / Technische voorzieningen * 100%.

De beleidsdekkinggraad is het gemiddeld van de dekkinggraad van de afgelopen 12 maanden.

Als de beleidsdekkinggraad lager is dan de minimaal vereiste dekkinggraad, bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien de beleidsdekkinggraad lager is dan de vereiste dekkinggraad, maar wel tenminste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkinggraad, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetkort.

De solvabiliteit van het fonds is niet toereikend. Er is sprake van een reservetkort.

Het verloop van de actuele dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

(in %)	2017	2016
Dekkingsgraad per 1 januari	102,1	101,1
Premie	-0,3	-0,1
Uitkeringen	-	-
Toeslagverlening	-	-
Verandering rente termijnstructuur	1,4	-9,6
Rendement op beleggingen	6,1	12,2
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,2	-1,5
Dekkingsgraad per 31 december	109,5	102,1

Herstelplan

Per 1 januari 2017 was de beleidsdekkingsgraad 98,2% en lag daarmee onder het vereist eigen vermogen. Er was sprake van een dekkingstekort en het fonds was verplicht om op uiterlijk 1 april 2017 een update van het herstelplan in te dienen bij DNB. Het fonds heeft op 29 maart 2017 het herstelplan ingediend bij DNB.

In het nieuwe herstelplan heeft het fonds aangegeven welke maatregelen worden ingezet om binnen 10 jaar het vereist eigen vermogen te behalen. Het fonds heeft zich ten doel gesteld om eind 2026 een beleidsdekkingsgraad van ongeveer 128,0% te hebben (en boven de vereiste dekkingsgraad uit te komen). Bij het opstellen van het herstelplan heeft het bestuur zich laten ondersteunen door externe adviseurs. De belangrijkste maatregelen uit het herstelplan zijn:

- Aanpassing premiebeleid;
- Aanpassing beleggingsbeleid;
- Aanpassing toeslagbeleid.

In 2017 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

(in %)	Werkelijk 2017	Herstelplan 2017
Dekkingsgraad per 1 januari	102,1	102,3
Premie	-0,3	-0,3
Verandering rente termijnstructuur	1,4	-
Rendement op beleggingen	6,1	4,0
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,2	-
Dekkingsgraad per 31 december	109,5	106,0

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2017 109,5% en liep daarmee voor op het herstelplan (106,0%) op die datum.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot een stijging van de dekkingsgraad. In het herstelplan is hier geen rekening mee gehouden (impact 2017 1,4%). Het rendement op beleggingen heeft positiever bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan (6,1%).

Naar de stand van 1 januari 2018 is op 29 maart 2018 een nieuw herstelplan ingediend bij DNB.

5. Technische voorzieningen voor risico fonds

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

(x €1.000)	2017	2016
Stand per 1 januari	2.961.202	2.643.969
Pensioenopbouw	63.075	60.214
Rentetoevoeging	-6.469	-1.596
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-59.638	-57.876
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-1.511	18
Wijziging marktrente	-41.413	277.624
Wijziging actuariële uitgangspunten	4.385	25.192
Inkoop uit hoofde van VPL regeling	411	22.238
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-4.357	-8.581
Stand per 31 december	2.915.685	2.961.202

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

(x €1.000)	31-12-2017	31-12- 2016
Specificatie technische voorziening naar aard:		
Basisregeling	2.883.926	2.933.607
Premievrijstelling/IBNR	31.759	27.595
	2.915.685	2.961.202

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds:

	31-12-2017		31-12-2016	
	Aantal	x €1.000	Aantal	x €1.000
Actieve deelnemers	19.012	805.360	18.191	851.294
Gewezen deelnemers	59.111	1.184.270	59.236	1.202.346
Pensioentrekkenden	24.241	802.026	23.759	791.560
Overigen	-	32.390	-	22.991
Netto pensioenverplichtingen	102.364	2.824.046	101.186	2.868.191
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	-	91.639	-	93.011
	102.364	2.915.685	101.186	2.961.202

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

Middelloonregeling met na-indexatie op basis van de Cao-loonstijging.

Voor het jaar 2017 bedraagt de reglementaire premie 22,7% van de pensioengrondslag.

Pensioeningangsdatum is de datum waarop het pensioen daadwerkelijk ingaat, eerder dan 60 jaar mag niet, later dan 67 jaar kan wel tot 70 jaar.

Partnerpensioen: voor actieve deelnemers bedraagt het partnerpensioen 70% van het (bereikbare) ouderdomspensioen. Met ingang van 1 januari 2012 is het partnerpensioen verzekerd op risicobasis. Voor werknemers jonger dan 21 jaar geldt een risicodekking.

Wezenpensioen: het wezenpensioen bedraagt 14% van het (bereikbare) ouderdomspensioen tot 18 jaar of 27 jaar indien de (half)wees een opleiding volgt. Voor volle wezen geldt 28%. Voor werknemers jonger dan 21 jaar geldt een overlijdensrisicodekking.

Op de gekozen pensioeningangsdatum kan het (tot en met 2011) opgebouwde partnerpensioen ingeruild worden voor een hoger ouderdomspensioen. Op verzoek van de (gewezen) deelnemer kunnen de opgebouwde aanspraken ouderdomspensioen op de pensioeningangsdatum of bij beëindiging van de deelneming worden uitgeruild ten behoeve van extra aanspraken op partnerpensioen.

Hoog/laag constructie: Op de pensioeningangsdatum bestaat de mogelijkheid om de eerste 5 of 10 jaar volgend op de pensioenrichtdatum, een hoger en vervolgens levenslang een lager ouderdomspensioen te ontvangen.

Ingeval van arbeidsongeschiktheid in de zin van de WIA/WAO, wordt naar verhouding van de mate van arbeidsongeschiktheid premievrije deelneming verleend.

Deelnemers kunnen vrijwillig bij het fonds verzekerd zijn; het betreft aanvullende regelingen op de verplichte verzekering. Het gaat om een excedentverzekering voor pensioengevende lonen c.q. heffingslonen boven het maximum. Daarnaast kent het fonds een Anw-hiaatverzekering.

Toeslagverlening

De ambitie van het pensioenfonds is de algemene prijsindex te volgen. Het prijsindexcijfer is het percentage (afgerond op 2 decimalen nauwkeurig) waarmee het prijspeil zoals dat valt af te leiden uit het door het CBS vastgestelde "CPI-Alle huishoudens-afgeleid is gestegen in de periode vanaf oktober van het voorafgaande boekjaar tot en met september van het lopende boekjaar. De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. De financiële positie is gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad zoals vastgesteld voorafgaand aan de laatste bestuursvergadering van het jaar. De toeslagverlening is voorwaardelijk en voldoet aan de in artikel 137 van de Pensioenwet gestelde eisen. Er bestaat geen recht op jaarlijkse toeslagverlening.

In de afgelopen drie jaren zijn de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen verhoogd met:

	actieven	niet-actieven
1 januari 2018	0,00%	0,00%
1 januari 2017	0,00%	0,00%
1 januari 2016	0,00%	0,00%

Het bestuur heeft in 2017 besloten om de pensioenaanspraken van de actieven en inactieven per 1 januari 2018 niet te indexeren.

6. Overige voorzieningen

Spaarfonds gemoedsbezwaarden (x €1.000)	2017	2016
Stand per 1 januari	1.092	1.051
Stortingen	31	35
Rentetoevoeging	14	18
Uitkeringen	-19	-12
Stand per 31 december	1.118	1.092

7. Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)

(x €1.000)	2017	2016
Stand per 1 januari	4.688	22.143
Premie VPL	28	5.075
Batig saldo vanuit SAM	13	542
Toekenning VPL aanspraken	-411	-23.265
Rendementstoekenning	-	193
Stand per 31 december	4.318	4.688

Het batig saldo heeft betrekking op het liquidatiesaldo van Stichting Aanvullingsfonds Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven (SAM).

De VPL aanspraken zijn in 2016 geheel ingekocht. De CAO partijen hebben in 2017 nog geen besluit genomen over de bestemming van het resterende saldo. Dit besluit zal in 2018 genomen worden.

8. Overige schulden en overlopende passiva

(x €1.000)	2017	2016
Te verrekenen premies	459	1.475
Derivaten met negatieve waarde	90.556	65.992
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.160	2.610
Administratiekosten	72	590
Bestuurskosten	72	-
Advies- en controlekosten	93	91
Beleggingskosten	1.986	1.945
Overige schulden	130	193
Schulden uit hoofde van collateral management	85.466	122.754
Waardeoverdrachten	118	93
	180.112	195.743

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De actuele dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

(x €1.000)	31-12-2017	31-12- 2016
Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:		22.143
Technische voorziening Buffers:	2.915.685	2.961.202
S1 Renterisico	109.834	113.585
S2 Risico zakelijke waarden	393.286	399.019
S3 Valutarisico	84.555	89.574
S4 Grondstoffenrisico	60.982	61.784
S5 Kredietrisico	150.178	140.079
S6 Verzekeringstechnisch risico	100.051	93.301
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheerrisico	82.125	83.204
Diversificatie effect	-412.039	-411.257
Totaal S (vereiste buffers)	568.972	569.289
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)	3.484.657	3.530.491
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)	3.192.234	3.024.686
Tekort	-292.423	-505.805
Stand per 31 december	4.318	4.688

Het pensioenfonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe, waarbij uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie, gebaseerd op de feitelijke asset mix.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's.

Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van ALM- studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico (S1-S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen en vastgoed (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	31-12-2017		31-12-2016	
	Balanswaarde x €1.000	Duration in%	Balanswaarde x €1.000	Duration in%
Vastrentende waarden (voor derivaten)	1.348.674	4,8	1.235.521	4,8
Vastrentende waarden (na derivaten)	1.421.074	11,5	1.372.202	12,0
Technische voorziening	2.915.685	20,8	2.961.202	21,3

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen daalt (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op het verkleinen van de "duration-mismatch". Dit wordt gerealiseerd door het kopen van meer langlopende obligaties in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul), binnen de portefeuille kortlopende obligaties vervangen door langlopende obligaties of door middel van renteswaps of swaptions.

Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Hierdoor wordt de "duration-mismatch" verkleind, maar het pensioenfonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds

aan de tegenpartij betaalt. Met een swaption kan het pensioenfonds tijdelijk het risico van een verdere rente-daling afdekken. Hiervoor betaalt het pensioenfonds een premie. Bij het afsluiten van een swap of een swaption kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

Het pensioenfonds heeft als beleid om 50% van het rentemismatchrisico af te dekken. De bandbreedte van de strategische renteafdekking is 40 - 60%. Dit risico bestaat uit het verschil in rentegevoeligheid tussen beleggingen en verplichtingen. De effecten van een veranderende rente op de verplichtingen zijn dusdanig groot dat het onverstandig zou zijn dit risico open te laten staan. De dekkingsgraad zou dan sterk gaan bewegen. Het risico wordt afgedekt door middel van langlopende obligaties en swaps. Deze instrumenten reageren, sterk op veranderingen in rente, waarbij het effect op de marktontwikkeling tegengesteld is aan het effect op de marktontwikkeling van de verplichtingen, en hebben daardoor een stabiliserend effect op de dekkingsgraad.

De samenstelling van de vastrentende waarden (exclusief derivaten) naar looptijd is als volgt (waarbij de beleggingsdebiteuren, -crediteuren en liquide middelen zijn verwerkt in de categorie 'Resterende looptijd < 1 jaar'):

	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	in%	x €1.000	in%
Resterende looptijd < 1 jaar	229.109	14,4	235.782	16,0
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	546.429	34,2	494.097	33,4
Resterende looptijd > 5 jaar	820.419	51,4	747.862	50,6
	1.595.957	100,0	1.477.741	100,0

S2 Risico zakelijke waarden

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

Specificatie vastgoedbeleggingen naar aard	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	in%	x €1.000	in%
Kantoren	8.781	3,7	9.072	3,7
Winkels	68.015	28,3	65.538	26,8
Woningen	130.706	54,2	113.756	46,6
Participaties in vastgoedmaatschappijen	14.081	5,9	39.711	16,3
Overige bedrijfsgebouwen	12.889	5,4	11.902	4,9
Beleggingsdebiteuren / liquide middelen	5.887	2,5	4.257	1,7
	240.359	100,0	244.236	100,0

Specificatie vastgoedbeleggingen naar regio	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	in%	x €1.000	in%
Europa	228.907	95,1	212.770	87,1
Noord Amerika	3.961	1,7	20.205	8,3
Asia Pacific	-	-	2.249	0,9
Emerging Markets	1.604	0,7	4.755	2,0
Liquide middelen en debiteuren	5.887	2,5	4.257	1,7
	240.359	100,0	244.236	100,0

Specificatie aandelen naar sector	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	in%	x €1.000	in%
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	262.905	23,8	253.627	25,0
Nijverheid en industrie	253.127	22,9	238.830	23,5
Handel	361.876	32,7	310.033	30,5
Overige dienstverlening	227.265	20,6	213.389	21,0
	1.105.173	100,0	1.015.879	100,0

Specificatie aandelen naar regio	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	in%	x €1.000	in%
Europa	343.295	31,1	294.969	29,0
Noord Amerika	357.863	32,3	355.684	35,1
Asia Pacific	215.537	19,5	198.226	19,5
Emerging Markets	188.478	17,1	167.000	16,4
	1.105.173	100,0	1.015.879	100,0

Valutarisico (S3)

Het valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen. Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd, bedraagt ultimo 2017 €1.604.719 (2016: €1.559.853). Van dit bedrag is 76% (2016: 75%) afgedekt naar de euro.

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Positie voor afdekking	Valuta-derivaten	Nettopositie na afdekking 2017	Nettopositie na afdekking 2016
EUR	1.588.104	1.218.006	2.806.110	2.632.597
CHF	38.602	-50.876	-12.274	-9.963
GBP	102.917	-107.455	-4.538	-290
JPY	143.184	-160.505	-17.321	-2.082
USD	867.380	-839.028	28.352	103.856
Overige	452.636	-60.033	392.603	302.165
	3.192.823	109	3.192.932	3.026.283

Het totaalbedrag is exclusief ontvangen cash collateral ad €85,5 miljoen (2016: €122,8 miljoen). Het cash collateral bestaat in zijn geheel uit Euro valuta.

S4 Grondstoffenrisico

Beleggingen in grondstoffen/commodities moeten als gevolg van het effect van een waardedaling met 30% opgevangen kunnen worden. De grondstoffenpositie bedraagt ultimo 2017 €162,6 miljoen (2016: €151,0 miljoen).

Kredietrisico (S5)

Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee "Over The Counter (OTC)"-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot OTC-derivaten wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Er wordt gebruik gemaakt van dagelijkse waarderingen.

Specificatie vastrentende waarden naar sector	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	in%	x €1.000	in%
Nederlandse overheidsinstellingen	34.891	2,2	38.468	2,6
Buitenlandse overheidsinstellingen	737.167	46,1	719.297	48,7
Financiële instellingen (waaronder banken en verzekeraars)	250.814	15,7	266.232	18,0
Beleggingsinstelling	325.520	20,4	198.394	13,4
Handel- en industriële bedrijven	170.044	10,7	191.039	12,9
Overige dienstverlening	77.521	4,9	64.311	4,4
	1.595.957	100,0	1.477.741	100,0

Specificatie vastrentende waarden naar regio	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	in%	x €1.000	in%
Europa	1.058.063	66,2	979.448	66,3
Noord Amerika	218.247	13,7	206.517	14,0
Asia Pacific	53.462	3,4	50.533	3,4
Emerging Markets	225.332	14,1	218.924	14,8
Overig	40.853	2,6	22.319	1,5
	1.595.957	100,0	1.477.741	100,0

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	31-12-2017		31-12-2016	
	x €1.000	in%	x €1.000	in%
AAA	489.554	30,7	403.779	27,4
AA	156.403	9,8	170.596	11,5
A	175.228	11,0	164.163	11,1
BBB	381.514	23,9	399.253	27,0
Lower than BBB	220.382	13,8	190.710	12,9
Geen rating	172.876	10,8	149.240	10,1
	1.595.957	100,0	1.477.741	100,0

Verzekeringstechnische risico (S6)

Langlevenrisico

Het langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Door toepassing van Prognosetafel AG2016 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is.

Het beleid en de ambitie inzake toeslagverlening is weergegeven in de toelichting van de post 'Indexering en overige toeslagen'.

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het fonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Concentratierisico (S8)

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij. In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld. Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie in de activa of verplichtingen en dat er daarom geen buffer voor concentratierisico wordt aangehouden. Het fonds belegt voornamelijk in beleggingsfondsen waarin dit risico is afgedekt.

Beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal (x €1.000)	31-12-2017	31-12- 2016
Achmea Dutch Residential Fund	120.480	110.459
Achmea Hypotheken Discretionair Particulier	205.836	146.135
Achmea Hypotheken Discretionair Zakelijk	67.678	48.049
Meubel Segregated Account	122.091	136.325
SEI Emerging Markets Debt Fund Euro	207.640	194.051
SEI Emerging Markets Equity Fund Euro	185.695	170.913
SEI Euro Core Plus Fixed Income Fund	681.415	645.715
SEI European Equity Fund	207.718	173.775
SEI Golbal Managed Volatility Fund	222.462	203.014
SEI Global Short Duration Bond Fund	204.090	190.631
SEI Japan Equity Fund	87.381	84.118
SEI Pacific Basin Equity Fund	100.466	89.168
SEI US Large Companies Fund	72.959	92.230
SSAP Meubel Commodity Fund	162.646	151.010
SSGA MSCI Screened Index Fund	93.158	79.414

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

De pensioenuitvoering was tot en met augustus 2017 uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer. Vanaf september 2017 is de pensioenuitvoering overgedragen aan Centric Pension and Insurance Solutions. Met Centric zijn een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders door middel van performancerapportages, SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste internebeheersingsrapportages (ISAE 3402- rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Systeemrisico

Het systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

S10 Actief beheerrisico

Het fonds kiest voor actief beheer wanneer er gegronde redenen zijn om daar een meerwaarde van te verwachten. Waar dat niet het geval is, wordt voor een passieve oplossing gekozen. Vandaar dat voor die delen van de portefeuille waarbij sprake is van actief beheer in aanvulling op het standaardmodel van DNB een aanvullende buffer S10 wordt aangehouden. Voor de categorie aandelen wordt een opslag voor actief beheer gerekend. Voor de categorieën vastrentende waarden en vastgoed wordt het actief beheer risico afwezig geacht. Voor de berekening van de opslag voor actief beheer wordt uitgegaan van een methodiek waarbij gebruik gemaakt wordt van de tracking error.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds, haar bestuurders, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders, voor zover zij bestuurder zijn in het fonds.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. Eén bestuurder neemt deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds onder normale voorwaarden. Eén bestuurder geniet een uitkering.

Overige transacties met verbonden partijen

Betreffende de uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de werkgever met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling wordt verwezen naar de uitvoeringsovereenkomst.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Vermogensbeheerkosten

Met de vermogensbeheerder SEI investment (Europe) limited en SEI investment management corporation is een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd aangegaan en kan per direct beëindigd worden door middel van een aangetekende brief. De jaarlijkse kosten variëren, maar bedragen over 2017 circa €7,2 miljoen.

Met de vermogensbeheerder SAREF is een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd aangegaan tenzij het fonds de overeenkomst voor het einde van het boekjaar, per aangetekende brief opzegt met inachtneming van een opzegtermijn van 24 maanden. De jaarlijkse kosten variëren en zijn afhankelijk van de hoeveelheid werkzaamheden, maar bedragen circa €1 miljoen.

Met de administrator ITS is per 1 januari 2010 een beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd aangegaan, en kan per direct beëindigd worden. De jaarlijkse kosten variëren en zijn afhankelijk van de hoeveelheid werkzaamheden, maar bedragen circa €0,1 miljoen.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden die mogelijk een materieel effect hebben op de financiële positie van het fonds.

Verstreckte zekerheden en garanties

Per jaareinde is het fonds een investeringsverplichting aangegaan in de volgende beleggingsfondsen;

- Area fund Europe €3
- Achmea Dutch Value Added Residential €7.853
- Area fund Asia \$ 895

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Per 1 januari 2018 heeft het fonds een uitbestedingsovereenkomst met Centric Pension and Insurance Solutions afgesloten met een looptijd van 3 jaar.

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

9. Premiebijdragen voor risico fonds (van werkgevers en werknemers)

(x €1.000)	2017	2016
Verplichte verzekering	62.275	62.198
Aanvullende verzekering	378	310
Periodieke premies Anw-hiaat	108	98
Bijdragen spaarfonds gemoedsbezwaarden	30	38
Mutatie inzake voorziening premievorderingen	177	2.470
Afschrijving premievorderingen	-364	-353
Inkoopsom toekenning VPL aanspraken	411	23.265
	<u>63.015</u>	<u>88.026</u>

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 22,7% (2016: 22,7%) van de premiepensioen-grondslag.

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:
2017 2016

(x €1.000)	2017	2016
Kostendekkende premie	81.992	79.112
Gedempte kostendekkende premie	46.900	51.349
Feitelijke premie	62.604	64.761

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2017 gepubliceerd door DNB).

Het fonds maakt gebruik van de gedempte kostendekkende premie. Hierbij wordt uitgegaan van een vaste rekenrente die maximaal gebaseerd is op het te verwachten rendement. Bij de vaststelling van de hoogte van het rendement wordt uitgegaan van het verwachte rendement op staatsleningen. Daarom wordt voor 2017 (evenals voor de voorafgaande jaren) bij het vaststellen van de gedempte kostendekkende premie uitgegaan van een vaste rentevoet van 4,5%.

De feitelijke premie is in 2017 hoger dan de gedempte kostendekkende premie.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

(x €1.000)	2017	2016
Kosten pensioenopbouw	64.943	62.007
Pensioenuitvoeringskosten	4.580	4.704
Solvabiliteitsopslag	12.469	12.401
	<u>81.992</u>	<u>79.112</u>

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

(x €1.000)	2017	2016
Kosten pensioenopbouw	26.048	28.534
Pensioenuitvoeringskosten	4.580	4.704
Solvabiliteitsopslag	5.001	5.707
Voorwaardelijke delen	11.271	12.404
	<u>46.900</u>	<u>51.349</u>

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

(x €1.000)	2017	2016
Actuariële inkoop van onvoorwaardelijke onderdelen	43.346	43.292
Opslag voor premievrijstelling bij invaliditeit	2.195	2.192
Opslag voor kosten	6.310	6.302
Opslag voor solvabiliteit	10.425	10.412
Overige	328	2.563
	<u>62.604</u>	<u>64.761</u>

10. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

2017 (x €1.000)	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens- beheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	11.856	11.958	-1.172	22.642
Aandelen	1.806	161.693	-5.032	158.467
Vastrentende waarden	9.319	24.536	-5.745	28.110
Derivaten	26.616	-52.719	-	-26.103
Overige beleggingen	305	-9.364	-1.005	-10.064
	<u>49.902</u>	<u>136.104</u>	<u>-12.954</u>	<u>173.052</u>

2016 (x €1.000)	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens- beheer	Totaal
Vastgoedbeleggingen	11.490	9.748	-1.085	20.153
Aandelen	1.865	104.374	-5.090	101.149
Vastrentende waarden	7.895	53.604	-5.516	55.983
Derivaten	24.391	104.441	-	128.832
Overige beleggingen	10	15.066	-951	14.125
	<u>45.651</u>	<u>287.233</u>	<u>-12.642</u>	<u>320.242</u>

Af: Rendementstoerekening VPL

-193

320.049

De kosten van vermogensbeheer bedragen in 2017 €12.954 (2016: €12.642). De directe kosten van vermogensbeheer bestaan uit gefactureerde kosten 2017 €8.347 (2016: €7.818). De indirecte kosten van vermogensbeheer zijn kosten die uit de pools afkomstig zijn en waarmee de directe beleggingsopbrengsten zijn verhoogd. Over 2017 bedragen deze kosten €4.607 (2016: €4.824).

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2017 €2.688 (2016: €1.891).

11. Overige baten

(x €1.000)	2017	2016
Baten uit herverzekering	96	-
Ontvangen claim inzake Lehman Brothers	-	9.054
Overige baten	1	-
	<u>97</u>	<u>9.054</u>

12. Pensioenuitkeringen

(x €1.000)	2017	2016
Ouderdomspensioen	42.933	41.007
Partnerpensioen	10.918	10.607
Wezenpensioen	192	190
Arbeidsongeschiktheid	1.441	1.555
Afkopen	4.848	5.538
	<u>60.332</u>	<u>58.897</u>

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan €467,89 (2016: €465,94) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

De toeslag op de uitkeringen per 1 januari 2017 zoals vastgesteld door het bestuur bedraagt 0% (2016: 0%).

13. Pensioenuitvoeringskosten

(x €1.000)	2017	2016
Administratiekosten	4.835	5.174
Accountantskosten	78	109
Advieskosten	405	326
Bestuurskosten	666	621
Contributies en bijdragen	245	218
Kosten automatisering	2	3
Transitie kosten	130	-
Overige kosten	155	131
	<u>6.516</u>	<u>6.582</u>

Honoraria onafhankelijke accountant

2017 (x €1.000)	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	65	-	65
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	13	13
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	65	13	78

2016 (x €1.000)	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	64	-	64
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	45	45
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	64	45	109

De controlewerkzaamheden zijn zowel in 2017 als 2016 uitgevoerd door KPMG Accountants N.V.

In bovenstaande opstelling is de methode gehanteerd waarbij wordt opgegeven de in het boekjaar ten laste gebrachte totale honoraria voor onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten en de totale honoraria voor andere controleopdrachten, uitgevoerd door de externe accountant.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- Het fonds in het boekjaar 2017 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- Het fonds in het boekjaar 2017 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- In het boekjaar 2017 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld.

Bezoldiging Personeelsleden

Het fonds heeft zowel in 2017 als in 2016 geen personeel in dienst. De beheeractiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van de pensioenuitvoerder dan wel vermogensbeheerder.

Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten, overige kosten bestuur, deze bedragen over 2017: €666 (2016: €609). Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

14. Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Indexering en overige toeslagen

In de staat van baten en lasten is de last uit hoofde van indexering en overige toeslagen welke aan het verslagjaar moet worden toegerekend verantwoord.

De ambitie van het pensioenfonds is de algemene prijsindex te volgen. De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. De financiële positie is gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad zoals vastgesteld voorafgaand aan de laatste bestuursvergadering van het jaar.

Het bestuur heeft in het boekjaar besloten per 1 januari 2018 geen toeslagen toe te kennen.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -0,217% (2016: -0,060%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2016.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariëel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode. Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariëel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Onder toelichting 15 is de wijziging uit hoofde van overdracht van rechten opgenomen.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Dit betreft een wijziging in de reserveringsmethodiek voor arbeidsongeschikte deelnemers. De voorziening werd bepaald op basis van de contante waarde van de toekomstig vrij te stellen premies. De voorziening wordt met ingang van 2017 bepaald op basis van de contante waarde van de in de toekomst op te bouwen aanspraken.

Inkoop uit hoofde van VPL regeling

In 2017 is een bedrag van €411 (2016: €22.238) toegekend aan pensioenaanspraken uit hoofde van de VPL regeling.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

Resultaat op kanssystemen (x €1.000)	2017	2016
Resultaat op sterfte	-3.056	-3.831
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-2.046	-2.514
Resultaat op mutaties	745	-2.236
	<u>-4.357</u>	<u>-8.581</u>

15. Saldo overdrachten van rechten voor risico fonds

(x €1.000)	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten regulier	-696	-766
Uitgaande waardeoverdrachten	2.332	776
	<u>1.636</u>	<u>10</u>

Wijziging technische voorziening inzake overdracht van rechten (x €1.000)	2017	2016
Toevoeging aan de technische voorzieningen	638	969
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-2.149	-951
	<u>-1.511</u>	<u>18</u>

Het resultaat op de waardeoverdrachten (exclusief spaarvut en VPL) is als volgt:

(x €1.000)	2017	2016
Overgenomen pensioenverplichting	-58	203
Overgedragen pensioenverplichting	183	-175
	<u>125</u>	<u>28</u>

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

16. Overige lasten

(x €1.000)	2017	2016
Lasten uit hoofde van herverzekeringen	106	115
Dotatie spaarfonds gemoedsbezwaarden	26	42
	<u>132</u>	<u>157</u>

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Bestemming saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten lasten over 2017 is opgenomen onder de staat van baten en lasten.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van BPF Meubelindustrie heeft de jaarrekening 2017 vastgesteld in de vergadering van 13 juni 2018.

P.A. de Bruijn - Nooteboom
voorzitter

R.G.A. van Dijk
uitvoerend bestuurder

P. Priester
uitvoerend bestuurder

D.A. Roodenrijs
niet-uitvoerend bestuurder

S.M.J. Custers
loco - voorzitter /
niet-uitvoerend bestuurder

P.W. de Geus
niet-uitvoerend bestuurder

L.C.M. Leisink
niet-uitvoerend bestuurder

H.J. Wuijten
niet-uitvoerend bestuurder

OVERIGE GEGEVENS

ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven te Amsterdam is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 0,2% van de technische voorzieningen (ofwel €5,8 miljoen). Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven €1,2 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- De technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- De kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- Het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 waaraan niet wordt voldaan omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Op basis van de uitkomsten van de uitgevoerde haalbaarheidstoets in 2017 concludeer ik dat er sprake is van de verwachting dat het pensioenresultaat ca. 102,4% bedraagt. Echter, op basis van de beleidsdekkingsgraad op de balansdatum en de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad zal het pensioenfonds naar verwachting op de korte termijn niet in staat zijn om een (volledige) toeslag te verlenen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 13 juni 2018

Drs. K. Kusters-van Meurs AAG
verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het Bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017 een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven per 31 december 2017 en van het resultaat en de kasstromen over 31 december 2017, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Meubelindustrie en Meubileringsbedrijven ('de Stichting') te Amsterdam gecontroleerd.

De jaarrekening omvat:

- 1 De balans per 31 december 2017;
- 2 De staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht over 2017; en
- 3 De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controles-tandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

- Materialiteit van €23,4 miljoen
- 0,7% van het pensioenvermogen

KERNPUNTEN

- De waardering van beleggingen
- De waardering van technische voorzieningen

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 23,4 miljoen (2016: EUR 23,4 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2017 (circa 0,7%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het Bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de €1,2 miljoen rapporteren aan het Bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan SEI Investments (Europe) Limited en Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. De beleggingsadministratie is uitbesteed aan Institutional Trust Services B.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan Achmea Pensioenservices N.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door SEI Investments (Europe) Limited, Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. en Institutional Trust Services B.V. en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door Achmea Pensioenservices N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van Institutional Trust Services B.V., Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. en Achmea Pensioenservices N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2017 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het Bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan Institutional Trust Services B.V., Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. en Achmea Pensioenservices N.V.

De onafhankelijk accountant van Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. heeft de informatie inzake de vastgoed- en hypotheekfondsen ten behoeve van de jaarrekening van de Stichting gecontroleerd. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel bij de jaarrekening zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controlewerkzaamheden van deze accountant. In dit kader hebben wij de accountant schriftelijke instructies verzonden omtrent de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden. De accountant, die bijzondere aandacht heeft besteed aan het hierna genoemde kernpunt van onze controle voor de waardering van beleggingen met schattingen, heeft zijn bevindingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportages geëvalueerd en aanvullende eigen controle werkzaamheden uitgevoerd waaronder aansluiting van de rapportages met de financiële administratie en de jaarrekening

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van premiebijdragen en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemer gegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het Bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De waardering van beleggingen

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Uit noot 1 bij de toelichting op de balans blijkt dat voor EUR 2.717 (83%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op genoteerde marktprijzen en dat voor EUR 562 (17%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op onafhankelijke taxaties en nettocontantewaardeberekeningen. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorieën is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van deze beleggingscategorieën een kernpunt in onze controle.

In de toelichting op pagina 91 tot en met 92 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot 1 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van deze beleggingscategorieën uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van de beleggingen gebaseerd op genoteerde marktprijzen onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingspecialist. Onze waarderingspecialist heeft de gehanteerde waarderingsmethodes vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen.

De waardering van beleggingen in vastgoed gebaseerd op onafhankelijke taxaties, zijnde waardering op basis van de Net Asset Value of intrinsieke waarde hebben wij getoetst aan de hand van de door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde vermogensbeheerrapportage. Wij hebben de rapportage geëvalueerd en, wanneer nodig geacht, een review op het controledossier van de accountant verricht. Wij hebben vastgesteld dat de gecontroleerde vermogensbeheerrapportages aansluiten met de financiële administratie en de jaarrekening. Daarnaast hebben wij voor enkele belangen in vastgoedfondsen, de waardering getoetst aan de hand gecontroleerde jaarrekeningen.

Voor derivaten waarvan de waardering gebaseerd is op onafhankelijke taxaties hebben we de, door de Stichting, verkregen waardering van tegenpartijen onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingspecialist.

Voor beleggingen waarvan de waardering is gebaseerd op nettocontantewaardeberekeningen (participaties in hypothekenfondsen) hebben wij de waardering getoetst aan de hand van de door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde vermogensbeheerrapportages. Wij hebben de rapportage geëvalueerd en hebben vastgesteld dat de gecontroleerde vermogensbeheerrapportage aansluit met de financiële administratie en de jaarrekening.

Verder hebben we de juistheid en toereikendheid van de toelichting op de beleggingen vastgesteld.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodes voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn. Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

De waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het Bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het Bestuur heeft in de toelichting op pagina 93 tot en met 94 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. In noot risicobeheer en derivaten is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerende actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerende actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het Bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het Bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerende actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerende actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaris.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Voorwoord;
- Profiel;
- Organisatie;
- Kerncijfers;
- Bestuursverslag;
- Verantwoordingsorgaan;
- Niet-uitvoerende bestuurders;
- Over het pensioenfonds;
- Overige gegevens;
- Overzicht implementatie Code pensioenfondsen;
- Begrippenlijst; en
- Nevenfuncties bestuur.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist door Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Bestuur voor de jaarrekening

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het Bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het Bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het Bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle- informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- Het vaststellen dat de door het Bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het Bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het Bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 13 juni 2018
KPMG Accountants N.V.

J.C. van Kleef RA

OVERZICHT IMPLEMENTATIE CODE PENSIOENFONDSEN

	Norm	Beleids- toegepast	Beleids- wijkt af	Relevante fondsdocumenten
1 - 16	Taak en werkwijze bestuur, VO, intern toezicht.			
1	Het bestuur voert voor alle belanghebbenden als een 'goed huisvader' de pensioenregeling uit en is eindverantwoordelijk voor alle (uitbestede) werkzaamheden. Het bestuur heeft de eindverantwoordelijkheid over alle (uitbestede) werkzaamheden van het fonds.	X		Statuten, gedragscode, uitbestedingsbeleid, SLA's met partijen aan wie is uitbesteed.
2	Het bestuur maakt heldere afspraken over beleidsruimte met de sociale partners.	X		Statuten, ABTN en bedrijfstak-uitvoeringsovereenkomst.
3	Het bestuur stelt een missie, visie en strategie op, zorgt voor een heldere beleids- en verantwoordingscyclus en toetst periodiek de effectiviteit van zijn beleid.	X		Doel van het pensioenfonds in statuten; missie, visie en strategie van het pensioenfonds in ABTN. Het bestuur betreft deze aspecten bij de besluitvorming. Jaarcyclus voor beleid; verantwoording beleid in jaarwerk, verantwoording aan VO.
4	Het bestuur zorgt voor een noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen.	X		ABTN: financieel crisisplan
5	Het bestuur waarborgt het onafhankelijk en kritisch opereren van het bestuur, ten opzichte van de achterban en van elkaar.	X		Statuten, toepassing van model profielen die voldoen aan eisen Handreiking Geschiktheid Pensioenfederatie, opgenomen in geschiktheidsplan, gedragscode, integriteitsbeleid incl. jaarlijkse individuele gesprekken en een collectieve bestuurlijke zelfevaluatie

	Norm	Beleids wordt toegepast	Beleids wijkt af	Relevante fondsdocumenten
6	Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor het eigen functioneren; de voorzitter ziet hierop toe en heeft specifieke rol binnen het fonds.	X		Statuten, reglement bestuur (vanaf 2018), procedure zelfevaluatie.
7	Het bestuur vervult zijn taak op een transparante manier. Communiqueert over beleid, besluiten, afwegingen.	X		Website, nieuwsbrieven, magazine, in gesprek gaan met belanghebbenden via hun vertegenwoordiging in het VO.
8	Het bestuur legt bij alle besluiten de overwegingen duidelijk vast, mede t.a.v. de evenwichtige belangenafweging.	X		Memo's t.b.v. besluitvorming, beslisdocumenten/voorleggers t.b.v. besluitvorming met vermelding van de belanghebbenden die door het betreffende beleidsvoorstel worden geraakt en risicoparagraaf, vastlegging in notulen van de bestuursvergaderingen
9	Het bestuur weegt de aanbevelingen van NUB's en de auditcommissie af; alleen gemotiveerd afwijken.	X		Vastlegging in notulen van de bestuursvergadering, jaarwerk samenvatting bevindingen auditcommissie en reactie van het bestuur.
10	Het belanghebbendenorgaan (BO) opereert als een goed huisvader.	n.v.t.		n.v.t.
11	Het BO waarborgt een onafhankelijk en kritisch opereren.	n.v.t.		n.v.t.
12	Het BO bewaakt een juiste uitvoering van uitvoeringsovereenkomst of -reglement en pensioenreglement.	n.v.t.		n.v.t.
13	Het BO neemt actie wanneer van oordeel onjuist functioneren bestuur.	n.v.t.		n.v.t.
14	Het intern toezicht draagt bij aan een effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering door het pensioenfonds.	X		Intern toezicht: NUB's (met ondersteuning vanuit auditcommissie) Opgenomen in governance document/reglement auditcommissie en reglement bestuur.

	Norm	Beleed wordt toegepast	Beleed wijkt af	Relevante fondsdocumenten
15	Het intern toezicht betreft naleving Code Pensioenfondsen bij zijn taak	X		Opgenomen in taken NUB's, reglement bestuur en governance document.
16	De raad van toezicht stelt zich op als een gesprekspartner van bestuur.	n.v.t.		
17 - 22	Verantwoording afleggen			
17	Het bestuur geeft inzicht in het beleid, de besluitvormingsprocedures, de besluiten en de realisatie van het beleid.	X		Statuten, jaarverslag (wordt ook website gepubliceerd) en communicatie richting het verantwoordingsorgaan.
18	Het bestuur beschrijft in het jaarverslag zijn missie, visie en strategie en in hoeverre het fonds de gestelde doelen heeft bereikt	X		ABTN, reglement VO, reglement bestuur, jaarverslag.
19	Het bestuur legt verantwoording af over het beleid, gerealiseerde uitkomsten van het beleid en beleidskeuzes voor de toekomst, weegt belangen af en geeft inzicht in risico's voor belanghebbenden.	X		Jaarverslag, reglement VO, andere communicatie richting belanghebbenden.
20	Het bestuur rapporteert over de uitvoeringskosten in het jaarverslag.	X		Jaarverslag.
21	Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de gedragscode, de Code Pensioenfondsen en de zelfevaluatie van het bestuur.	X		Jaarverslag.
22	Het bestuur gaat de dialoog aan met VO/BO bij het afleggen van verantwoording.	X		Jaarverslag - reactie bestuur op verklaring VO. Zie ook norm 29.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
23 - 24	Integraal risicomanagement			
23	Het bestuur borgt een cultuur waarin risicobewustzijn zelfsprekend is en zorgt ervoor dat het integrale risicomanagement adequaat georganiseerd is.	X		ABTN, , risicomanagementcyclus gericht op periodieke identificatie en analyse van risico's, het vaststellen en beoordelen van de beheersmaatregelen, het monitoren van risico's en de risicobeheersing, bijstelling van beleid en transparante rapportage, beleidsdocument Integraal Risicomanagement, SLA's, risicojaarplan, risicoparagraaf bij beleidsvoorstellen.
24	Het bestuur houdt in beleid en besluitvorming expliciet rekening met risico's en risicobeheersing en legt risicoafweging vast.	X		ABTN, Risicoanalyse of beleidsdocument Integraal Risicomanagement, vastlegging in notulen bestuursvergadering / risicoparagraaf bij beleidsvoorstellen.
25 - 26	Communicatie en transparantie			
25	Het bestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid.	X		Communicatiebeleidsplan en communicatiejaarplan.
26	Het bestuur meet periodiek (minimaal 3- jaarlijks) de effectiviteit van ingezette communicatiemiddelen.	X		Wordt jaarlijks geëvalueerd.
27 - 29	Verantwoord beleggen			
27	Het bestuur legt overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en stelt deze beschikbaar aan belanghebbenden.	X		ABTN, verklaring beleggingsbeginselen, ESG in beleggingsplan, website.
28	Het bestuur houdt rekening met de fondsverplichtingen en zorgt voor optimaal rendement bij een aanvaardbaar risico	X		ALM-studie, missie in ABTN, Beleggingsbeleid.
29	Het bestuur zorgt voor draagvlak keuzes verantwoord beleggen onder belanghebbenden.	X		In overleg treden met belanghebbenden via hun vertegenwoordiging in het VO.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
30 - 37	Uitvoering, uitbesteding en kosten			
30	Het bestuur stelt eisen voor de uitvoering en een aanvaardbaar kostenniveau vast.	X		Uitbestedingsbeleid selectie-procedure en selectiecriteria, vastlegging in vermogensbeheer-overeenkomsten en SLA's.
31	Het bestuur legt overwegingen bij wijze van uitvoering vast en zorgt ervoor dat deze informatie beschikbaar is voor belanghebbenden.	X		Vastlegging in notulen bestuursvergaderingen, SLA's, beleidsdocumenten (inclusief eisen conform norm 30) In uitbestedingsbeleid. Opgenomen in jaarverslag.
32	Het bestuur heeft zicht op de keten van uitbesteding.	X		Opgenomen in uitbestedingsbeleid.
33	Het bestuur zorgt voor taak- en rolverdeling tussen bestuur en uitvoering en passende en adequate sturings- en controlemechanismen.	X		ABTN, uitbestedingsbeleid, SLA's, uitbestedingsovereenkomsten, mandaten.
34	Het bestuur zorgt ervoor dat beloningsbeleid van derden niet aanmoedigt tot nemen van ongewenste risico's. Onderdeel van contract-afspraken of via aandeelhouderspositie.	X		Uitbestedingsbeleid, verklaringen inzake beheerst beloningsbeleid van uitbestedingspartijen, contracten.
35	Het bestuur neemt in overeenkomsten maatregelen op t.a.v. niet functioneren/schade door dienstverleners of door hen ingeschakelde derden.	X		Contracten, SLA's.
36	Het bestuur bevordert invoeren klokkenluidersregeling bij dienstverleners.	X		Integriteitsbeleid.
37	Het bestuur evalueert jaarlijks kwaliteit van uitvoering en gemaakte kosten en spreekt dienstverleners hier zo nodig op aan.	X		SLA's, ISAE 3402-rapportages, periodieke (kwartaal)rapportages over de kwaliteit van de uitvoering (SLA-rapportage).
38 - 39	Rol accountant en actuaris			
38	Het bestuur verstrekt een afzonderlijke opdracht wanneer niet-werkzaamheden moeten worden verricht.	X		Vastlegging in notulen bestuursvergaderingen.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
39	Het bestuur beoordeelt (minimaal 4-jaarlijks) het functioneren van de accountant en actuaris.	X		Vastlegging in notulen bestuurs- en commissievergaderingen .
40 - 41	Klachten en geschillen			
40	Het bestuur staat open voor kritiek en leert van fouten. Periodieke analyse maken van fouten, periodiek beleid evalueren.	X		Bespreking in bestuursvergadering, vastlegging in notulen, procedure zelfevaluatie
41	Het bestuur zorgt voor een interne klachten- en geschillenprocedure en rapporteert in jaarverslag over afhandeling (vanaf medio 2018)	X		Klachten- en geschillenregeling en rapportage inzake klachtenafhandeling in het jaarverslag. Privacyreglement (afhandeling van klachten die betrekking hebben op de verwerking van persoonsgegevens
42	Melding onregelmatigheden			
42	Het bestuur zorgt ervoor dat alle betrokkenen bij het fonds de mogelijkheid hebben te rapporteren over onregelmatigheden van algemene, operationele en financiële aard. Dit kan gaan om onregelmatigheden zowel binnen het pensioenfonds als bij partijen aan wie taken worden uitbesteed.	X		Gedragscodes, klokkenluidersregeling, incidentenregeling, Klachten- en geschillenregeling Privacyreglement (afhandeling van klachten die betrekking hebben op de verwerking van persoonsgegevens (vanaf medio 2018).
43 - 44	Klokkenluidersregeling			
43	Het bestuur zorgt ervoor dat allen die financieel afhankelijk zijn van het fonds over onregelmatigheden kunnen rapporteren.	X		In Klokkenluidersregeling geregeld.
44	Het bestuur legt duidelijk vast bij wie en op welke wijze degenen die financieel afhankelijk zijn van het fonds, hierover kunnen rapporteren. Ook informeert het bestuur hen hierover.	X		Per brief + website.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
45 - 47	Benoeming, ontslag en schorsing			
45	Benoeming en ontslag worden uitgevoerd door belanghebbenden, zo mogelijk door het orgaan zelf, met betrokkenheid van een ander orgaan van het pensioenfonds. Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure.	X		In statuten geregeld.
	Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan.	N.v.t.		
46	Het bestuur zorgt ervoor dat in de statuten een schorsingsprocedure is vastgelegd.	X		Zie norm 45.
47	Het bestuur en het VO leggen bij een vacature de eisen voor de vacante functie vast.	X		In reglement VO geregeld. Toepassing van model profielen die voldoen aan eisen Handreiking Geschiktheid Pensioenfederatie, opgenomen in geschiktheidsplan. Voor leden van het VO worden de eisen vastgelegd in een competentieprofiel.
48 - 58	Geschiktheid			
48	Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Daarbij houdt het rekening met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur toetst de geschiktheid van bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap.	X		Statuten, toepassing van model profielen die voldoen aan eisen Handreiking Geschiktheid Pensioenfederatie, opgenomen in geschiktheidsplan.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
49	Het bestuur stelt voor iedere bestuursfunctie een specifieke profiel-schets op. Daarin staan de vereiste geschiktheid en het geschatte tijdsbeslag.	X		Statuten, toepassing van model profielen die voldoen aan eisen Handreiking Geschiktheid Pensioenfederatie, opgenomen in geschiktheidsplan
50	Het bestuur zorgt voor een programma van permanente educatie voor de leden van het bestuur. Dit programma heeft tot doel de geschiktheid van de leden van het bestuur op peil te houden en waar nodig te verbreden of te ontwikkelen.	X		Geschiktheidsplan.
51	Het eigen functioneren is voor het bestuur een continu aandachtspunt. Het bestuur evalueert daartoe in elk geval jaarlijks het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden. Hierbij betreft het bestuur één keer in de twee jaar een derde partij. Bij de evaluatie komt aan de orde of het bestuur voldoende geschikt en divers is en wordt bovendien gekeken naar gedrag en cultuur.	X		Het bestuur voldoet aan deze norm. Het is opgenomen in het betreffende Jaarplan.
52	Leden van het intern toezicht zijn betrokken bij het pensioenfonds, maar moeten zich zodanig onafhankelijk opstellen dat belangen-tegenstellingen worden voorkomen. Ze hebben daarbij het vermogen en de durf om zich kritisch op te stellen richting het bestuur.	X		Integriteitsbeleid, toepassing van model profielen die voldoen aan eisen Handreiking Geschiktheid Pensioenfederatie, opgenomen in geschiktheidsplan.
53	De raad van toezicht bevordert geschiktheid, collegiaal toezicht en complementariteit binnen de raad. Daarbij houdt de raad rekening met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd.	n.v.t.		

	Norm	Beleids wordt toegepast	Beleids wijkt af	Relevante fondsdocumenten
54	De raad van toezicht stelt voor iedere toezichthouder een specifieke profielschets op, incl. geschiktheid en vereist tijdsbeslag.	n.v.t.		
55	Het eigen functioneren is voor de raad van toezicht een continu aandachtspunt. De raad evalueert daartoe in elk geval jaarlijks zijn functioneren. Hierbij betreft de raad één keer in de drie jaar een derde partij. Bij de evaluatie komt aan de orde of de raad voldoende geschikt en divers is en wordt bovendien gekeken naar gedrag en cultuur.	n.v.t.		
56	Het VO bevordert de geschiktheid en diversiteit van zijn leden.	X		Geschiktheidsplan en ABTN.
57	Het BO zorgt ervoor dat samenstelling divers is en dat leden geschikt zijn. Dit doet het BO zowel bij het aantreden van zijn leden als gedurende hun lidmaatschap.	n.v.t.		
58	Het BO evalueert zijn functioneren jaarlijks, waarbij het één keer in de twee jaar een derde partij betreft. Aan de orde komt of het BO voldoende deskundig en divers is en of er voldoende competenties aanwezig zijn. Ook de betrokkenheid van ieder lid van het BO, het gedrag en de cultuur binnen het BO en de relatie tussen het BO en het bestuur maken deel uit van de evaluatie.	n.v.t.		
59	Stemverhoudingen			
59	Ieder bestuurslid heeft stemrecht.	X		Statuten.

	Norm	Beleids wordt toegepast	Beleids wijkt af	Relevante fondsdocumenten
60 - 64	Zittingsduur en herbenoeming			
60	De zittingsduur van een bestuurslid is maximaal 4 jaar. Een bestuurslid kan maximaal 2 keer worden herbenoemd.	X		Statuten.
61	De zittingsduur van een lid van het VO is maximaal 4 jaar. Het VO bepaalt hoe vaak kan worden herbenoemd.	X		Reglement VO.
62	De zittingsduur van een lid van het BO is maximaal 4 jaar. Een lid van het BO kan maximaal 2 keer worden herbenoemd.	n.v.t.		
63	De zittingsduur van een lid van een de raad van toezicht is maximaal 4 jaar. Een lid van de raad van toezicht kan maximaal 1 keer worden herbenoemd.	n.v.t.		
64	De leden van een visitatiecommissie zijn maximaal 8 jaar betrokken bij hetzelfde fonds.	n.v.t.		
65 - 71	Diversiteit			
65	Het bestuur, het VO of BO zorgen voor een complementaire samenstelling. De organen moeten ook een redelijke afspiegeling vormen van de belanghebbenden.	X		Statuten en reglement VO.
66	Het bestuur stelt - in overleg met het desbetreffende orgaan - concrete stappen vast om te bevorderen dat plan is om de gewenste diversiteit in leeftijd en geslacht te realiseren. Het bestuur legt dit vast in een diversiteitsbeleid. Jaarlijks beoordeelt het bestuur in hoeverre de gestelde doelen zijn gehaald. Driejaarlijks evalueert het bestuur het diversiteitsbeleid.	X		Het fonds heft een diversiteitsbeleid. Bij het invullen van vacatures wordt hiermee rekening gehouden. Dit wordt ook meegegeven aan de dragende CAO-partijen bij de door hen te benoemen leden en het VO bij de verkiezingen.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
67	In het bestuur en het VO of BO zitten ten minste één man en één vrouw.		X	Het bestuur voldoet aan deze norm. In het huidige VO zit geen vrouw. Bij het invullen van vacatures wordt hiermee rekening gehouden.
68	In het bestuur en het VO of BO zitten ten minste één lid boven en één lid onder 40 jaar.		X	Het bestuur voldoet aan deze norm. Alle leden van het VO zijn ouder dan 40 jaar. Bij het invullen van vacatures wordt hiermee rekening gehouden.
69	Het bestuur houdt bij het opstellen van de profielschets rekening met diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening mee bij opstellen van competentievisie.	X		Toepassing van modelprofielen die voldoen aan eisen Handreiking Geschiktheid Pensioenfederatie, is opgenomen in geschiktheidsplan. Het VO heeft een competentieprofiel vastgesteld, waarin rekening is gehouden met het diversiteitsbeleid. Bij de invulling van vacatures voor het VO wordt rekening gehouden met de diversiteitsdoelstellingen.
70	Bij de vervulling van een vacature wordt actief gezocht (en/of actief opgeroepen om te zoeken) naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Het bestuur neemt hierover tijdig contact op met degenen die betrokken zijn bij het voordragen of de verkiezing van kandidaten.	X		ABTN diversiteitsdoelstellingen bestuur), toepassing van modelprofielen die voldoen aan eisen Handreiking Geschiktheid Pensioenfederatie en diversiteitsaspecten bevatten, (opgenomen in geschiktheidsplan).
71	Het bestuur en het BO toetsen kandidaten mede aan de hand van de diversiteitsdoelstellingen. Het VO bevordert dat in de procedure de competentievisie wordt meegenomen, inclusief de diversiteitsdoelstellingen.	X		Statuten. Het bestuur toetst kandidaten aan de hand van het functieprofiel. Bij de invulling van vacatures voor het bestuur en het VO wordt rekening gehouden met de diversiteitsdoelstellingen.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
72 - 76	Integer handelen			
72	De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebeleidsbepalers handelen integer. Ze zorgen ervoor dat hun eigen functioneren getoetst wordt. Ze vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstrengeling met een partij waarmee het fonds een band heeft, op welke manier dan ook.	X		Functieprofielen (integriteit is een vereiste competentie), integriteitsbeleid, gedragscode, Risicoanalyse integriteitsbeleid.
73	Als leden van het bestuur, het BO, de raad van toezicht en andere medebeleidsbepalers in functie treden, ondertekenen ze de gedragscode van het pensioenfonds. Ook ondertekenen ze jaarlijks een verklaring over het naleven van de gedragsregels. Op het overtreden van de gedragscode staan sancties. Deze staan in de gedragscode.	X		Gedragscode, jaarlijkse verklaring opnemen in jaarverslag.
74	Een (mede)beleidsbepaler maakt direct melding van (potentieel) tegenstrijdige belangen of reputatierisico.	X		Gedragscode, integriteitsbeleid.
75	Een (mede)beleidsbepaler meldt het voornemen een nevenfunctie te aanvaarden of voort te zetten aan de compliance officer. Het maakt hiervoor niet uit of de nevenfunctie betaald of onbetaald is.	X		Gedragscode, integriteitsbeleid.
76	Het lidmaatschap van een orgaan van het pensioenfonds is niet verenigbaar met het lidmaatschap van een ander orgaan binnen hetzelfde pensioenfonds, of van de visitatiecommissie.	X		Statuten.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
77 - 81	Beloningsbeleid			
77	Het pensioenfonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het pensioenfonds. Ook is het beleid passend, gelet op de bedrijfstak, onderneming of beroepsgroep waarvoor het fonds de pensioenregeling uitvoert.	X		Jaarverslag, beloningsbeleid.
78	De beloning staat in redelijke verhouding tot verantwoordelijkheid, functie-eisen en tijdsbeslag.	X		Beloningsbeleid.
79	Het bestuur is terughoudend als het gaat om prestatie gerelateerde beloningen. Prestatie gerelateerde beloningen zijn niet hoger dan 20 procent van de vaste beloning. Ze zijn niet gerelateerd aan de financiële resultaten van het fonds.	X		Beloningsbeleid.
80	Het bestuur voorkomt dat de hoogte van de beloning van leden van het intern toezicht een kritische opstelling in de weg staat.	X		Beloningsbeleid.
81	Bij tussentijds ontslag van een bestuurslid zonder arbeidsovereenkomst of van een lid van het intern toezicht verstrekt het bestuur geen ontslagvergoeding. Bij ontslag van een (andere) medebeleidsbepaler moet een eventuele ontslagvergoeding passend zijn gelet op de functie en de ontslagreden.	X		Statuten en beloningsbeleid.

	Norm	Beleid wordt toegepast	Beleid wijkt af	Relevante fondsdocumenten
82	Compliance			
82	Het bestuur is op de hoogte van de wet- en regelgeving en de gevolgen daarvan voor het pensioenfonds. Ook kent het bestuur de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de wet- en regelgeving in fonds- documenten, besluitvormings- processen, procedures en de uitvoering.	X		Statuten, geschiktheidsplan (en functieprofielen).

Nalevingsrapportage Monitoringscommissie Code Pensioenfonds 2015

Het fonds heeft kennis genomen van de Nalevingsrapportage Monitoringscommissie Code Pensioenfonds 2015 gepubliceerd in januari 2017. Het bestuur beoogt maximale transparantie over zijn missie, visie en strategie en communiceert hierover via de website, nieuwsbrieven en het jaarverslag. Het fonds heeft in de afgelopen periode de compliance functie versterkt. Alhoewel de samenstelling van het bestuur voldoet aan de normen voor diversiteit, kan dit voor het verantwoordingsorgaan nog worden verbeterd. Het fonds is hier mede afhankelijk van de uitkomsten van verkiezingen en van benoemingen door cao-partijen.

BEGRIPPENLIJST

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

Beleidsdekkingsgraad

Vanaf 1 januari 2015 moeten Nederlandse pensioenfondsen bij beleidsbeslissingen gebruikmaken van de beleidsdekkingsgraad. Dit is het gemiddelde van de laatste 12 maandelijkse nominale dekkingsgraden. De beleidsdekkingsgraad is daardoor stabielere dan de oude dekkingsgraad die de financiële positie van het pensioenfonds aan het einde van iedere maand berekende.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Bull markt

Een periode waarin de effectenprijzen harder dan gemiddeld stijgen als gevolg van sterke economische groei en/of een optimistische stemming onder beleggers.

Collateral

Een garantie van een in onderpand gegeven zekerheid ter dekking van aangegane verplichtingen. Een clearer is een organisatie (doorgaans één van de grote banken) die lid is van de beurs en als intermediair optreedt tussen kopers en verkopers op de beurs, waarbij de clearer er op toeziet dat de kopers en verkopers aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Dit wordt onder meer afgedwongen door het aanhouden van marginverplichtingen door koper en verkoper bij de clearer.

Dekkingsgraad

De waarde van het pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Deposito

Tegoed bij een bankinstelling, waarover eerst na verloop van een overeengekomen tijdsduur (maximaal 2 jaar) kan worden beschikt.

Derivaat

Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures, swaps.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

DV01

Dit is de waardeverandering van het instrument in euro bij een renteverandering van één basispunt (0,01%).

Fiduciair manager

Een fiduciair manager is een dienstverlener met een coördinerende rol op het gebied van vermogensbeheer. De fiduciair manager draagt zorg voor zaken als selectie en monitoring van vermogensbeheerders, totaal-rapportages, strategisch advies en beheert vaak de renteaftdekking. De fiduciair manager is het centrale aanspreekpunt voor het pensioenfonds op het gebied van vermogensbeheer.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Stelsel van De Nederlandsche Bank voor in de toekomst te hanteren waarderingmethoden.

Governance

Goed ondernemerschap; onder andere integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.

High Yield

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.

Investment administrator

Bedrijf dat de beleggingsadministratie verzorgt van met name institutionele beleggers.

Outperformance

Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.

Pensioenvermogen

Pensioenvermogen zijn alle beleggingen van het pensioenfonds, inclusief aandelen, obligaties, vastgoed, derivaten en liquide middelen, onder aftrek van schulden aan derden.

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentedekking

Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.

RTS (RenteTermijnStructuur)

Grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

STAR (Stichting van de Arbeid)

Een landelijk overlegorgaan van de centrale organisaties van zowel werkgevers als werknemers in Nederland.

Sterftegrondslag

Berekeningsmethode gebaseerd op een statisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van inkomstenstromen gedurende een vastgestelde looptijd. Bijvoorbeeld een vaste 20-jaars rente tegen een variabele 3-maands rente waarbij het contract meer of minder waarde krijgt door de waardeverandering van die inkomstenstroom.

Swaption

Een swaption is een optie op een swap. De eigenaar kan gebruik maken van die optie (dan gaat het swap contract in) of deze laten verlopen.

Tracking error

Tracking error is een in het vermogensbeheer gehanteerd begrip waarmee een indicatie wordt gegeven van de mate van afwijking tussen het rendement van een beleggingsfonds en de waardeontwikkeling van een benchmark.

Underperformance

Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

VPV (Voorziening Pensioen Verplichtingen)

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

NEVENFUNCTIES BESTUUR MEUBEL 2017

P.A. de Bruijn - Nooteboom

Bestuurder Pensioenfonds Zorg en Welzijn
Lid Raad van Toezicht Bpf Slagers
Lid Raad van Toezicht Oosterpoort (JZ)
Lid onderhandelingsdelegatie Cao WMD
Bestuurslid Pensioenfederatie
Bestuurder Sociaal Fonds Hiswa

R.G.A. van Dijk

Bestuurder Stichting Pensioenfonds Recreatie
Eigenaar Holding Rob van Dijk B.V.
Eigenaar Agio Consulting
Directielid Holding Herperduin B.V. (uit hoofde van deze functie voorzitter Coöperatie Woningeigenaren Herperduin en bestuurder Bosduin B.V.)
Lid klantenraad Syntrus Achmea Real Estate & Finance

P. Priester

Uitvoerend bestuurder Bpf Particuliere beveiliging
Voorzitter Raad van Toezicht Bpf Beton
Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Robeco
Aandeelhouder Xudoo B.V.
Aandeelhouder StrategIM

D.A. Roodenrijs

Lid Raad van Toezicht HMC, de MBO vakschool in de sector
Bestuurslid en werkgeversvertegenwoordiger in het bestuur van de Vakraad, meubelindustrie en meubileringsbedrijven

S.M.J. Custers

Pensioenbestuurder FNV
Lid klantenraad BMO
Lid klantenraad Syntrus Achmea Pensioenbeheer
Voorzitter en bestuurslid namens pensioengerechtigden Bpf Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw
Uitvoerend bestuurder en lid Risico & auditcommissie Spoorwegpensioenfonds

H.J. Wuijten

Bestuurder Bpf Beton
Bestuurder Bpf PSL
Vereffenaar Pensioenstichting Security i.l.

L.C.M. Leisink

Pensioenbestuurder bij FNV
Bestuurder Bpf Schilders, Afwerkings- en Glaszetbedrijf
Bestuurder Bpf Houthandel

P.W. de Geus

Bestuurder Bpf Banden en Wielen

Bestuurder Xerox Pensioenfonds

Aandeelhouder Syllion Ventures Management BV

Aandeelhouder Syllion Ventures BV

Aandeelhouder Drillster BV

Eigenaar Watergeus Management BV

Eigenaar Watergeus Consultancy

